

de Strandloper

47e jaargang • nummer 1

maart 2015

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

foto: René van Rossum

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

P.J. Spierenburg (Peter), voorzitter, Hercules 88, 2221MD Katwijk voorzitter@strandloper.nl
G.C.H.A. Hageman (George), secretaris, Van Struykstraat 27, 2203HC Noordwijk 071-3617510
secretaris@strandloper.nl
K. Vegter (Koene), penningmeester, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk penningmeester@strandloper.nl
A. Swanen (Anneke), Waterkers 69, 2231 DN Rijnsburg a.swanen@ziggo.nl
S. van der Meij (Sam), Johannes Poststraat 11, 2231GT Rijnsburg s&fvandermeij@kpnmail.nl

Contributie € 10,- (minimaal) per jaar.

Rekeningnummer: NL39INGB0002573795 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.
Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een acceptgiro meegestuurd.

Ledenadministratie

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: K. Vegter, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
penningmeester@strandloper.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk. Oplage: 600 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com of redactie@strandloper.nl

Bezorging: Jan Jacobs, Prins Bernardstraat 7, 2202 LD Noordwijk, Telefoon: 071-3610396
jan-jacobs@ziggo.nl

Homepage vereniging: <http://www.strandloper.nl>

Het laatst verschenen nummer van de Strandloper en oude nummers zijn ook te downloaden vanaf onze website.

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in de bibliotheek van Noordwijk, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk. Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands.

Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres: janverweycentrum@strandloper.nl

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de bijgesloten agenda.

De Strandloper wordt gedrukt op FSC® gecertificeerd papier.

Druk: Multicopy, Katwijk

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 47e jaargang nummer 2: 15 mei 2015

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Inhoud:

Voorplaat: foto René van Rossum	pag. 1
Activiteitenagenda, George Hageman, Peter Spierenburg	pag. 4
Bestuursmededelingen, George Hageman, Peter Spierenburg	pag. 6
Jaarverslag 2014, George Hageman	pag. 9
Jaarrekening 2014, Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Koene Vegter	pag. 13
Uitnodiging voor de jaarvergadering 2015, George Hageman	pag. 15
Verslag AWD Broedvogeltellingen 2014, Jan Jacobs	pag. 16
Broedvogelinventarisatie AWD-Westhoek 2014, Jos Zonneveld en Gab de Croock	pag. 20
Broedvogelinventarisatie AWD Wolfsveld-west 2014, Koene Vegter	pag. 20
Hoekgatterduin, de invloed van Amerikaanse vogelkersbestrijding nader bekeken, Leo Schaap en George Hageman	pag. 22
Wat is dat voor mos in mijn tuin? Jeannette Teunissen & Jelle van Dijk	pag. 25
2016 50 jarig Jubileum: oproep aan de leden, de feestcommissie	pag. 26
Vogelzangcursus 2015, Dineke Kistemaker	pag. 26
Vooraankondiging Waddenweekend 2015 Terschelling, Ruurd Eisenga	pag. 27
Paddenstoelenwerkgroep nodigt u uit, Arie Dwarswaard	pag. 27
Natuur rond het Oosterduinse Meer, Jelle van Dijk	pag. 28
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, Jelle van Dijk	pag. 35
• Theunis Piersma 2014. <i>Zwaluwen van Gaast</i>	
• Evert Jan Lammerts & Anton van Haperen (redactie) 2014. <i>De natuur van de kust</i>	
• Marijke Drees e.a. 2008. <i>Wilde konijnen</i>	
• Raymond Klaassen & Jeroen Reneerkens (redactie) 2014. <i>Bird Tracking. Zender- en loggeronderzoek aan vogels in Nederland.</i>	
Broedvogels in het Overbosch in 2014, Ineke Laroo	pag. 37
Rondje Groen op herhaling, W. Andelaar	pag. 38
Tuinvogeltelling 2015, Jelle van Dijk	pag. 39
Papegaaiduiker op het Noordwijkse strand en een reddingspoging, Wim Kuijper & Petra Sonius	pag. 40
Verkoop tussen Tulpen en de Zee, Koene Vegter	pag. 42
Waarnemingen oktober, november en december 2014, Peter Spierenburg	pag. 43

Drieteenstrandlopers:

foto René van Rossum

Geen enkele andere soort past zo goed op de voorkant van ons blad als de Drieteenstrandloper. Toen Jaap Vink, Kees Verwey en ondergetekende begin 1969 een naam moesten bedenken voor een eigen verenigingsblad waren ze het snel eens over de naam "de Strandloper". Op de voorkant verscheen een tekening van eerst één en later drie Drieteenstrandlopers. Pas in 1980 veranderde dit en kreeg elke nummer een andere voorplaat.

Drieteentjes zijn bijna het gehele jaar op het Noordwijkse strand te zien. Alleen in de periode begin juni - half juli zijn ze afwezig. In de zomermaanden trekken regelmatig groepjes in het bruine zomerkleed langs, op weg naar rustige ruigebieden in het Deltagebied of nog zuidelijker. Deze soort broedt op Groenland en in Siberië en overwintert langs zandige kusten van Denemarken tot Zuid-Afrika! Dankzij het onderzoek met kleurringen van Jeroen Reneerkens weten we nu dat hier in de winter broedvogels van Groenland rondlopen. Ze eten kleine wormpjes, maar ook de vleesresten in aangespoelde schelpen. In februari 2014, toen deze foto genomen werd, waren er af en toe zo'n 1000 te zien langs het afgezette Katwijkse strand. Jelle van Dijk

Activiteitenagenda

Inloopochtenden

Zaterdag 4 april 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 2 mei 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 6 juni 10.00 – 12.00 uur

Jeugdactiviteiten

De jeugdactiviteiten zijn bestemd voor de jeugd van 6-12 jaar, tenzij anders vermeld. De kosten bedragen € 1 per kind. Deelnemen is alleen mogelijk na aanmelden via het e-mail adres: jeugdnatuurclub@strandloper.nl. Je krijgt een e-mail ter bevestiging. In verband met de maximale groepsgrootte is het helaas niet mogelijk deel te nemen zonder aanmelding vooraf!

De meeste binnenactiviteiten van de jeugdclub vinden plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20 in Noordwijk.

In het Jan Verwey Natuurcentrum

Zaterdag 14 maart 2015
Tijd: 10.00 - 11.15 uur Plaats: Jan Verwey Natuur-centrum, Zilverschoon 20
Deze keer kunnen jullie zien wat ons mooie natuurcentrum te bieden heeft en gaan we o.a. het landschapsspel doen.

Als het donker wordt, gaan de vleermuizen op jacht. Met behulp van een batdetector - dit apparaat vangt het ultrasone geluid van jagende vleermuizen op - gaan we onder leiding van onze gids Gerard van der Klugt op zoek naar deze bijzondere dieren.

Wie het in het donkere bos te spannend vindt, mag een volwassene meenemen.

Slootjesexcursie

Zaterdag 27 juni 2015
Tijd: 10.00 – 11.15 uur Lokatie: Varkensboslaan (achter Offem)
Wat leeft er onder de waterspiegel van een schoon slootje? Onder leiding van Wim Kuijper gaan we met schepnetjes voorzichtig op zoek naar allerlei spannende waterdiertjes, zoals kikkervisjes, bootmannetjes, libellenlarven, stekelbaarsjes enz. Wie vangt dit keer de grote waterkever? Nadat een ieder de beestjes goed bekeken heeft, gaan ze weer terug de sloot in.

Excursies

Het algemene e-mail adres voor informatie over of aanmelden voor de excursies is:
excursies@strandloper.nl

Grutto foto: George Hageman

Polders Poelgeest en Oud-Poelgeest

Zaterdag 21 maart 2015
Tijd: 8.00 - 12.00 uur Plaats: vertrek vanaf de Northgohal
Twee jaar geleden waren we hier ook in maart. Toen liepen de eenden over het ijs en waren de stinzenplanten nog nauwelijks te zien. We verwachten veel eenden en vooral veel Grutto's te zien. Na de watervogels bewonderd te hebben, parkeren we bij de ingang van Oud-Poelgeest voor een wandeling door het parkbos. Behalve de duizenden Bosanemonen zien we hier Holwortel, Vingerhelmbloem, Oosterse sterhyacint en Sneeuwroem. Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Jelle van Dijk (071-3610833).

Weidevogels op de fiets

Zaterdag 11 april 2015
Tijd: 9.30 – 11.00 uur Verzamelpunt: parkeerterrein Beuk, van Berckelweg te Noordwijk
In het vroege voorjaar zijn de weidevogels weer terug van hun trektocht en dus is dit de tijd om ze in de polders te bekijken. Onder leiding van Robert Sluijs, een ervaren vogelaar, gaan we op zoek naar o.a. de Grutto, Kievit, Scholekster en Tureluur. Kom op de fiets en neem een verrekijker mee, als je die hebt.

Vleermuisexcursie

Vrijdagavond 29 mei (bij slecht weer zaterdag 30 mei)
Tijd: 21.30 – 22.45 uur Vertrek vanaf het koetshuis van het Leeuwenhorstbos aan de Gooweg.

Bos van Hillegom en Vosse- en Weerlanerpolder

Zaterdag 25 april 2015
Tijd: 8.00 - 12.00u Plaats: vertrek vanaf de Northgohal
Dichtbij, maar bij velen onbekend. Eerst wandelen we door het bos van "de Geestgronden". Dit is een fraai bos met hier en daar een onderbegroeiing met daslook, heksenkruid en lelietje-van-dalen. Hierna nemen we een kijkje in de Vosse- en Weerlanerpolder. In deze polder broeden veel weidevogels. Een half jaar geleden zijn recreatiepaden aangelegd die in de broedtijd voor een deel zijn afgesloten. Vanaf de randen is het gebied goed te overzien. Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Jelle van Dijk (071-3610833).

Laarzenpad Wassergeest

Zaterdag 16 mei 2015

Tijd: 8.00 - 12.00u Plaats: vertrek vanaf de Northgohal
Langs de spoorlijn bij Lisse liggen graslanden en hakhoutbossen. Door deze vrijwel ondoordringbare bossen is een paadje aangelegd dat na regenbuien nogal moeilijk begaanbaar is! Laarzen of bergschoenen zijn hier echt nodig! We starten bij de Scouting aan de Loosterweg en volgen het pad door Wassergeest. In het moerasbos zien we heksenkruid, zenegroen, gele lis en nog veel meer. Opgeven via excursies@strandloper.nl of bij Frank-Peter Scheenstra (0252-377733).

Tiengemeten bron: www.herbergtiengemeten.nl foto: Joop van Houdt

Tiengemeten

Zondag 14 juni 2015

Tijd: 8.00 - 17.00u Plaats: vertrek vanaf de Northgohal
Vanaf Nieuwendijk (Hoekse Waard) gaan we met de pont naar dit eilandje waar geen landbouw meer plaatsvindt en waar natuur de ruimte heeft gekregen. Hier maken we een wandeling van zo'n 6 km (over prima paden). Behalve steltlopers en veel soorten eenden hopen we ook de Zeearend te zien. Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Jos Zonneveld (06-22017081).

Zuidlaardermeer

Weekend 3, 4 en 5 juli 2015

Aan de noordkant van het Zuidlaardermeer zijn uitgestrekte moerasgebieden aangelegd. Dit heeft geleid tot het broeden van bijzondere soorten als Witwangstern, Witvleugelstern, Zomertaling, Watersnip en Geoorde Fuut. Uniek in Nederland! Dit gebied willen we vanaf een **camping** op de **fiets** verkennen. Ook een fietstocht door het fraaie dal van de Drentsche Aa is hier mogelijk.

Deelnemers aan dit weekend zorgen voor eigen vervoer, tent of caravan (camper) en fourage. Laat voor 15 mei weten of je meegaat. Bij kleine deelname kiezen we voor de Minicamping Noordlaren; bij veel aanmeldingen wijken we uit naar Camping Meerwijck. Meer informatie en aanmelden bij Jelle van Dijk (dijkboom@planet.nl of 071-3610833).

Lezingen

Elke laatste vrijdag van de maand in voor- en najaar vindt een lezing plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, adres: Zilverschoon 20. Voor deze vaste vrijdagavondlezingen geldt:

- De toegang is gratis. De zaal gaat open om 19.30 uur. Vol = vol
- Wie zeker wil zijn van een plaatsje kan dit voor 2 euro per persoon reserveren via lezingen@strandloper.nl (Gepast) betalen aan de deur.

NB. De toegangskaarten voor de eventuele extra lezingen, die we organiseren met Boekhandel Van der Meer en de Bibliotheek Noordwijk, zijn verkrijgbaar bij de boekhandel, in de bibliotheek en op de avond zelf aan de zaal. De kosten daarvoor zijn € 5 per kaartje. Je kunt de kaartjes hiervoor niet reserveren via het lezingen-email adres. Dat is alleen voor de vaste vrijdagavondlezingen.

Over zoogdieren en teken

Vrijdag 27 maart 2015

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20

De lezing wordt voorafgegaan door de Algemene Ledenvergadering.

In de natuur is het altijd opletten geblazen voor teken. Ze kunnen de ziekte van Lyme overbrengen. Het devies is: controleer goed of je na een wandeling teken opgelopen hebt en let op de symptomen van infectie. Ook is het goed om je er bewust van te zijn waar en wanneer het risico van tekenbeten het grootst is. Uit onderzoek wordt steeds meer bekend over de leefwijze van teken. Onderzoeker **Tim Hofmeester** van de Wageningen Universiteit is een specialist op dit gebied. Hij onderzoekt de interactie van teken met wilde zoogdieren. Want een teek is er niet zo maar. Het beestje is deel van een natuurlijk web van planten en dieren, die allemaal met elkaar te maken hebben. Vooral zoogdieren spelen een sleutelrol. Vanavond horen we meer over wat herten en muizen te maken hebben met die tekenbeet, die we liever niet willen oplopen.

Bloemen en insecten - niet zonder elkaar (extra lezing)

Vrijdag 17 april 2015

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20

Zonder insecten zouden vele bloemen simpelweg niet bestaan. Bloembestuiving is onmisbaar in de voortplanting van zeer veel bloemplanten. We zien het voor onze ogen gebeuren in een tuin met bloemen, een wegberm in de polder, een plantenkas of een zomerweide in de bergen. Insecten, verschillend in

uiterlijk en gedrag, haasten zich van bloem naar bloem. Dat er onder dit idyllisch schouwspel een harde strijd schuil gaat met verleiding, concurrentie en bedrog, zou je op het eerste gezicht niet verwachten. Samen met specialisten op het gebied van bloemen en insecten schreef publicist en documentairemaker **Rolf Roos** er het boek 'Niet zonder elkaar' over. Vanavond vertelt hij over het slimme leren van ogenschijnlijk 'domme' dieren en over de handigheidjes waarmee de plantenwereld bijen, vlinders en vele andere insecten aan zich weet te binden.

Bestuursmededelingen maart 2015

Op de druk bezochte nieuwjaarsreceptie op 4 januari stond voorzitter Peter Spierenburg stil bij de naam van de vereniging en wat het begrip “natuur” zoal inhoudt. Natuur omvat veel meer dan het strand, de duinen, het bos en de polders. Ook midden in ons dorp en in onze tuinen vind je natuur. Het beschermen van de omgeving waarin we wonen en leven is ook een doelstelling van de vereniging. De afgelopen maanden heeft het bestuur zich intensief bezig gehouden met het verder concretiseren van de plannen voor het **strandreservaat Noordvoort**. Bij de gemeente is een verzoek ingediend voor een financiële ondersteuning voor het opstellen van een inrichtingsschets. Daarnaast is een subsidieaanvraag ingediend bij het Eneco Luchterduinen Fonds. Met nog een dertigtal andere projecten dingen we mee in een publieksronde, waarbij via internet gestemd kan worden t/m 23 februari. Uiteindelijk bepaalt de jury van het Luchterduinenfonds, lettend op de rangorde en de spreiding over de 4 gemeenten (Noordwijk, Katwijk, Zandvoort, Bloemendaal), welke initiatieven gehonoreerd worden. De foto van de zeehond op het strand, van Peter van Duyn, is inmiddels het visitekaartje van het strandreservaat.

Foto: Peter van Duyn

Begin december heeft Hein Verkade namens de vereniging, tijdens de informerende raadscommissiebijeenkomst, een presentatie gegeven over de Gierzwaluw in Noordwijk. Met veel belangstelling werd er door raads- en commissieleden naar zijn verhaal geluisterd. Om in Noordwijk verzekerd te zijn van een stabiele populatie Gierzwaluwen, is het van belang goede nestgelegenheden te bieden. In de presentatie bleek, dat het gemeentehuis ook is uitgerust met enkele succesvolle gierzwaluwstenen. Het is aan te bevelen bij nieuwbouwprojecten standaard deze speciale stenen in te metselen. Ter illustratie werd de brochure “**Gierzwaluwen onder dak**” overhandigd. Binnenkort zal het voorstel in de gemeenteraad aan de orde komen. Uit de vragen en reacties viel op te maken, dat er enthousiasme bestaat voor het idee.

Presentatie Hein Verkade Gierzwaluwen brochure foto: GH

De Gemeente is door de rechter in het gelijk gesteld over het niet verlenen van een vergunning om met sulky's op het strand te trainen. Onze vereniging treedt op als belanghebbende. Er is beroep aangetekend bij de Raad van State. De zitting is op 5 maart.

Naast deze belangenbehartiging is er gelukkig ook veel gebeurd op het gebied van natuurbeleving. De diverse activiteiten van de vereniging werden goed bezocht.

De **jeugdnatuurclub** was op 10 januari te gast in het natuurcentrum om de vogels te helpen de winter door te komen. Twaalf enthousiaste deelnemers gingen aan de slag met pindaslingers.

Van oude melkpakken werden vogelhuisjes gemaakt en vogelpindakaas werd gemengd met zaad. Hoe maak je zelf een vetbol: zoutloos vet met veel zaad en pinda's. Een heel gezellige en productieve ochtend!

Help de vogel de winter door! foto: Annet de Willigen

Zeeland excursie foto: Jelle van Dijk

De traditionele **Zeelandexcursie** tussen Kerst en Oudjaar had te maken met sneeuw, gladheid en een temperatuur onder nul. De 17 deelnemers troffen prachtig winters weer. De eerste stop was bij de buitenhaven van Stellendam. Hier zag men veel Bonte Strandlopers, een groepje Kluten en een vijftal Kleine Zwanen. Vanwege de gladheid op de binnenwegen zette men direct koers naar de Brouwersdam. Hier enkele Kuifduikers, maar geen Roodhalsfuten of IJseenden. Via de Plompetoren naar Burghsluis, waar een mooie groep Rotganzen zat. Vervolgens naar de inlagen bij de Heerenkeet. Hier veel Smienten, een groep Kluten en een vijftal Lepelaars. Het aardigst waren de nieuwe natuurgebieden langs de Brasweg, richting Zierikzee. Hier waren opvallend veel steltlopers te zien zoals Kemphaan, Kluut, Tureluur, Zwarte Ruiter, Witgat, Watersnip en Grutto.

Ook hier vlogen vijf Lepelaars over. Langs een ijsvrije sloot zaten drie Kleine Zilverreigers en op de velden liepen groepjes Toendrarietganzen, Grauwe Ganzen en Brandganzen. De volgende stop was bij het Dijkwater, gelegen tussen Dreischor en Sirjaansland. Deze plek was goed voor Geoorde Fuut, Dodaars, Fuut, Brilduiker, Kleine Zwaan, Rietgors, Graspieper en IJsvogel. De laatste stop was langs de Grevelingendam, waar men nog Grote Zaagbek, Middelste Zaagbek, Nonnetje, Geoorde Fuut, Kuifeend, Tafeleend, Krakeend, Slobeend, Wintertaling en Zwarte Zee-eend noteerde. Al met al een geslaagde excursie bij prachtig weer door een opmerkelijk winters landschap.

Op 16 januari was er een gezamenlijke extra lezing, in samenwerking met Boekhandel van der Meer en de Bibliotheek. Menno Schilthuizen, evolutiebioloog en onderzoeker bij Naturalis, wist de aanwezigen te boeien

met verhalen over de geslachtsorganen van allerlei organismen. In zijn boek "**Darwins peepshow**" beschrijft hij dat geslachtsdelen, ook die van de mens, een belangrijke rol spelen in de evolutie van de soort. Een leerzame en vermakelijke lezing.

Op 17 en 18 januari 2015 vond voor de twaalfde maal de **Nationale Tuinvogeltelling** plaats. Vogelbescherming Nederland ontving uit ruim 80 Noordwijkse tuinen een telling. Hiervan werden er 33 naar Jelle van Dijk doorgestuurd, voor het maken van een plaatselijk overzicht. De top-3 van vogels die in de meeste Noordwijkse tuinen werden gezien: 1.Merel 2.Koolmees 3.Roodborst. In absolute aantallen was de huismus de winnaar.

Op zaterdag 24 januari bezocht een groep van 18 mensen de **Amsterdamse Waterleiding Duinen** bij het Panneland. Al snel maakten de wolken plaats voor een blauwe hemel. Eerst door de bossen van het binnenduin langs de oude strandwallen met landgoederen in Engelse landschapstijl. Hier mooi de Grote Bonte Specht in de kijkers. Verder door het savanneachtige landschap van het middenduin. Het winterjaargetijde is ook het goede mossenseizoen: Grijs kronkelsteeltje, Groot laddermos en ondermeer een aantal sterretjesmossen, waaronder het Duinsterretje. De expertise van Jelle van Dijk kwam hierbij goed van pas. Op de Ome Janneberg had men een mooi uitzicht, onder het genot van de meegebrachte koffie. Hierna door de Hazenlegers naar het voorraadgebied. Aldaar Grote Zaagbekken en Kuifeendjes en helaas niet meer zulke grote aantallen

AWD excursie Panneland foto: George Hageman

wintergasten als de week ervoor. In de deels ontdooide Witteveldse plas zag men Tafeleenden, Brilduikers en Dodaarsjes. Bij de Zwanenplas werden de telescopen opgesteld voor Tafeleenden, Slobeenden en Krooneenden. Op de weg terug flitste nog een IJsvogeltje voorbij, dus al met al een pittige, maar heerlijke wandeling.

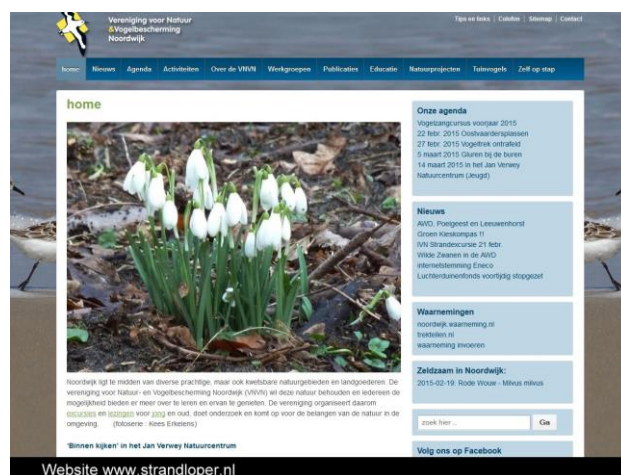

Voor een uitverkocht huis hield Fred van Wijk op 30 januari een lezing over zijn reizen naar **Canada**. De natuur in West Canada is van een schoonheid en uitgestrektheid die nauwelijks in foto's te vatten is. Zijn reis ging van de eeuwig besneeuwde bergtoppen en gletsjers van de Rocky Mountains via watervallen, bergmeren en rivieren naar de kust en tenslotte naar Vancouver Island met spectaculaire beelden van Orka's. Door middel van klankbeelden werden de toeschouwers meegenomen naar een landschap met beren, wapiti's en zeearenden.

Ook dit voorjaar gaat er weer een **vogelzangcursus** van start. Ben je ook nieuwsgierig welke vogels in alle vroegte zo luid zitten te zingen in tuin of duin en zou je ook iets meer willen leren over hun gedrag en waar ze broeden? Kom dan eind maart naar de vroege vogelzangcursus. De cursus bestaat uit drie theorieavonden en drie ochtendexcursies. Informatie via dkistemaker@planet.nl of tel 071-3612219

Elke eerste zaterdag van de maand is er een **inloopochtend** in het Jan Verwey Natuurcentrum. Daar worden de laatste waarnemingen uitgewisseld, kan men z'n foto's op groot scherm laten zien, onder het genot van een kop koffie en een koek. Het is een inloopochtend, iedereen is welkom. Nieuwe leden of aspirant leden kunnen eens een kijkje nemen in het Centrum en kennis maken met ervaren leden, of een vraag stellen over de natuur. Van 10 tot 12 uur bent u van harte welkom.

Kijkt u wel eens op de **website** van de vereniging? Sinds vorig jaar maart is de geheel vernieuwde website een echte

aanrader. Prachtige foto's (van onze huisfotografen), verslagen van activiteiten, de laatste nieuwtjes en waarnemingen en een agenda met alle komende activiteiten. Volg de natuur rondom Noordwijk en zet 'm bij uw favorieten: www.strandloper.nl

Namens het bestuur,

George Hageman, secretaris

Inloopochtend in het Jan Verwey Natuurcentrum foto: Rob Janssen

Jaarverslag 2014 - Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

De Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk (VNVN) wil de prachtige, maar ook kwetsbare natuurgebieden en landgoederen rondom Noordwijk behouden en iedereen de mogelijkheid bieden er meer over te leren en ervan te genieten.

Om dit te bereiken doen we onderzoek, organiseren we educatieve activiteiten, geven we informatie over de natuur en behartigen we de belangen van de natuur in Noordwijk en omgeving. Daarnaast vinden wij ook de sociale functie van onze vereniging zeer belangrijk: gezamenlijk dingen ondernemen en van elkaar leren.

Bestuur

Het bestuur is in 2014 tien keer bij elkaar gekomen. De samenstelling van het bestuur veranderde in maart 2014 omdat de bestuurstermijn van Franciska Faber en Nel Nooijen verliep en zij zich niet herkiesbaar stelden. Als nieuwe leden werden benoemd Sam van der Mey en George Hageman.

- Peter Spierenburg	voorzitter, lezingen, waarnemingen
- Koene Vegter	penningmeester
- George Hageman	secretaris
- Anneke Swanen	pr en contact bibliotheek
- Sam van der Mey	jubiläumcommissie

Ontwikkeling ledenbestand

Het ledenbestand groeide in 2014 naar 587 leden. Dat was met name te danken aan de vogelcursussen die Dineke Kistemaker organiseerde. De laagdrempelige cursussen trekken jaarlijks nieuwe enthousiastelingen, die de vereniging nog niet kennen of die geen actief lid zijn.

Jan Verwey Natuurcentrum en educatie

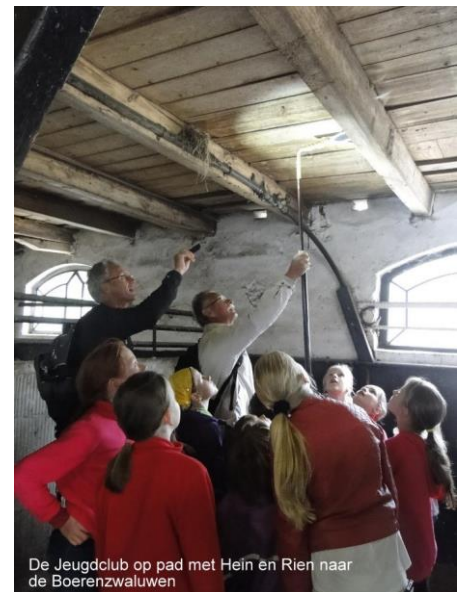
Het beheer van het Jan Verwey Natuurcentrum is in handen van Wim Plaatzer. De coördinatie van de agenda van het Jan Verwey Natuurcentrum en de afstemming hierover met de bibliotheek ligt bij Anneke Swanen. Tijdens lezingen zorgt Gerry van der Plas voor de catering.

De inloopochtenden op elke eerste zaterdag van de maand lopen goed. Leden komen langs om waarnemingen uit te wisselen en een kopje koffie te drinken. Er zijn vrijwilligers aanwezig om informatie te geven aan bezoekers. Omdat de vereniging in hetzelfde pand gevestigd is als de bibliotheek kunnen bezoekers van de bibliotheek makkelijk binnenlopen bij het Jan Verwey Natuurcentrum.

De Educatieve werkgroep ontving verschillende scholen. Tien groepen (214 kinderen) bezochten het Jan Verwey Natuurcentrum, terwijl nog eens tien groepen (116 kinderen) deelnamen aan een buitenexcursie. De schoolkinderen leren zo spelenderwijs over de natuur. Het inmiddels

traditionele Herfstnatuurspel in het Leeuwenhorstbos leek door het onstuimige weer niet door te gaan, maar op de valreep klaarde het op. Meer dan 100 kinderen van basisscholen uit Noordwijk en Noordwijkerhout en hun begeleiders maakten weer een speurtocht door het Leeuwenhorstbos. Met dank aan gastheer Zuid-Hollands Landschap en de Stichting Baalbergenfonds en natuurlijk alle vrijwilligers.

De Jeugdnatuurclub richt zich op kinderen in de leeftijdscategorie 6-12 jaar die interesse hebben in de natuur. En dat zijn er aardig wat. Ze brachten onder andere een bezoek aan het vogelringstation en gingen braakballen uitpluizen. In juni ging de Jeugdclub op pad met Hein Verkade en Rien Sluys naar de boerenzwaluwkolonie op de boerderij van Wassenaar.

In voor- en najaar is weer een vogelcursus gegeven door Dineke Kistemaker, bestaande uit drie theorie-avonden en drie buitenexcursies. Ook dit jaar was er weer veel animo.

Op 20 juni werd in het Jan Verwey Natuurcentrum een presentatie gegeven voor een aantal raads- en commissieleden. Voorzitter Peter Spierenburg liet daarbij zien wie we zijn, wat we belangrijk vinden en wat we doen. Na de presentatie volgde een "rondje natuur" op de fiets.

Lezingen en excursies

In 2014 werden zeven lezingen georganiseerd. In januari was de zaal afgeladen voor een lezing door Ruben Smit over het maken van de natuurfilm over de Oostvaardersplassen, "De Nieuwe Wildernis". Deze lezing werd samen met Boekhandel van der Meer en de Bibliotheek georganiseerd. Ook de andere lezingen trokken meestal 60 tot 80 belangstellenden. Onze eigen Hein Verkade, gierzwaluwenexpert, hield een boeiende lezing over deze fascinerende vogel, over zijn trekroutes naar Afrika en over de mogelijkheden om Gierzwaluwen betere nestgelegenheden te bieden. Er waren drie lezingen over verre bestemmingen: Madagaskar (Paul van Hoof), de orchideeën van Mauritius (Rogier van Vugt) en over de zuidpunt van Zuid-Amerika (Jack Folkers). Veel belangstelling was er ook voor de lezing over Grutto's (Dirk Tanger). Hoe populair de IJsvogel is, bleek uit de volle zaal bij de lezing van Jelle Harder, waarbij hij vertelde over het verborgen leven van deze lievelingsvogel van velen.

In 2014 werden twaalf excursies georganiseerd. Ervaren vogelaars delen hun kennis en helpen vogels op naam te brengen. Het is een mooie manier om kennis te maken met andere leden en tegelijk iets over de natuur te leren. Vogelexcursies hadden als bestemming: de Zuidpier van IJmuiden, de Starrevaart en De Wilck, de polders van Spaarnwoude, de Groene Jonker, de kop van Noord-Holland en het noordelijk Deltagebied. Wandelexcursies gingen naar het landgoed Offem, het landgoed Leeuwenhorst en Berkheide. Op de fiets werden de ondergelopen landjes van de Bollenstreek verkend. De jaarlijkse Waddenexcursie ging dit jaar naar (een zonnig) Vlieland, waar door 21 deelnemers 101 soorten vogels werden gespot. De waarnemers tijdens de Eurobirdwatch op 4 oktober hadden ook een topdag. Er werd een record aantal passerende vogels geteld.

Onderzoek

Onderzoek blijft een belangrijke pijler voor de VNVN. Regelmatig worden tellingen gedaan om data te verkrijgen over de vogelstand in polder, bos, duin en op het strand of over de vogeltrek. Dergelijke waarnemingen worden ter beschikking gesteld aan het landelijk waarnemingsnet. In elke Strandloper worden daarnaast opvallende waarnemingen besproken.

Het inventariseren van de broedvogels in de Amsterdamse Waterleiding Duinen (AWD) door diverse van onze leden is een belangrijke informatiebron voor langlopend

vogelonderzoek. De gegevens worden digitaal ter beschikking gesteld aan SOVON (organisatie voor vogelonderzoek), waardoor landelijke trends kunnen worden gevolgd. In de wintermaanden tellen leden van onze vereniging éénmaal per maand de watervogels in onze omgeving en in de AWD.

Hein Verkade telt al langere tijd de vogels op het strand tussen de strandpalen 81 en 71: tussen de vuurtoren van Noordwijk en de provinciegrens van Noord-Holland. Ook telt hij al vele jaren de eenden op de vijver van Nieuw-Leeuwenhorst. Daarnaast worden Boerenzwaluwen en Gierzwaluwen in het broedseizoen intensief gevolgd en geteld.

Ook wordt er gekeken naar de vogels die over zee vliegen en vanaf het strand met kijker en telescoop waargenomen kunnen worden. Vanuit een speciale "zeetrekhut" wordt er vrijwel dagelijks door Jelle van Dijk en anderen geobserveerd. De gegevens worden digitaal vastgelegd in een landelijke database.

In januari publiceerden de lokale kranten weer over de Nationale Tuinvogeltelling. Voor Noordwijk verzamelt Jelle van Dijk de telgegevens van de Noordwijkse tuinen. De tuinvogeltelling is een laagdrempelige manier om bij inwoners interesse te wekken voor vogels en vogels tellen. Een aantal leden werkt mee aan het Atlas project van SOVON. In het Nederlandse en Europese natuurbeleid is grote behoefte aan actuele en nauwkeurige gegevens over verspreiding en aantallen van vogels. Tellers van de VNVN leveren een bijdrage aan deze Atlas van alle Nederlandse broedvogels en wintergasten.

Publicaties

In het kwartaalblad de Strandloper was aandacht voor uiteenlopende onderwerpen zoals reisverslagen, onderzoeken, informatie over aanwinsten van de Jan Verwey Bibliotheek. Het blad werd in 2014 vier keer verspreid naar zo'n 570 leden, in full color. Van het boek "tussen Tulpen en de Zee" dat eind 2011 verscheen, zijn dit jaar ca. 50 exemplaren verkocht. Van de oplage van 2000 zijn er nu nog ca. 300 over. Plannen worden gemaakt om door middel van een actieprijs de resterende boeken te verkopen.

De vereniging heeft bijdragen geleverd aan twee boekjes. Een brochure over Gierzwaluwen "Gierzwaluwen onder dak", geschreven door Hein Verkade, bedoeld om de nestgelegenheid voor Gierzwaluwen te bevorderen door gebruik te maken van neststenen.

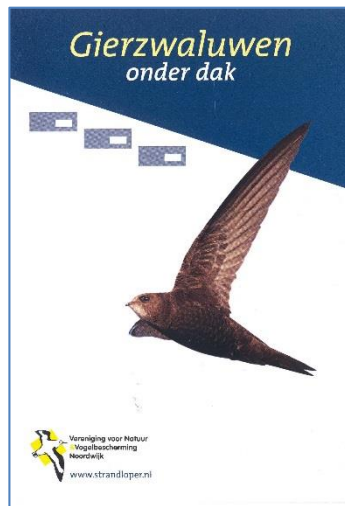
Daarnaast hebben leden van onze vereniging een belangrijke redactionele bijdrage geleverd aan het jubileumboekje van de KNNV de Bollenstreek, onze zustervereniging in Lisse. Deze uitgave "Gebied en der Wijs" geeft een beschrijving van 24 natuurgebieden in de Duin- en Bollenstreek. Ook financieel heeft onze vereniging bijgedragen.

Tijdens de algemene ledenvergadering van maart werd de nieuwe website gepresenteerd. Dankzij Kees Erkelens, Franciska Faber en Jan Hendriks is er een gebruiksvriendelijke website gemaakt, ook geschikt voor gebruik op smartphone en tablet. De website publiceert dagelijks het laatste nieuws over de natuur in de buurt, foto's van leden, verslagen van excursies en informatie over activiteiten.

Het aantal bezoekers van de website www.strandloper.nl bedraagt op doordeweekse dagen 70 à 80 bezoekers per dag. In het weekend is het aantal bezoeken altijd hoger: ca. 100 bezoekers per dag.

De Facebookpagina groeide van 107 naar 160 'likes' in 2014. De populairste berichten waren onder andere een fotoserie van Jan Hendriks over de Blauwborst, het filmpje van Waternet over het ploegen van de duinen bij Noordvoort, een nieuwsitem over het Herfstnatuurspel, een item over de gierzwaluwbrochure en een fotoserie van Wil Heemskerk over de herfst in de waterleidingduinen.

Natuurbeleid

De vereniging hecht veel belang aan samenwerking met de gemeente Noordwijk. Onze intentie is om door samenwerking en overleg meer en meer kwalitatieve natuur te realiseren in en om Noordwijk. Elk kwartaal vindt er overleg plaats over het Natuurbeleidsplan van Noordwijk. In het jaar 2014 heeft het bestuur zich met name bezig gehouden met het strand.

Van de Strandnota van de gemeente verscheen een tweede conceptversie, waarin we gelukkig een aantal van onze eerdere verzoeken terugzagen. Deze Strandnota is meer afgewogen dan de eerste versie en legt meer het accent op voldoende rust en ruimte op het strand.

Punten van zorg zijn de plannen om vijf strandhuisjes toe te staan op het strand bij de Langevelderslag en de Duindamseslag en het verruimen van het hondenbeleid (niet aanlijnen op het geplande strandreservaat).

Het bestuur heeft zich bezig gehouden met het verder concretiseren van de plannen voor het strandreservaat Noordvoort. Met de betreffende wethouder vindt afstemming plaats. Bij het Eneco Luchterduinen Fonds is een subsidieaanvraag ingediend.

Het project Noordvoort is een initiatief van Hoogheemraadschap Rijnland, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, Waternet en de gemeenten Noordwijk en Zandvoort. We werken hierin samen met de Vogelwerkgroep Kennemerland en IVN Kennemerland. De Gemeente is in het gelijk gesteld door de rechter over het niet verlenen van een vergunning om met sulky's op het strand te trainen.

Onze vereniging trad op als belanghebbende. Er is beroep aangetekend bij de Raad van State.

De vereniging heeft een brochure gemaakt voor partijen in de bouwsector om hen te stimuleren om in bouwprojecten nestgelegenheid voor Gierzwaluwen te realiseren. Door Hein Verkade is een enthousiast ontvangen presentatie gegeven voor gemeenteraadsleden, waarbij de brochure "Gierzwaluwen onder dak" is aangeboden.

Als het gaat om natuurzaken die de gemeentegrenzen overschrijden, wordt de vereniging vertegenwoordigd in het MODB (Milieu Overleg Duin- en Bollenstreek) door Jelle van Dijk en Leo Schaap. Hierbij wordt vaak samengewerkt met de Stichting Duinbehoud.

Overzicht activiteiten 2014

Jeugdactiviteiten	Excursies	Lezingen
Braakballen uitpluizen (18/1)	Vogels langs de Zuidpier van IJmuiden (25/1)	De Nieuwe Wildernis – Ruben Smit (17/1)
Schelpen (1/2)	Vogels van de Starrevaart en De Wilck (23/2)	Gierzwaluwen – Hein Verkade (31/1)
Damherten (15/3)	Vogels van de polders bij Spaarnwoude (29/3)	Madagaskar, speeltuin van de evolutie – Paul van Hoof (28/2)
Boerderij-excursie (12/4)	Wandeling landgoed Offem (30/4)	Grutto's, terug van waar vandaan? – Dirk Tanger (28/3)
Vogelringstation (17/5)	Wandeling landgoed Leeuwenhorst (18/5)	Mauritius, eiland van orchideeën – Rogier van Vugt (26/9)
Boerenzwaluwen (14/6)	Vogels in de Groene Jonker (28/6)	Het verborgen leven van de ijsvogel – Jelle Harder (31/10)
Slootjesexcursie (28/6)	Flora in Berkheide (20/7)	Rond de zuidpunt van Zuid-Amerika – Jack Folkers (28/11)
Spinnen (6/9)	Fietsen door de Bollenstreek (16/8)	
Herfstnatuurspel (22/10)	Waddenexcursie Vlieland (12 t/m 14/9)	
Struinen in de duinen (29/11)	Eurobirdwatch (4/10)	
	Vogels in de kop van Noord-Holland (8/11)	
	Vogels in het Deltagebied (28/12)	

Ontwikkeling ledenbestand (ledenaantal per 1 januari)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
NOORDWIJK	339	335	335	327	313	308	303	297	299	296	286	304	321	318	323	327	336	341
NOORDWIJKERHOUT, DE ZILK	37	39	37	38	38	36	35	38	42	44	45	45	45	47	46	46	47	49
KATWIJK	18	21	23	25	28	30	27	28	26	26	26	24	24	25	22	23	23	22
RIJNSBURG, VALKENBURG	16	14	13	12	12	12	13	13	17	19	20	20	20	20	19	19	19	20
LEIDEN E.O.	37	35	34	38	36	39	40	38	41	44	45	44	43	40	42	40	46	46
BOLLENSTREEK	58	59	60	59	62	61	60	64	71	70	73	71	79	83	80	79	76	77
ELDERS	36	36	37	38	39	34	34	33	34	40	42	40	41	43	39	36	32	32
TOTAAL	541	539	539	537	528	520	512	511	530	539	537	548	573	576	571	570	579	587

Plannen voor 2015

- Stimuleren van vogelvriendelijk bouwbeleid gemeente Noordwijk (Gierzwaluw, Huismus)
- Advies en ondersteuning aan de gemeente voor de verdere ontwikkeling van Noordvoort, om op termijn te komen tot een uniek strandreservaat in Nederland, aantrekkelijk voor de Drieteenstrandloper en voor zeehonden om te rusten.
- Aandacht voor vogels die dicht bij de mensen staan: tuinvogels. Het tuinvogelproject voorziet onder andere in lokale informatie op de website, promotie via Facebook en de mogelijkheid om leden met een vogelrijke tuin om tips te vragen.
- Voorbereiden van activiteiten voor de viering van het 50-jarig jubileum in 2016.
- Deelname aan diverse landelijke initiatieven op het gebied van vogelbescherming zoals Tuinvogeltelling, Nationale vogelweek en Eurobirdwatch. De landelijke en lokale activiteiten versterken elkaar en bieden de mogelijkheid tot publiciteit.
- Blijvende inzet van Facebook, om leden te informeren en gelegenheid te bieden voor interactie.
- Het opzetten van een inloopmiddag voor de jeugd.

George Hageman,
Secretaris

**Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk**

VERENIGING VOOR NATUUR- EN VOGELBESCHERMING NOORDWIJK

JAARREKENING 2014

UITGAVEN	Begroting 2014	Exploitatie 2014	Begroting 2015
Bestuur/Algemeen	1.500	1.418	1.500
Activiteiten/Werkgroepen	5.000	4.919	5.000
Waddenweekend	3.000	2.518	3.000
Contributies derden	250	179	250
Strandloper/Website	8.500	11.218	9.500
Nieuwe Inrichting	2.500	2.009	1.500
JVN Energie/Onderhoud	8.500	5.622	7.500
JVN Huur	23.000	22.921	24.000
Reservering Jubileum		3.000	
Batig saldo		5	
Totaal	52.250	53.809	52.250

INKOMSTEN			
Contributies/Donaties	9.500	10.188	9.500
Diverse Inkomsten/Subsidie	9.500	11.555	10.000
Schenken/Legaten	p.m.	-.-	p.m.
Rente	500	718	500
Verkoop diversen	p.m.	735	p.m.
Waddenweekend	3.000	2.480	3.000
Strandloper Advertenties	450 480 450		
JVN Inkomsten divers	800	932	800
JVN Huur	23.000	22.921	24.000
Nadelig saldo tlv Res. Inrichting	2.500		
Nadelig saldo tlv Res. Publicaties	2.000	3.000	2.000
Nadelig saldo tlv Res. Projecten		800	1.500
Nadelig saldo tlv Alg Reserve	1.000		500
Totaal	52.250	53.809	52.250

BALANS per 1 januari 2014

Activa		Passiva	
Voorraad/Bezittingen	p.m.	Algemene reserve	5.339
Banksaldi	48.114	Reserve Inrichting/Apparatuur	8.500
		Reserve Energie/Onderhoud	10.000
		Reserve Speciale Activ/Project	6.200
		Reserve Publicaties	18.000
		Contributies vooruitbetaald	75
Totaal	48.114		48.114

BALANS per 31 December 2014

Voorraad/Bezittingen	p.m.	Algemene reserve	5.344
Banksaldi	47.319	Reserve Inrichting/Apparatuur	8.500
		Reserve Energie/Onderhoud	10.000
		Reserve Speciale Activ/Project	5.400
		Reserve Publicaties	15.000
		Reserve Jubileum	3.000
		Contributies vooruitbetaald	75
Totaal	47.319		47.319

TOELICHTING

Algemeen

In financieel opzicht is het jaar 2014 met een positief resultaat afgesloten.

Gemiddeld waren inkomsten wat lager dan de uitgaven, maar voor een aantal kosten – update website en gierzwaluwfolder – kon een beroep worden gedaan op de hiervoor opgebouwde reserves.

Daardoor was het uiteindelijk mogelijk om ook een begin te maken met een reservering voor het 50-jarig jubileum van de vereniging in 2016.

De gemeente Noordwijk heeft de vereniging voor 2014 een algemene subsidie verleend voor een totaalbedrag van € 32.271, waarvan € 22.921 bestemd is voor de huur van het JVN. Dit bedrag wordt door de gemeente intern verrekend.

Van het resterende subsidiebedrag van € 9.350 is € 2.250 bestemd voor de realisering van diverse educatieve activiteiten op natuurgebied en € 7.100 voor de kosten van energie en onderhoud die de bibliotheek ons in rekening brengt. Dit laatste bedrag is gebaseerd op het totaal aan vierkante meters van het JVN in de bibliotheek.

Door de positieve exploitatie in 2014 is de algemene reserve marginaal gestegen met € 5.

Exploitatie 2014

In 2014 zijn de diverse inkomsten over het algemeen licht hoger dan begroot.

Dit komt onder meer doordat het aantal leden in 2014 opnieuw is gestegen van 579 tot uiteindelijk 587. De contributiebijdragen zijn met een gemiddeld bedrag van ca. € 17.50 ongeveer hetzelfde gebleven.

Ook het opnieuw geven van twee vogelcursussen heeft tot extra inkomsten geleid.

Van het jubileumboek *Tussen tulpen en de zee* zijn nog een 50-tal exemplaren verkocht.

Het Waddenweekend 2014 op Vlieland heeft bij een licht lager deelnemersaantal met een klein verlies gedraaid, dat volledig wordt opgevangen door de positieve resultaten van de afgelopen jaren.

De uitgaven voor algemene en bestuurskosten en die voor de diverse door de vereniging georganiseerde activiteiten zijn dit jaar in lijn met de begroting. Wel is een bedrag van € 800 afgeboekt van de reserve projecten voor het uitbrengen van een gierzwaluwfolder, die in december 2014 en in het komende jaar breed onder de aandacht van B&W en gemeenteraad van Noordwijk wordt gebracht.

De kosten voor energie, beveiliging, onderhoud en dergelijke vallen in 2014 tot dusver lager uit dan begroot maar hier is nog sprake van nakomende kosten in 2015 waarvoor ook een reservering bestaat.

De kosten voor de Strandloper annex Website www.strandloper.nl vallen duidelijk hoger uit dan begroot, omdat in het verslagjaar een ingrijpende update van de website is gerealiseerd die de verenigingswebsite een stuk toegankelijker heeft gemaakt. Ook zijn de kosten voor het drukken van de Strandloper in kleur en voor de verzending gestegen. In totaal is daarom een bedrag van € 3.000 afgeboekt van de hiervoor bedoelde reserve publicaties.

Tevens kon een bedrag van € 3.000 worden vastgelegd voor de nieuwe reserve jubileum, bedoeld voor de viering van het 50-jarig bestaan van de vereniging in 2016.

Voor de organisatie van het succesvolle Herfstnatuurspel in oktober is weer een subsidie van € 500 ontvangen van de Stichting Baalbergen Fonds.

Begroting 2015

Uitgaven

- Algemene en bestuurskosten: uitgaven bestemd voor onkosten bestuur, vergaderkosten, kosten administratie en contributie-inning, verzekeringen e.d. Verwacht wordt dat deze post in 2015 vergelijkbaar zal zijn met 2014.
- Activiteiten en werkgroepen: uitgaven bestemd voor de educatieve en andere werkgroepen, het organiseren van lezingen, excursies, schoolbezoeken, het Herfstnatuurspel en het op peil houden van de JVN- bibliotheek: hier wordt geen stijging verwacht.
- Waddenweekend: in wezen een budgettair neutrale post doordat de kosten over de deelnemers worden omgeslagen.
- Contributies derden: een redelijk vaste post voor een aantal lidmaatschappen van natuurorganisaties en abonnementen op verwante tijdschriften.
- Jan Verwey Natuurcentrum: uitgaven op het gebied van brandveiligheid, energie, onderhoud, beveiliging en schoonmaak tot dusver lager dan verwacht, maar rekening is nog te houden met nakomende kosten.
- Strandloper: de kosten van de uitgave van het verenigingsblad de Strandloper 4x per jaar worden hoger als gevolg van de druk in kleur en de stijgende portkosten.
- Nieuwe inrichting: in 2015 mogelijk enkele nieuwe dan wel vervangingsuitgaven.

Inkomsten

- Contributies: inkomsten gebaseerd op de bijdragen van ca. 570 leden die gemiddeld ca. € 17 betalen (bij een minimumcontributie van € 10).

- Diverse inkomsten en subsidies: bij de gemeente Noordwijk is een subsidie aangevraagd van in totaal € 32.271, bestemd voor huur ad € 22.921 (nog exclusief jaarlijks stijgingspercentage), kosten voor energie, beveiliging, onderhoud en degelijke ad € 7.100 en realisering van diverse educatieve activiteiten ad € 2.250.
- Bij het Baalbergenfonds is € 500 subsidie aangevraagd voor het Herfstnatuurspel.
- Schenkingen/Legaten: pro memorie.
- Rente: hier is sprake van dalende opbrengsten.
- Verkoop: de verkoop van *Tussen tulpen en de zee* blijft een p.m. post.
- Jan Verwey Natuurcentrum: inkomsten naar verwachting redelijk stabiel.
- Advertenties Strandloper: inkomsten teruglopend door minder advertenties.
- Om de geplande uitgaven te kunnen realiseren moet mogelijk een beroep worden gedaan op enkele reserveposten: projecten (€ 1.500), publicaties (€ 2.000) en algemene reserve (€ 500). Daar is ook de nodige ruimte voor.

Balans

Een overzicht van de diverse balansposten:

- reserve voor inrichting en apparatuur blijft € 8.500: biedt in 2015 mogelijkheid voor (extra) vernieuwing en/of vervanging.
- reserve voor energie en onderhoud blijft € 10.000: vooral bedoeld voor nakomende kosten op dit terrein.
- reserve voor nieuwe publicaties en publiciteit is gedaald van € 18.000 naar € 15.000: in 2014 benut voor extra kosten Strandloper in kleur en voor een upgraden van de website van de vereniging www.strandloper.nl.
- reserve voor speciale activiteiten en projecten is gedaald van € 6.200 naar € 5.400 door extra uitgaven voor de productie van een Gierzwaluwfolder.
- toegevoegd is een reservering van € 3.000 bedoeld voor de viering van het 50-jarig jubileum van de vereniging in 2016. Het ligt in de bedoeling deze nieuwe reservering in 2015 voor zover mogelijk nog verder uit te breiden.

De algemene reserve is door het batig saldo met € 5 gestegen tot € 5.344.

Koene Vegter, penningmeester
Noordwijk, januari 2015

Uitnodiging voor de Jaarvergadering 2015

Graag nodigen wij u uit voor de Jaarvergadering van 2015, die plaats vindt op vrijdag 27 maart om 20.00 uur in het Jan Verwey Natuurcentrum (Zilverschoon 20). De agenda ziet er als volgt uit:

1. Jaarverslag 2014
2. Financieel verslag 2014
3. Verslag kascommissie
4. Begroting 2015
5. Benoeming kascommissie
6. Bestuursverkiezing

Het jaarverslag en het financieel jaarverslag leest u elders in deze Strandloper.

De kascommissie in 2014 bestond uit Wim Plaatzer en Rien Sluijs. Voor 2015 controleren Rien Sluijs en Kees Verweij de jaarrekening. Reservelid voor de kascommissie voor 2016 is Wil Heemskerk.

In het bestuur zijn Peter Spierenburg (voorzitter) en Anneke Swanen aftredend. Peter Spierenburg heeft aangegeven zich (na 9 jaar) niet herkiesbaar te stellen. Anneke Swanen stelt zich herkiesbaar voor een nieuwe termijn van 3 jaar. We hebben Jaap Eisenga bereid gevonden om de functie van voorzitter op zich te nemen. Daarnaast stelt Petra Sonius zich verkiesbaar als bestuurslid.

De Jaarvergadering gaat vooraf aan de lezing van Tim Hofmeester over teken. De lezing zal daarom iets later starten. Mocht u vragen hebben voor de jaarvergadering, bijvoorbeeld over het jaarverslag of over de begroting, dan kunt u deze ook vooraf aan ons laten weten. Wij zorgen dan dat deze vragen in de jaarvergadering aan de orde komen. U kunt uw vragen mailen naar secretaris@strandloper.nl
Wij zien u graag op 27 maart.

Namens het bestuur
George Hageman,
Secretaris

Verslag AWD Broedvogeltellingen 2014

Jan Jacobs

Sinds 1986 inventariseren leden van onze vereniging de broedvogels in 5 kavels in de Amsterdamse Waterleiding Duinen. De kavels zijn 30 tot 50 hectare groot en liggen in het Zuid-Hollandse deel van de AWD. De kavels vormen een representatief deel voor de zuidelijke AWD.

De broedvogels worden geteld volgens de SOVON-methode en de gegevens worden aan SOVON en Waternet ter beschikking gesteld. De gegevens van de vijf kavels zijn ook dit jaar digitaal ingevoerd en verwerkt met autoclustering volgens de SOVON-richtlijnen.

Gijs Kokkieshoek.

door Annelies Marijnijns en Jan Jacobs

Tabel 1. Broedvogels Gijs Kokkieshoek				
soort	2011	2012	2013	2104
Buizerd			1	
Houtsnip			1	1
Houtduif	1		2	2
Koekoek		1	1	1
Groene Specht		1		
Gr. Bonte Specht	1	1	1	1
Boomleeuwerik	7	7	10	7
Veldleeuwerik	1			
Boompieper	2	1	1	6
Graspieper	3	3	3	4
Witte Kwikstaart				2
Winterkoning	3	2	1	2
Heggenmus	16	14	16	16
Roodborst	2			
Nachtegaal	13	11	15	17
Zwarte Roodstaart	1			
Gekr. Roodstaart	2	4	2	6
Roodborsttapuit	1	5	4	3
Merel	7	5	7	8
Zanglijster	1	1	1	
Sprinkhaanzanger		1		
Braamsluiper	5	4	3	2
Grasmus	14	11	17	21
Tuinfluit				1
Zwartkop	3	2	1	1
Tijftjaf	4	2	3	4
Fitis	12	17	26	32
Staatmees	1			1
Pimpelmees	3	2	3	3
Koolmees	7	10	10	11
Gaai		2	2	2
Ekster	2	3	2	1
Kauw		1		
Zwarte Kraai	2	4		1
Vink	3	7	6	5
Groenling				1
Kneu	5	4	10	6
Goudvink			2	
aantal soorten	27	27	27	29
aantal territoria	122	126	151	168

Het geïnventariseerde terrein ligt ten noorden van de Langevelderslag en ten westen van het rijwielpad langs het Zuid-Hollands Landschap.

Het wordt in het westen en noorden begrensd door de Houtweg en de Halfwegeslag.

Het terrein heeft een oppervlak van ca. 47 ha, waarvan ca. 7 ha berkenbos, vermengd met Populier en Abeel. De kavel telt ca. 15 ha struweel van Duindoorn en Duinwilg in een toenemend oppervlak kaal zand en stuifplekken. Verder bestaat het uit ca. 20 ha open duin met Duinriet, Zandzegge en Helmgras, waarin solitaire Meidoorns en Vliere groeien. Het terrein is erg geaccidenteerd.

Het terrein wordt begraasd door Damherten. We zien er bij elk bezoek wel een 15-tal. Ook zien we altijd wel flink wat Konijnen en soms een Vos.

In totaal werd het gebied 11 maal bezocht. Hierbij waren twee avondbezoeken. Vooral de ochtenden in maart en begin april waren erg koud.

Al in de eerste inventarisatieronde op 8 maart hadden we een bijzondere waarneming, namelijk een zingende Klapekster op de Langeveldeberg. Helaas bleef het maar bij deze eenmalige waarneming.

De meest algemene soort was dit jaar de Fitis. Hij deed het erg goed met 32 territoria tegen 26 vorig jaar. De

Boompieper, de Nachtegaal en de Gekraagde Roodstaart waren succesvol, met respectievelijk 6, 17, en 6 territoria. Ook Heggenmus en Grasmus deden het goed.

De Houtsnip was wederom dit jaar ook present met 1 territorium. We zagen tijdens een avondbezoek een knorrende haan boven het Rozendel rondjes draaien en in het bos verdwijnen.

Nieuw dit jaar als broedvogel zijn: Tuinfluit (1x), Groenling (1x) en Witte Kwikstaart (2x). De laatste werden regelmatig met voer in de bek gezien maar de nesten hebben wij niet kunnen vinden.

De Roodborst is enkele keren wel gehoord en gezien, maar de waarnemingen vielen buiten de datumgrenzen. Dit geldt ook voor de Zanglijster en de Buizerd. De Boomleeuwerik ging iets achteruit, dit jaar met 7 territoria, vorig jaar waren dat er 10. Helaas hebben we dit jaar geen Goudvinken en Tapuiten gezien.

Er zijn dit jaar 29 soorten broedvogels geteld tegen 27 soorten in 2013. Ook het aantal territoria is flink toegenomen, van 151 tot 168. Dat betekent dat de broedvogelstand in Gijs Kokkieshoek zich verder herstelt.

Boeveld-west

door Jan Veeffkind en Willem Baalbergen

Tabel 2. Broedvogels Boeveld-West				
soort	2011	2012	2013	2014
Houtduif	2	1		
Koekoek	1	1		1
Boomleeuwerik	2	2	2	2
Boompieper		2	1	2
Graspieper	2	2	2	2
Winterkoning				1
Heggenmus	5	8	6	7
Roodborst				
Nachtegaal	8	6	6	6
Blauwborst			1	
Gekr. Roodstaart		2	1	2
Roodborsttapuit	3	3	3	2
Merel	2	3	1	2
Zanglijster		1	1	
Sprinkhaanzanger				
Rietzanger	1			
Braamsluiper	3	2	1	1
Grasmus	9	7	7	10
Tuinfluit	1	1	1	1
Zwartkop		1		2
Tijftjaf	1	1	2	1
Fitis	11	14	11	9
Glanskop				
Pimpelmees	2			
Koolmees	3	2	2	3
Gaai	1			1
Ekster		1		
Zwarte Kraai	1		1	1
Vink	3	2	2	4
Kneu	3	1	1	2
Goudvink	1	1		
Rietgors	1			
aantal soorten	22	22	19	21
aantal territoria	66	64	52	62

Het gebied wordt in het noorden begrensd door het Finlayweggetje, in het oosten door de Houtweg, in het zuiden door het raster van de Langevelderslag en in het westen door de Van Limburg Stirumvallei. Het betreft een vrij kaal duinterrein, met toppen tot 18 m. De totale oppervlakte bedraagt ongeveer 18 ha. Het terrein ligt ingeklemd tussen de Houtweg en het Van Limburg Stirumvallei, plaatsen waar veel wordt gewandeld en getrimd. Ook vanwege de ligging dicht bij de ingang op het parkeerterrein van de Langevelderslag is de

recreatiedruk redelijk groot.

Langs de Houtweg vinden we begroeiing met struweel, terwijl in het noordelijk stuk het Verbrande Vlak ligt. Deze duinvallei was dicht begroeid met onder meer Ratelpopulier.

In de winter vóór deze inventarisatie is er in het Verbrande Vlak flink geplagd, waardoor het aanwezige bos veel opener is geworden. Het is niet onmogelijk dat dit van

invloed is geweest op de het aantal broedvogels in dit gebied.

Voor het eerst sinds jaren hadden we weer een Winterkoning en twee territoria van Zwartkoppen in het terrein en ook hadden we weer een Gaai als broedvogel. Het aantal Vinken groeide van twee naar vier. Het aantal Grasmussen nam weer met 3 territoria toe, maar het aantal Fitissen nam met twee verder af tot 9.

Boven ons terrein is nabij het Rozendel ook een Houtsnip gespot, maar het is waarschijnlijk dezelfde vogel die ook in de Gijs Kokkieshoek is waargenomen. Hij is in de tellingen toegeschreven aan de Gijs Kokkieshoek. De Blauwborst van 2013 is echter niet teruggekeerd. Ook verdween de Zanglijster uit ons terrein.

Veel grote veranderingen hebben zich in het Boeveld niet voorgedaan. Het is door de jaren heen het meest constante telgebied in de zuidelijke AWD.

Wolfsveld-west

door Jaap Eisenga, Wim Plaatzer en Koene Vegter

Tabel 3. Broedvogels Wolfsveld-West				
soort	2011	2012	2013	2014
Holenduif				1
Houtduif	1	1		
Koekoek	1	2	1	1
Gr. Bonte Specht	1			
Boomleeuwerik	4	1	2	4
Boompieper		1	1	3
Graspieper	1		1	1
Winterkoning		1	1	2
Heggenmus	14	11	11	16
Nachtegaal	20	21	19	21
Blauwborst			1	
Zwarte Roodstaart			1	
Gekr. Roodstaart	1	2	3	2
Roodborsttapuit	2	1	1	2
Merel	5	7	3	9
Zanglijster	1		2	1
Sprinkhaanzanger	3	3	2	1
Braamsluiper	2	3	1	2
Grasmus	22	25	17	20
Tuinfluit	1		2	1
Zwartkop	2	1		1
Tijftaf	3	3	3	5
Fitis	23	19	21	28
Staartmees	1			1
Pimpelmees	1	1		1
Koolmees	8	12	6	13
Gaai	1	1	2	2
Ekster				
Zwarte Kraai	2	2	1	1
Vink	7	11	9	13
Kneu	5	8	9	9
Goudvink		1	2	
Rietgors	1	1	2	
aantal soorten	26	24	26	26
aantal territoria	133	139	124	161

Het lijkt niet dat de ingrepen in het landschap nadelig zijn geweest voor de broedvogelstand, want het aantal territoria is 30% hoger dan het vorige seizoen. Tijftaf, Boompieper en Boomleeuwerik gingen in 2014 met twee territoria vooruit. Maar vooral Heggenmus, Merel, Fitis, Koolmees en Vink deden het bijzonder goed en verhoogden hun aantal territoria aanzienlijk.

We hadden in ons terrein een nieuwe soort, namelijk de Holenduif. Het was het eerste broedgeval voor de AWD. Er verdwenen ook weer een aantal leuke soorten, zoals Blauwborst, Goudvink en Rietgors.

De overige broedvogels waren min of meer stabiel in aantal.

Westhoek/Haasvelderbeken

door Gab de Croock en Jos Zonneveld.

Voor een uitgebreid verslag van deze inventarisatie door Jos en Gab: zie elders in deze Strandloper.

Het terrein wordt in het noorden begrensd door de Nieuwe Haasvelderweg, in het oosten door het Oosterkanaal, in het zuiden door de Starrenbroekerweg en in het westen door de Haasvelderweg. Het terrein is niet sterk geaccidenteerd. De Trapjesberg is met ruim 16 m+ NAP de hoogste duintop in dit gebied.

Het terrein telt 55 ha en bevat verschillende pannen en dellen, zoals Pan van de Heiweg, Pan van Janus, Berkenpan, Kattendel, Ligusterdel en Wilgenpoot. Het is een sterk struweelgebied en rijkelijk begroeid met Duindoorn en Meidoorn. De

voorheen overheersende Amerikaanse

Vogelkers is na rigoureuze kap in de afgelopen jaren grotendeels verdwenen

en wordt door ingerasterde koeien en schapen kort gehouden. Behalve deze ingezette grazers lopen er flinke aantallen Damherten in de Westhoek.

Ook afgelopen winter heeft terreinbeheerder AWD grote stukken van het terrein ontdaan van riet en struikgewas en is de bovenlaag van de grond afgeplagd.

In de Westhoek hebben de broedvogels zich enigszins hersteld. Het aantal broedgevallen is weer met 10 % gestegen. De Pimpelmees zat met 5 territoria weer op het oude niveau.

Er kwamen weer soorten terug, die de afgelopen jaren verdwenen waren, zoals Merel, Zwartkop en Zwarte Kraai. De Gekraagde Roodstaart lijkt zijn dieptepunt te hebben gehad en was weer met 8 territoria aanwezig. Ook de Vink lijkt zich te herstellen en ging van 8 naar 10 territoria.

Maar er verdwenen ook enkele soorten, zoals Koekoek en Grote Bonte Specht. Ook de Sprinkhaanzanger hebben we dit jaar niet meer gehoord. De Spreeuw is in deze kavel niet meer teruggekomen. Voor de Nachtegaal lijkt in deze kavel het einde nabij, na jarenlange achteruitgang hebben we nog slechts één territorium kunnen noteren.

We zijn benieuwd hoe de vogelstand in 2015 op alle veranderingen in het landschap gaat reageren.

Tabel 4. Broedvogels Westhoek-Haasveld				
soort	2011	2012	2013	2014
Houtduif				
Koekoek			1	
Gr. Bonte Specht			1	
Kl. Bonte Specht		1		
Boomleeuwerik	3	3	3	3
Boompieper	7	11	10	8
Graspieper				
Witte Kwikstaart		1		
Winterkoning	2			
Heggenmus	5	7	9	9
Roodborst				
Nachtegaal	2	2	3	1
Gekr. Roodstaart	14	13	6	8
Roodborsttapuit	5	6	3	4
Tapuit	2			
Merel	4	5		2
Zanglijster		1		
Sprinkhaanzanger	1		1	
Braamsluiper	1	1		
Grasmus	11	8	9	10
Tuinfluit	1			
Zwartkop	3	2		2
Tijftaf	3	2	3	2
Fitis	19	21	21	22
Staartmees		1	1	2
Pimpelmees	4	3	2	5
Koolmees	8	10	10	10
Gaai	2	2	1	1
Ekster	1			
Zwarte Kraai	1	1		1
Spreeuw		3		
Vink	12	16	8	10
Kneu	3	2	1	2
Goudvink				
aantal soorten	23	23	18	18
aantal territoria	114	122	93	102

Hoekgatterduin

door Leo Schaap, Jaap Deelder en George Hageman

Voor een uitgebreid verslag van deze inventarisatie door Leo Schaap: zie elders in deze Strandloper.

Het geïnventariseerde gebied is ca. 50 ha groot. Het wordt in het noorden en oosten begrensd door de Hoekgatterweg, in het zuiden door de Zilker Slag (Joppeweg) en in het westen door het Oosterkanaal. Door het gebied lopen enkele zandpaden.

Het gebied kenmerkt zich door een rug van vrij kale duinen met veel stuifgaten. We vinden verspreid over het terrein enkele bosjes van voornamelijk eikenhakhout. Langs het Oosterkanaal vinden we enkele bosjes van de Oostenrijkse Den. Het Hoekgatterduin heeft met het Oosterkanaal als enige kavel open water.

In het Hoekgatterduin is het aantal broedvogels voor het vierde jaar op rij achteruit gegaan. Een deel daarvan is toe te schrijven aan de watervogels. Daarvan verdwenen maar liefst 4 soorten, nl. Knobbeltzwaan, Kuifeend, Krakeend en Canadese Gans. Soorten die wel tot broeden kwamen, waren Grauwe Gans, Nijlgans, Wilde Eend en Meerkoet.

De Witte Kwikstaart verdween uit de kavel, evenals Groene Specht, Koekoek en Houtduif. De Tuinfluiter is ook sterk achteruit gegaan, van 8 naar 3 territoria.

Tabel 5. Broedvogels Hoekgatterduin				
soort	2011	2012	2013	2014
Knobbeltzwaan			1	
Canadese Gans			1	
Grauwe Gans		2		2
Nijlgans	2	1	1	1
Krakeend			1	
Wilde Eend	2	3	4	3
Kuifeend		1	3	
Buizerd			1	1
Meerkoet	4	4	1	1
Houtsnip		2	1	2
Houtduif	4	2	1	
Koekoek	1	1		
Groene Specht			1	
Gr. Bonte Specht	4	4	3	3
Kl. Bonte Specht		3		
Boemieeuwenik	7	5	7	6
Boompieper	9	14	11	12
Witte Kwikstaart			1	
Winterkoning	3			6
Heggenmus	8	7	4	7
Roodborst	1			1
Nachtegaal	13	8	6	5
Gekr. Roodstaart	6	8	10	10
Roodborstapuit	2	3	4	2
Merel	8	6	7	6
Zanglijster	3	2	1	1
Sprinkhaanzanger	2			
Braamsluiper	6	3	3	4
Grasmus	15	12	13	12
Tuinfluiter	7	7	8	3
Zwartkop	4	5	3	3
Tijftjaf	4	4	5	4
Fitis	36	31	31	27
Staartmees	2	1	3	2
Glanskop			1	
Pimpelmees	6	7	9	8
Koolmees	8	15	13	11
Boompkruiper		1	2	2
Gaal	4	2	3	3
Ekster	2	2		2
Zwarte Kraai	3	4	3	2
Vink	11	12	12	15
Groenling	2	2	1	1
Putter		1	3	2
Kneu	4	5	4	3
Goudvink	1	2		
aantal soorten	33	36	38	34
aantal territoria	194	192	187	173

Vogels die het goed doen zijn de Heggenmus met 7 en de Vink met 15 territoria. We telden weer twee Houtsnippen. Opmerkelijk is de rentree van de Winterkoning met 6 territoria, ongetwijfeld een gevolg van de zeer zachte winter 2013/2014. De Ekster is met twee territoria weer terug op het oude niveau. De Glanskop in 2013 blijkt een eenmalig broedgeval geweest te zijn. Dit jaar hebben we deze soort niet meer waargenomen.

Het aantal soorten broedvogels is in 2014 gedaald van 38 naar 34 en dat ligt weer op een gemiddeld niveau. Het aantal broedsels bedroeg 173 en dat was beduidend lager dan in de laatste jaren.

Conclusie

Er hebben in de vijf kavels tezamen 40 soorten vogels gebroed. Het gemiddelde sinds 1986 in alle gebieden is 41 soorten. Opmerkelijk is dat vooral vier soorten watervogels in het Hoekgatterduin het hebben laten afweten. Ook de enige Glanskop is daar niet teruggekeerd.

Een aantal onregelmatig broedende soorten zoals Blauwborst, Goudvink en Rietgors hebben we dit jaar gemist. Maar met de Holenduif hebben we ook een nieuwkomer in ons telgebied.

Opvallend is het herstel van de Winterkoning. Deze soort was de afgelopen jaren bijna geheel uit de duinen verdwenen, maar was na de bijzonder zachte winter weer volop aanwezig. Ook de Heggenmus had een topjaar met 55 territoria. Daar staat tegenover dat we de Roodborst en de Sprinkhaanzanger bijna kwijt zijn. Beide soorten werden slechts één keer waargenomen.

De Vink blijft opmerkelijk succesrijk. Kwam hij een tiental jaren geleden slechts sporadisch voor, de laatste jaren ligt het aantal territoria tegen de vijftig. Absolute topper met bijna 120 territoria blijft toch Fitis. Kennelijk weet deze vogel zich in het veranderende duin bijzonder goed aan te passen.

Alle tellers hebben met veel genoegen aan dit monitoringsproject meegedaan. Ze kijken weer uit naar het volgende voorjaar om opnieuw de AWD-duinen in te gaan.

Broedvogeltellingen in de zuidelijke AWD te Noordwijk, 2009 t/m 2014.

Versie: LS/JJ voor Strandloper, 06-11-2014, def.

soort	Gijs Kokkieshoek						Boeveld-west						Wolfsveld-west						Westhoek-Haasveld						Hoegatterduin					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Diverse groepen																														
Koekoek	1	1		1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	2	1	1	1				1			1	1	2	1	
Zwarte Roodstaart			1																											
Blauwe Reiger																														
Aantal territoria	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	0	0	0	1	0		1	1	2	1	0
Aantal soorten	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	0	0	0	1	0		1	1	1	1	0
Grazige vegetaties																														
Graspieper	2	2	3	3	3	4	2	3	2	2	2	2	3	1	1		1	1	3	1										
Veldleeuwerik			1																											
Aantal territoria	2	2	4	3	3	4	2	3	2	2	2	2	3	1	1	0	1	1	3	1	0	0	0	0		0	0	0	0	0
Aantal soorten	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	0	0		0	0	0	0	0
Pionier vegetatie, ruigten en akkers																														
Tapuit																														
Witte Kwikstaart						2														1	2		1						1	
Aantal territoria	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0		0	0	0	0	1
Aantal soorten	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0		0	0	0	0	1
Riet en verlandings-vegetaties																														
Blauwborst											1		1	1			1													
Rietgors										1			1		1	1	2													
Rietzanger										1																				
Aantal territoria	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	2	1	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0		0	0	0	0	0
Aantal soorten	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	2	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0		0	0	0	0	0
Open water																														
Canadese Gans																													1	
Grauwe Gans																												2		2
Knobbelswaan																										1			1	
Krakeend																													1	
Kuifeend																										1	4		1	3
Meerkoet																										4	6	4	4	1
Nijlgans																											2	1	1	1
Soepeend																										1	0			
Wilde Eend																										1	2	2	3	4
Aantal territoria	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		7	13	8	11	12
Aantal soorten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		4	4	3	5	7
Open bos en randen																														
Boomeleeuwik	5	6	7	7	10	7	1	1	2	2	2	2	3	4	4	1	2	4	2	3	3	3	3	3		2	2	6	5	7
Boompieper		1	2	1	1	6					2	1	2	2		1	1	3	9	6	7	11	10	8		13	13	9	14	11
Ekster	1	2	2	3	2	1	1	1		1			2	2						1	1					1	1	2	2	2
Gekr. Roodstaart		1	2	4	2	6	1			2	1	2		1	1	2	3	2	6	11	14	13	6	8		5	7	6	8	10
Groene Specht				1																						1	2		1	
Groenling						1																				1		2	2	1
Putter																											1		1	2
Spotvogel																														
Zwarte Kraai	2	2	2	4		1	1	1	1		1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1		4	3	3	4	3
Aantal territoria	8	12	15	20	15	22	4	3	3	7	5	7	9	9	7	6	7	10	19	22	26	28	19	20		26	30	28	36	36
Aantal soorten	3	5	5	6	4	6	4	3	2	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	5	5	4	3	4		6	8	6	7	7
Opgaand gesloten bos																														
Buizerd						1																					0			1
Boomkruiper	1																									0			1	1
Gaai	1	2		2	2	2	1	1	1			1	3	3	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1		3	3	4	2	3
Glanskop	1																									1	3			2
Gr. Bonte Specht			1	1	1	1		1							1					1	1			1		3	4	4	4	3
Holenduif																		1												
Houtduif			1		2	2	1		2	1			1	1	1	1			1	2						2	3	4	2	1
Houtsnip					1	1																								
Kauw				1																							0		2	1
Kl. Bonte Specht																											0			
Koolmees	4	3	7	10	10	11	2	3	3	2	2	3	6	15	8	12	6	13	14	11	8	10	10	10		11	11	8	15	13
Pimpelmees	2	2	3	2	3	3	1	1	2				2		1	1		1	7	4	4	3	2	5		8	9	6	7	9
Spreeuw																											0			
Tijtfjaf	2	1	4	2	3	4	1	1	1	1	2	1	4	2	3	3	3	5	2	1	3	2	3	2		2	4	4	4	5
Vink	2	2	3	7	6	5	1	4	3	2	2	4	5	6	7	11	9	13	9	8	12	16	8	10						

Broedvogelinventarisatie AWD-Westhoek 2014

door Jos Zonneveld en Gab de Croock

Voorjaar 2014.

Het is weer maart, het vroege voorjaar dient zich aan en dat betekent weer het tellen van de broedvogels in “ons” gebiedje De Westhoek! Dus bij ingang De Zilk de duinen in, doorlopen tot het Oosterkanaal, de brug over en na 50 meter links het veeraster over, daar begint de Westhoek, een enigszins piramidevormig stukje duin wat loopt tot aan het Haasveld.

Tot onze grote schrik waren er diverse stukken afgeplagd, o.a. in het Lange Velletje en bij de Pan van Janus. Het was gewoon een kaal stukje duin geworden. Het gaf ons weinig hoop om daar dit jaar broedende vogels te mogen verwachten. Na al eerdere kaalslagen vanwege het verwijderen van Amerikaanse vogelkers en daarna het verwijderen van alle kale stammen en stronken, vroegen we ons af of we weer minder broedvogels zouden hebben als vorig jaar. Die stobben en stronken werden veelal gebruikt door de Gekraagde Roodstaarten om in te nestelen. De tijd zou het leren!

Dit seizoen gaf wat betreft het weer een heel ander beeld dan het seizoen 2013, dat uitermate koud begon, maar dit jaar hadden we een rustig en relatief warm en droog voorjaar.

We hebben in 2014 het gebied totaal 12 keer bezocht. We kwamen uit op 18 soorten broedvogels. Het aantal soorten is gelijk aan vorig jaar, maar er is wel een kleine verandering in aantal territoria. Dit is weer iets toegenomen. Waren er in 2012 nog 122 territoria, in 2013

waren die met 29 afgenomen tot 93. Maar dit jaar kwamen we weer uit op 102, toch noch steeds een vermindering van 20 territoria t.o.v. 2012. Het aantal soorten is in die periode ook met 5 afgenomen.

De soorten die duidelijk afgenomen zijn waren Boompieper (-2) en Nachtegaal (-2).

Soorten die we dit jaar niet meer als broedvogel konden noteren waren Koekoek, Grote Bonte Specht en Sprinkhaanzanger. Maar er zijn ook soorten toegenomen, nl. Pimpelmees (+3), Zwartkop (+2) en Vink (+2). En we hadden zelfs weer twee Gekraagde Roodstaart meer dan vorig jaar.

Verder was opvallend dat we anders dan andere jaren veel meer Damherten in het gebied tegenkwamen, bij elk bezoek wel rond de 20 stuks. Waar we vorig jaar regelmatig een Vos tegen kwamen en nagenoeg elk jaar ook jongen, zagen we dit jaar maar op één keer van de 12 bezoeken een volwassen Vos. Is deze ook de drukte van de werkzaamheden uit de weg gegaan? Het zou best mogelijk zijn.

We hebben ons afgevraagd of alle werkzaamheden invloed gehad kunnen hebben op het aantal broedgevallen. Wij krijgen de indruk van wel. Ongetwijfeld zullen de werkzaamheden in de toekomst een positieve invloed hebben op het duingebied, er is voor gekozen een meer open gebied te creëren, waar de oorspronkelijke vegetatie weer de plaats moet innemen van soorten die nu verwijderd zijn, zoals grassen en Amerikaanse vogelkers. En waar ook weer poelen moeten komen. Dit zal zijn tijd nog even nodig hebben. Maar het blijft een mooi en waardevol gebied.

Broedvogelinventarisatie AWD Wolfsveld-West 2014

Geïnterviewd door Jaap Eisenga, Wim Plaatzer en Koene Vegter (verslag/foto's)

Terreinomschrijving

Het Wolfsveld ligt met zijn 35 hectaren langs het voormalige Van Limburg Stirumkanaal en wordt verder begrensd door het Finleyweggetje aan de zuidoostkant en de Ruigenhoeker Schulpweg in het noorden. Het is een redelijk geaccidenteerd terrein met een vijftal dellen, waaronder het Abelendel, het Spejndel, het Biezenvlak en het Ronde Vlak met een variatie aan begroeiing van Meidoorn, Berk, Duinliguster, Vlier, Ratelpopulier en oprukkende Duindoorn.

Toelichting op de inventarisatie 2014

Meest opvallend zijn dit jaar twee grote veranderingen: om te beginnen is het weer een stuk beter dan in 2013 – de gemiddelde temperatuur is bij de start nu 8° versus 4° in 2013, terwijl de wind weer braaf uit het zuidwesten waait in plaats van voornamelijk uit de noordhoek. Voor de inventarisatie is dat natuurlijk mooi meegenomen. Nog opvallender is de drastische verandering in het landschap – in alle dellen is veel struik- en rietvegetatie

grondig verwijderd. Wij komen zo gemakkelijker door het terrein heen, maar het maakt wel een armetierige indruk en levert hopelijk op termijn het gewenste positieve resultaat op.

Het effect hiervan op het broedvogelresultaat is nog moeilijk vast te stellen, ook al doordat het weer dit jaar zoveel beter is. In elk geval moeten wij zowel de Blauwborst als de Rietgors dit jaar node missen.

Daarentegen hebben we nog nooit zoveel vossen gezien als dit jaar – in totaal zelfs elf, tegenover daarvoor meestal niet meer dan één of twee.

de resultaten bijgehouden door Jaap Eisenga en Wim Plaatzer

Spejndel 2013 en 2014 (beide met Wim Plaatzer)

In totaal hebben wij in de periode medio maart tot eind mei 2014, tussen 7 en 10 uur 's ochtends, 10 bezoeken gebracht aan dit afwisselende duingebied. Uiteindelijk leidt dit in 2014 tot in totaal 26 soorten met 161 territoria, waarbij in vergelijking met 2013 het aantal soorten gelijk en het aantal territoria duidelijk weer gestegen is (in 2013: 26 soorten en 124 territoria).

Zoals elk jaar weer, zijn het in het begin van de inventarisatierondes vooral de Heggenmus met 16 broedgevallen (11 in 2013), de Koolmees met 13 (6 in 2013) en de Vink met 13 (9 in 2013) die zich laten horen en zien. Op alle fronten is hiermee duidelijk sprake van een stijging. De gebruikelijke top drie voor deze biotoop bestaat opnieuw uit Fitis, Nachtegaal en Grasmus met resp. 28, 21 en 20 broedgevallen versus 21, 19 en 17 in 2013, waaruit blijkt dat ook hier herstel en uitbreiding heeft plaats gevonden.

De Merel scoort met 9 weer duidelijk hoger dan op het dieptepunt van 3 broedgevallen in 2013 en het resultaat van de Kneu is met 9 broedgevallen gelijk aan vorig jaar. Daarnaast komt in dit gebied een aantal vogelsoorten voor met kleine aantallen territoria, waarvan het elk jaar weer spannend is in hoeverre ze al dan niet zijn op te sporen en

waar te nemen. Dit jaar gaat het om de Tjiftjaf (5), Winterkoning (2), Zwarte Kraai (1), Roodborsttapuit (2), Gaai (2), Gekraagde Roodstaart (2), Koekoek (1), Boompieper (3), Graspieper (1), Sprinkhaanzanger (1), Zanglijster (1), Braamsluiper (2), Boomleeuwerik (4), Tuinfluiter (1), Zwartkop (1), Pimpelmees (1) en de Staartmees (1). Nieuw is dit jaar de Holenduif (1). Buiten de datumgrenzen en/of criteria vallend, zijn dit jaar waargenomen: Nijlgans, Ekster, Roodborst, Rietgors en Tapuit. In vergelijking met voorgaande jaren zijn helemaal niet gezien de Blauwborst, de Zwarte Roodstaart en de Goudvink. Overvliegend zijn in deze periode nog waargenomen: Zilvermeeuw, Knobbelzwaan, Aalscholver, Boerenzwaluw, Grauwe Gans, Visdief, Buizerd, Kievit, Havik en Gierzwaluw.

Nieuw is dit jaar de vermelding van het aantal waargenomen zoogdieren. Niet helemaal vanaf het begin zien wij in totaal 80 Damherten, 45 konijnen en 11 Vossen. Moesten wij vorig jaar tot eind mei wachten op de bloei van de meidoorns, nu zijn ze tegen die tijd al weer zo'n beetje uitgebloeid. Zo blijft ook eenzelfde gebied steeds weer boeiend om jaar op jaar te doorkruisen en je waarnemingen te noteren

's ochtends vroeg een misterig begin!

Hoekgatterduin, de invloed van Amerikaanse vogelkersbestrijding nader bekeken

Leo Schaap en George Hageman

Inleiding

Vorig jaar, 2013, was het de zesde keer dat Leo Schaap, George Hageman en Jaap Deelder het Hoekgatterduin inventariseerden. In onze bijdrage in de Strandloper van maart 2014 worden de waarnemingen van zes jaar BMP, van 2008 t/m 2013, besproken en worden trends berekend die aangeven dat de broedvogelstand in het Hoekgatterduin sterk aan het veranderen is. Dit wordt naar alle waarschijnlijkheid veroorzaakt door het ruimen van alle Amerikaanse vogelkers in de winter van 2011/2012. Daarnaast speelt begrazing een rol die sinds 2008 als drukbegrazing (met flexirasters) werd uitgevoerd. Na het ruimen van de Amerikaanse vogelkers veranderde bovendien de manier van begrazen; drukbegrazing met behulp van flexirasters werd omgezet in continue begrazing. De invloed van begrazen is nu intensiever omdat het gesloten karakter van het struweel door het ruimen van de Amerikaanse vogelkers veel toegankelijker is geworden. De schapen kunnen nu makkelijker bij de grassen en kruiden die tussen het struweel groeien.

Het ruimen van Amerikaanse vogelkers in het Hoekgatterduin is op een rigoureuze manier uitgevoerd.

Tussen twee broedseizoenen in, van 2011 en 2012, werd alle Amerikaanse vogelkers geruimd. Daarbij is niet zachtzinnig te werk gegaan. In het begrazingsbeheerplan van de AWD 2011-2013 wordt ca. 93 ha tot het Hoekgatterduin gerekend. Daarvan wordt echter slechts ca. 50 ha jaarlijks volgens de BMP methode geïntariseerd. Onderstaande foto's geven een beeld van de aangerichte ravage op twee locaties. Helaas zijn er nog geen andere gegevens beschikbaar om het ruimen kwantitatief uit te drukken. Het ruimen van alle Amerikaanse vogelkers in een goed onderzocht BMP kavel biedt echter een unieke kans om de invloed op de broedvogelstand te onderzoeken.

Het zal niemand verbazen dat de vogels die in het struweel broeden zoals Fitis, Nachtegaal, Grasmus en een aantal andere soorten, sterk achteruit zijn gegaan. De trendberekening tot en met 2013 kwam zeer negatief uit, een afname van 30%! Voor andere groepen zoals de vogels van 'opgaand en gesloten bos' en de groep 'open bos en randen' waren de trends daarentegen positief, respectievelijk plus 20% en plus 16%. De gevonden trends zijn aanleiding om na de inventarisatie van 2014 nauwkeuriger te kijken naar de veranderingen en welke samenhang er bestaat tussen de geconstateerde trends en de schoksgewijze verandering in het biotoop.

De BMP inventarisaties

Het systeem van BMP inventarisaties is eigenlijk ontwikkeld om landelijke en regionale trends in kaart te brengen. Daarbij worden per gebied en per soort eerst de jaarlijks gevonden aantallen relatief gemaakt door, bijvoorbeeld, het aantal Grasmussen bepaald in het jaar 1990, gelijk te stellen met 100%. De trend wordt gemaakt door de jaren ervoor en erna in een percentage ten opzichte van 1990 weer te geven. Daarna worden van alle plots in Nederland de trends van een soort gemiddeld. Op deze manier ontstaat een betrouwbaar beeld van de verandering van de broedvogelstand. Individuele fouten worden immers door het relatief maken vermindert en bovendien verdwijnen er fouten omdat de trends van een groot aantal gebieden worden gemiddeld. Om op perceelniveau (lees het Hoekgatterduin) BMP inventarisaties met elkaar te vergelijken moet men voorzichtig zijn. Zoveel mogelijk factoren moeten constant worden gehouden om de jaren met elkaar te kunnen vergelijken. Dat is zeker van belang als men ook de absolute aantallen wil vergelijken. Gelukkig is dit voor het Hoekgatterduin het geval en kan er nauwkeurig naar veranderingen in de broedvogelstand worden gekeken. In de analyse van 6 jaar BMP vorig jaar, zat in ieder geval nog een onzekere factor. Het beginnersjaar 2008 was op een andere manier geïnventariseerd; met name de gelopen route verschilde van de jaren daarna waardoor er meer

kans was op dubbeltellingen. Met de gegevens van 2014 is dat gecorrigeerd.

De resultaten

Met de komst van de inventarisatie van 2014 zijn zowel voor als na het verwijderen van de Amerikaanse vogelkers drie BMP inventarisaties beschikbaar gekomen. Bovendien zijn deze inventarisaties vrijwel op dezelfde manier uitgevoerd waardoor een zeer eenduidige set van gegevens is ontstaan. De gegevens zijn samengevat in onderstaande tabel. Voor een meer gedetailleerde tabel wordt verwezen naar de door Jan Jacobs in dit blad gepresenteerde tabel 'Broedvogeltellingen in de zuidelijke AWD te Noordwijk, 2009 t/m 2014 op pagina 19. Hierin zijn de aantallen per ecologische groep en per waargenomen soort weergegeven.

De tabel bevat niet alle variabele factoren die van invloed zijn op de resultaten. Seizoenfactoren zoals een strenge winter en/of koud voorjaar spelen ook een belangrijke rol. Een methode om die invloed te verminderen is middeling van de BMP resultaten over een aantal jaren. Jaarlijkse veranderingen worden daardoor minder zichtbaar maar voor een lange termijn overzicht zou een voortschrijdend gemiddelde een nuttige methode kunnen zijn. In de praktijk blijft het lastig en worden verschillen veroorzaakt door seizoensinvloeden en voedselsituatie in overwinteringsgebieden meestal tijdens de interpretatie benoemd en gewogen.

BMP kengetallen:	voor het snoeien			na het snoeien		
Jaar BMP	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Clustermethode	Hand	Auto	Auto	Auto	Auto	Auto
Onderzoeksteam	H,S	D,H,S	D,H,S	D,H,S	D,H,S	D,H,S
Normbezoeken SV	9,5	9,05	10	9,6	7,5	10
Volledige BMP ronden	13	12	13	12	11	12
Andere bezoeken	1	1	1	3	4	2
Eerste BMP ronde	7-mrt.	19-mrt.	26-mrt	10-mrt	25-mrt	15-mrt.
Laatste BMP ronde	13-jun.	12-jun.	18-jun	14-jun	22-jun	12-jun.
Territoria per groep:						
Diverse	1	1	2	1	1	0
Open water	7	13	8	11	12	7
Open bos en randen	26	30	28	36	36	35
Opgaand en gesloten bos	39	45	41	52	51	50
Struiken en struwelen	114	121	115	92	87	81
Totaal territoria	187	210	194	192	187	173
Aantal soorten	34	37	33	36	38	34

De tabel geeft verder een overzicht van de verschillende ecologische groepen die in het Hoekgatterduin aanwezig zijn. Er is voor deze ‘samenvatting’ gekozen om veranderingen in het biotoop met de vogelstand in relatie te brengen. Deze methode wordt ook gevolgd in andere duingebieden zoals Meijndel en Berkheide, de indeling er van is er van afgeleid. Bovendien is een samenstelling van een aantal soorten nuttig om de invloeden van individuele schommelingen te compenseren. Ecologen hebben zo hun twijfels of dit wetenschappelijk door de beugel kan maar de praktijk laat dikwijls nuttige resultaten zien. Niet alle soorten hebben een uitgesproken voorkeur, zo komen Pimpelmezen in alle drie de biotopen voor.

Uit de tabel kan geconcludeerd worden dat de BMP inventarisaties onder min of meer dezelfde omstandigheden zijn uitgevoerd. Route en team zijn ook hetzelfde gebleven. De tabel laat verder zien dat de verandering van het biotoop, die in één herfst/winter seizoen tot stand is gekomen, een schoksgewijze verandering in de broedvogelstand tot gevolg heeft gehad. Als er over drie jaren wordt gemiddeld betekent dit voor de groep ‘open bos en randen’ een toename van 27% en van de groep ‘opgaand en gesloten bos’ een toename van 22%. De groep ‘struiken en struwelen’ neemt daar en tegen af met 26%. Daarnaast laat de tabel zien dat de groep ‘struiken en struwelen’ nog steeds duidelijk waarneembaar afneemt. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de intensieve begrazing na het verwijderen van alle Amerikaanse vogelkers. Opmerkelijk is overigens ook dat de Winterkoning zich desondanks in 2014 weer met 6 territoria heeft gevestigd. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de zachte winter 2013/2014.

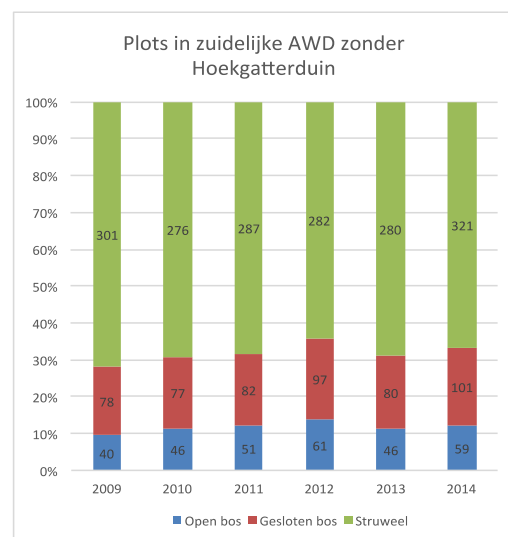
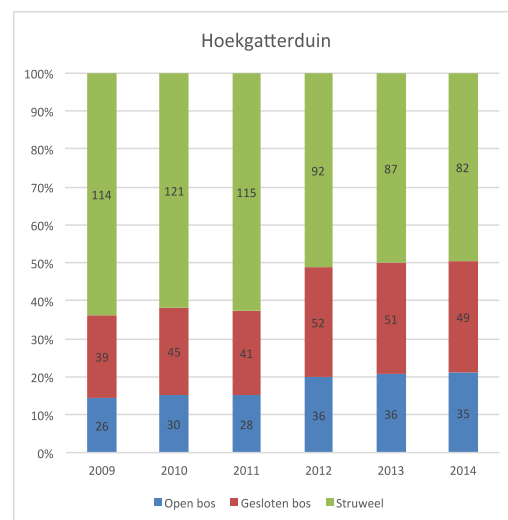
Discussie

Het was te verwachten dat de vogels van ‘struiken en struwelen’ zouden afnemen. Dat de andere twee groepen zo duidelijk zouden toenemen komt als een verrassing. De vraag is natuurlijk hoe dit komt, zijn de verschillen ontstaan door de verandering in het biotoop, of zijn het gevolgen van autonome ontwikkelingen zoals de landelijke toename van bepaalde soorten? Landelijk nemen een aantal soorten van ‘open bos en randen’ en ‘opgaand en gesloten bos’, die ook goed in het Hoekgatterduin zijn vertegenwoordigd, toe. Bekende voorbeelden zijn Pimpelmees, Koolmees, Vink en Gekraagde Roodstaart. Ook Boompieper, Boomleeuwerik

en Tjiftjaf doen het goed. Hierdoor ontstaat ongetwijfeld een positieve bijdrage aan de toename van deze soorten in het Hoekgatterduin maar kan de sprongsgewijze verandering niet verklaren.

Interessant is natuurlijk om te zien hoe deze groepen zich in de andere referentie percelen van de zuidelijke AWD gedragen. De tabel van Jan Jacobs op pagina ?????? geeft hierover uitsluitsel. Het resultaat is in twee grafieken samengevat.

De ene grafiek toont de verdeling van het Hoekgatterduin en de andere grafiek het totaal van de andere referentiepercelen; Gijs Kokkieshoek, Boeleveld-West, Wolfsveld-West en de Westhoek-Haasveld. In het totaal van deze kavels blijft de verhouding tussen de drie groepen min of meer stabiel. De grafiek van het Hoekgatterduin toont heel duidelijk de sprongsgewijze verandering. Door de noodgedwongen teruggang van de vogels in het struweel is er kennelijk ruimte ontstaan voor vogels van bos en randen. Het is niet bekend of dit fenomeen eerder is geconstateerd. Mogelijk moet de oorzaak worden gezocht in de voedselconcurrentie, minder vogels in de ene groep, zou dat meer voedsel betekenen voor de andere groepen? Nestplaats

concurrentie is wat minder gemakkelijk voor te stellen, er is immers veel minder broedgelegenheid door het verwijderen van veel hoog en laag struikgewas.

Voor het Hoekgatterduin pakt de verwijdering van de Amerikaanse vogelkers en het begrazen slecht uit. Juist in de groep 'struiken en struwelen' bevinden zich een paar rode lijst soorten zoals Nachtegaal, Sprinkhaanzanger en Kneu. Hun mogelijkheden worden minder hetgeen ook uit de inventarisaties blijkt, van gemiddeld 21 territoria per jaar naar 11 territoria erna.

Slings, 2014, concludeert in een studie over de broedvogelstand in ca. 72 ha duinen van Boreel (Noord Hollands Duinreservaat) dat een voor PWN-begrippen intensief begrazings- en vegetatiebeheer nauwelijks invloed heeft gehad op de broedvogelstand. Hij concludeert bovendien dat de kwaliteit uitgedrukt in Rode lijst soorten zelfs enigszins is toegenomen. Dat kan van het Hoekgatterduin zeker niet gezegd worden, in tegendeel. De studie van Slings strekt zich uit over de peiljaren 2000, 2006 en 2012. De periode is twee keer zo lang, het beheer is anders uitgevoerd en strekt zich over meerdere jaren uit. Over de kwaliteit van de BMP

gegevens wordt geen uitspraak gedaan terwijl de geconstateerde verschillen wel in de orde van mogelijke fouten liggen. Helaas zijn van het Hoekgatterduin nog geen gekwantificeerde beheermaatregelen bekend zodat een vergelijking van het beheer niet gemaakt kan worden.

Referenties:

- Jacobs, J. 2014. *Verslag AWD Broedvogeltellingen 2014. De Strandloper 47 (1):19* Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Schaap, L. en G. Hageman 2014. *Verslag van 6 jaar BMP in het Hoekgatterduin. De Strandloper 46 (1): 20-25.* Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Slings, Q.L. 2014. *Begrazing, prunusbestrijding en broedvogels in de duinen van Boreel (NHD).* Tussen Duin & Dijk 13 (2): 18-21. Provinciale Organisaties Flora en Fauna Noord-Holland.

Foto's: George Hageman

Wat is dat voor mos in mijn tuin?

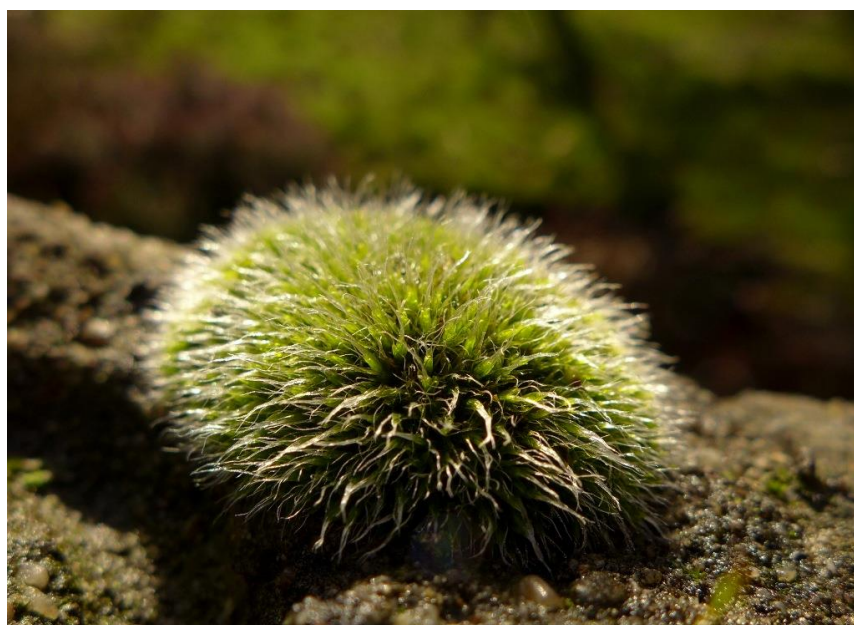
Jeannette Teunissen & Jelle van Dijk

In onze tuinen zetten we graag allerlei bloeiende planten. Soms krijgen bepaalde soorten de voorkeur, omdat we graag mooie vlinders in de tuin willen zien. Bij het kiezen van heesters hebben besdragende soorten onze voorkeur omdat het leuk is om vogels van dichtbij te bekijken. Maar met mossen is het een ander verhaal. Bij de inrichting van de tuin proberen we vaak juist geen mossen te krijgen. Mossen zijn vrijwel altijd ongewenste indringers, die we liever kwijt dan rijk zijn. Vooral in tuinen met een gazon heerst vaak een continue strijd tegen mossen, die het gazon 'bederven'. Maar je kunt ook anders tegen de mossen in je tuin aankijken. Van dichtbij bekeken blijkt het om prachtige miniplantjes te gaan met een enorme variatie wat vormen en groentinten betreft.

Al vele jaren komen in het Jan Verwey Natuurcentrum maandelijks mossenliefhebbers bij elkaar, die zich verenigd hebben in de Mossenwerkgroep Hollands Duin. Ze zijn daar te vinden op de eerste dinsdag van de maand in de periode september - april. Met behulp van loep, binoculair en microscoop proberen zij de meegebrachte mossen op naam te brengen en allerlei bijzonderheden van de mossen te ontdekken. Ook worden af en toe excursies in natuurgebieden gehouden.

Op de inloopochtend van zaterdag 4 april (10.00-12.00u) kan iedere bezoeker van het Jan Verwey Natuurcentrum mossen uit eigen tuin meenemen.

Leden van de werkgroep zullen dan proberen u te vertellen, welke mossen er in uw tuin groeien. Ook kunt u de mossen door een binoculair bekijken. U zult versteld staan hoe fraai die kleine mosplantjes zijn!

Muisjesmos op tuinmuurtje. Foto: Jelle van Dijk

Ooproep aan de leden

In 2016 is het een halve eeuw geleden dat onze vereniging werd opgericht. Dat gaan we vieren!

Het bestuur heeft vijf leden gevraagd de feestelijkheden voor te bereiden.

Dit zijn Annet de Willigen, Robert Sluijs, Hein Verkade, Claire Schaap en Sam van der Meij.

Na een eerste brainstormsessie hebben we inmiddels wat ideeën op papier gezet. Maar we zijn met bijna 600 leden, die met al hun creativiteit nog veel meer aan dit lijstje kunnen toevoegen. Enige voorwaarde is dat het iets met natuur in onze regio te maken heeft.

Heb je een leuk idee, meldt het dan aan ons.

Dit kan per e-mail, aan s&fvandermeij@kpnmail.nl, of per post aan de secretaris van de vereniging, George Hageman, Van Struykstraat 27, 2203 HC Noordwijk.

Vogelzangcursus 2015

Ook dit voorjaar gaat er weer een vogelzangcursus van start.

Merel Foto: Jan Hendriks

Ben je ook nieuwsgierig welke vogels in alle vroegte zo luid zitten te zingen in tuin of duin en zou je ook iets meer willen leren over hun gedrag en waar ze broeden? Kom dan eind maart naar de Vroege vogelzangcursus.

De cursus is bedoeld voor zowel beginners als voor diegenen die iets meer over vogels en hun zang willen leren. Ook niet-leden kunnen aan de cursus deelnemen.

Avonden:

Er zijn drie theorieavonden op de **donderdag 26 maart, 16 april en 23 april**

Tijd: 20.00 uur tot 22.15 uur. (zaal open om 19.45 uur)

Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverdijk 20

Noordwijk. (ingang achterzijde

Bibliotheek)

Op de avonden is er vóór de pauze een Power Point presentatie

waarin aandacht besteed wordt aan het herkennen van vogels, waarom ze zingen, waar ze leven en broeden.

Na de pauze zijn er diverse practica waar we o.a. oefenen om verschillende geluiden uit elkaar te houden. Op de tweede avond zal Wil Heemskerk (de man van de cd's "Luisteren in het Duin") het practicum verzorgen

Excursies:

Er zijn drie vroege vogelzang excursies op de **zondagen 29 maart, 19 en 26 april**

De excursies worden gehouden in het bos van Leeuwenhorst en de Amsterdamse Waterleidingduinen en worden begeleid door ervaren gidsen. Ze starten in de vroege ochtend even na zonsopkomst en duren ± twee tot twee en half uur.

Kosten:

Het cursusgeld is € 32,50 voor leden en € 40,-- voor niet-leden incl. lesmateriaal en koffie. Wanneer men als niet-lid meteen lid wordt voor € 10,-- per jaar is het cursusgeld €32,50.

Aanmelden voor de vogelcursus en evt. lidmaatschap kan per e-mail naar dkistemaker@planet.nl o.v.v. naam, volledig adres en telefoonnummer.

Voor verdere informatie kunt u bellen met Dineke Kistemaker 071 3612219

Meer informatie over onze vereniging, kunt u vinden op: www.strandloper.nl

Vooraankondiging Waddenweekend Terschelling

Van vrijdagmiddag 11 tot zondagavond 13 september vindt het traditionele waddenweekend plaats.

Dit jaar gaan we naar het eiland Terschelling. We verblijven in groepsverblijf de Wierschuur. De Wierschuur is het laatste pand, buitendijks gelegen aan het wad en ligt op de grens van natuurgebied de Boschplaat.

Van hieruit wordt het eiland te voet en op de fiets verkend. Er is speciale aandacht voor vogels maar ook voor planten, vlinders en libellen.

Het waddenweekend is voor iedereen geschikt, van beginnend vogelaar tot expert, dus meld u gerust aan!

De organisatie is in handen van Ruurd Eisenga.

Vooraanmelding is mogelijk onder vermelding van:

Waddenweekend, naam en mobiel telefoonnummer via

excursies@strandloper.nl Kosten ca. € 110,-

Nadere informatie komt in het juninummer van de Strandloper en op de website.

De Wierschuur foto: Ruurd Eisenga

Paddenstoelenwerkgroep nodigt u uit

Onze vereniging telt een groot aantal werkgroepen, waaronder de Paddenstoelenwerkgroep. Deze werkgroep inventariseert op een groot aantal locaties in de omgeving van Noordwijk welke paddenstoelen er groeien. Dat doen we elke tweede zaterdag van de maand van 10.00-12.00 uur. Binnen de groep is kennis aanwezig van een flink deel van de paddenstoelen die in Nederland voorkomen. Ik schrijf 'flink', omdat het onmogelijk is alle 5.300 soorten die inmiddels bekend zijn, te kennen. In veel gevallen kunnen we soorten direct op naam brengen, bij twijfel volgt microscopisch onderzoek. Naast de vaste leden van de groep willen we u als belangstellende graag uitnodigen een keer mee te lopen. Specifieke kennis van paddenstoelen is niet vereist. Het programma voor dit jaar vindt u hieronder. Heeft u nog vragen, dan kunt u contact opnemen met Arie Dwarswaard, telefoon 0252 233 466, of met Edwin Maassen, telefoon 071 5138236.

Namens de werkgroep,
Arie Dwarswaard

Inventarisatieprogramma Paddenstoelenwerkgroep Noordwijk.

Tweede zaterdag van de maand, starttijd 10 uur. We lopen meestal tot ongeveer 12 uur.

U bent van harte welkom om met ons mee te lopen. Wilt u dan even contact opnemen met:

Edwin Maassen, 071-5138236, email: Noort69@ziggo.nl of met Arie Dwarswaard, 0252-233466.

Vliegenzwam foto: Wil Heemskerk

- **14 Maart Z.H.landschap Langeveld.** Parkeren op de Vogelaardreef, Noordwijk
- **11 April Nieuw Leeuwenhorst, Noordwijk.** Parkeerplaats links van de Gooweg, ter hoogte van de bushalte (als je vanuit Noordwijk richting Noordwijkerhout rijdt), bij het Koetshuis.
- **9 Mei Panbos, Katwijk.**
- **13 Juni Z.H.landschap Langeveld.** Parkeren op de Vogelaardreef, Noordwijk.
- **11 Juli Nieuw Leeuwenhorst, Noordwijk.** Parkeerplaats rechts van de Gooweg, ter hoogte van de bushalte (als je vanuit Noordwijk richting Noordwijkerhout rijdt).
- **8 Augustus Hollands Duin.** Parkeerterrein Duindamseslag Noordwijk
- **12 September Huys te Warmont, Warmond.**
- **10 Oktober Berkheide, Katwijk,** parkeren in de Laan van Nieuw Zuid bij voetbalvereniging Quick Boys.
- **14 November Coepelduinen, Noordwijk.** Parkeren in het Laantje bij een paardenbak, bij de hoge trap.
- **12 December Klein-Leeuwenhorst, Noordwijk.** Parkeren zie 11 juli.

Natuur rond het Oosterduinse Meer

Jelle van Dijk

Inleiding

Het Oosterduinse Meer, ook wel het Comomeer genoemd, is een voormalige zandwinplas van 1000m lang en bijna 400m breed. Deze plas van zo'n 15m diep, is ontstaan na het afgraven van de vroegere Oosterduinen. Dit duingebied vormde een deel van de strandwal die vanaf De Zilk naar Noordwijkerhout en vervolgens naar Noordwijk-Binnen liep. De "Kalkzandsteenfabriek Van Herwaarden" (daarvoor "Kunstzandsteenfabriek Arnoud" geheten; tegenwoordige naam "Xella kalkzandsteenfabriek B.V. Van Herwaarden"), gelegen tussen Hillegom en Lisse, kreeg concessies om dit gehele duingebied af te zanden. Hierna werd de zandwinning voortgezet door het Oosterduinse Meer te graven. Het zand werd in zandschuiten via het Steengrachtskanaal naar de trekvaart gesleept om vervolgens via het Veenenburg-Elsbroekkanaal bij de steenfabriek te belanden. Na het beëindigen van de zandwinning bij Noordwijkerhout betrok de fabriek het benodigde zand uit het Valkenburgse Meer.

Het afzanden van de Oosterduinen vond plaats in de naoorlogse jaren. Dat moet om een enorme hoeveelheid zand zijn gegaan. Kijkend vanaf de Ruigenhoekerweg in zuidelijke richting is te zien dat hier enkele meters zand zijn afgegraven. Ook aan de hoge ligging van de Herenweg en de N206 is te zien dat er zeker 1-2 meter zand is verwijderd. Daarna volgde in de jaren 1965-1975

de aanleg van het Oosterduinse Meer. Na het laatste zandtransport werden twee ijzeren zandschuiten in de enige doorgang naar het Steengrachtskanaal afgezonken waardoor de plas niet meer bereikbaar was voor pleziervaart vanuit andere watergangen. Langs de westelijke oever kwamen recreatievoorzieningen zoals ligweiden, een surfschool, een restaurant, een camping en het bungalowdorp Sollasi.

In de ZO-hoek bleef een hoek met rietmoeras gespaard en ook in de NO-hoek was niet al het zand weggezogen. De oostelijke oever was na enkele jaren niet meer begaanbaar doordat de krachtige golfslag steeds meer stukken oever wegsloeg. Dit leidde er toe dat in 1987 de gehele oostelijke oever verbreed en versterkt moest worden om verdere afslag te voorkomen. In de loop der jaren raakte deze oever steeds dichter begroeid. Dat nu het grootste deel van deze oever toegankelijk is, komt door de hengelaars die met zaag en heggenschaar het pad begaanbaar hielden. Mede dankzij de heer Van Zijverden, tot voor kort de beheerder van de horecavoorziening in de ZW-hoek, bleef het pad begaanbaar en is de verspreiding van zwerfvuil beperkt gebleven.

Vanwege de grote diepte van de plas werd, voor de veiligheid van de badgasten, een rij stevige palen op zo'n 20 m van de westelijke oever geplaatst. Deze rij palen begon bij het restaurant (toen "de Duinvos" geheten) en liep ruim 150 m door in NW-richting. In het begin van deze eeuw werd deze palenrij verwijderd en vervangen

Vroegere doorvaart naar het Steengrachtskanaal (foto JvD)

door een kleiner aantal palen, onderling verbonden door stevige touwen. Hiermee ontstond een afgeschermd stuk badwater, direct grenzend aan het zandstrand en de ligweide voor het restaurant. In diezelfde periode werd met grote stenen een vooroever van zo'n 300 m lengte aangelegd langs de westelijke oever in de NW-hoek. Het directe gevolg hiervan was, dat het strand voor het restaurant drukker werd en dat er maar weinig badgasten meer gebruik maakten van de ligweide in de NW-hoek.

de Oosterduinen

Het gebied Oosterduinen behoorde tot de zogenaamde Oude Duinen. Die Oude Duinen bestaan uit strandwallen evenwijdig aan de kustlijn. Het zijn de zandruggen in de Bollenstreek waar de eerste bewoners neerstreken en waarop de dorpen zijn ontstaan. Vanaf het einde van de negentiende eeuw zijn de strandwallen grotendeels afgegraven. Het zand kon goed gebruikt worden voor wegeaanleg, stadsuitbreiding en fabricage van kalkzandsteen, terwijl de vrijgekomen gronden uitstekend geschikt bleken voor de teelt van bloembollen. Slechts enkele delen van de oorspronkelijke strandwallen bleven bestaan, zoals het bos van Leeuwenhorst en het Keukenhofbos.

De Oosterduinen vormden een vlak duingebied, begroeid met Struikheide en eikenhakhoutbosjes. Een goede indruk van zo'n landschap krijg je in de ZO-hoek van de

Amsterdamse Waterleidingduinen, direct achter het hek bij Ruigenhoek. Hier ligt een veld met Struikheide, grenzend aan oud eikenhakhoutbos. Maar ook in de directe omgeving van het Oosterduinse Meer zijn nog een paar fragmenten van de vroegere Oosterduinen te zien. Bij de ZW-hoek ligt namelijk een klein veldje met Struikheide, op een zandlichaam dat vroeger deel uitmaakte van de Oosterduinen. Behalve Struikheide staan hier nog meer soorten van kalkarme zandgrond zoals Liggend walstro, Grasmuur, Klein vogelpootje, Pilzegge, Fijn schapengras, Schapenzuring, Valse salie, Muizenoor en Schermhavikskruid. Voor het jaar 2000 groeide hier ook een flinke pol Kruipganzerik, de enige groeiplaats van deze soort in de Duin- en Bollenstreek. In het voorjaar van 2014 zijn hier alle struiken, waarbij veel Amerikaanse vogelkers, verwijderd. Ook zijn stroken langs de randen afgeplagd om de groei van nieuwe plantjes Struikheide te stimuleren.

Dit heideveldje sluit aan op een karakteristiek eikenhakhoutbosje. Het bomenbestand bestaat vooral uit Zomereik met hier en daar Ruwe berk en Gewone esdoorn. Op veel plaatsen is zowel op de bodem als rond de stammen veel Klimop te zien. In de struiklaag zien we Amerikaanse vogelkers, Gewone vlier en Eenstijlige meidoorn. De bodembegroeiing is opvallend gevarieerd met soorten als Adelaarsvaren, Gewone eikvaren, Brede stekeelvaren, Look-zonder-look, Wilde hyacint,

Restant Oosterduinen (Heitje) in de ZW-hoek (foto JvD)

Bosanemoon, Italiaanse aronskelk, Geel nagelkruid, Fluitenkruid en Heggendoornzaad.

Ook de bosrand ten noorden van het heideveldje bestaat in de kern nog uit het oude eikenhakhout van de Oosterduinen. Hier en daar zijn iepen (*Ulmus spec.*), Ruwe berk, Gewone esdoorn en Grauwe abeel bij geplant. In het deel dat aan het bungalowpark Sollasi grenst, groeit veel Klimop en Wilde kamperfoelie. Ook vinden we er planten die wellicht via het bungalowpark hier zijn beland zoals Kleine maagdenpalm, Roze winterpostelein, Tuinjudaspenning, Laurierkers, Mahonie, Hulst en Taxus. Waar de bosrand in de NW-hoek aansluit op het fietspad dat van Duinschoten naar de N206 loopt, waren vroeger een paar open stukjes met een opvallende flora. Blijkbaar was hier ook kalkrijk zand gestort, want na enkele jaren groeiden er soorten van kalkrijke duinen zoals Grote tijm, Kandelaartje, Duinaveruit, Kegelsilene en Duinviooltje naast soorten van kalkarme duinen zoals Schapenzuring, Klein tasjeskruid, Geel walstro en Zandblauwtje. Van deze soorten is tegenwoordig nauwelijks meer iets meer terug te vinden doordat de open plekken vrijwel volledig door het struweel zijn dichtgegroeid. Alleen Geel walstro en Zachte ooievaarsbek zijn nog gemakkelijk te vinden.

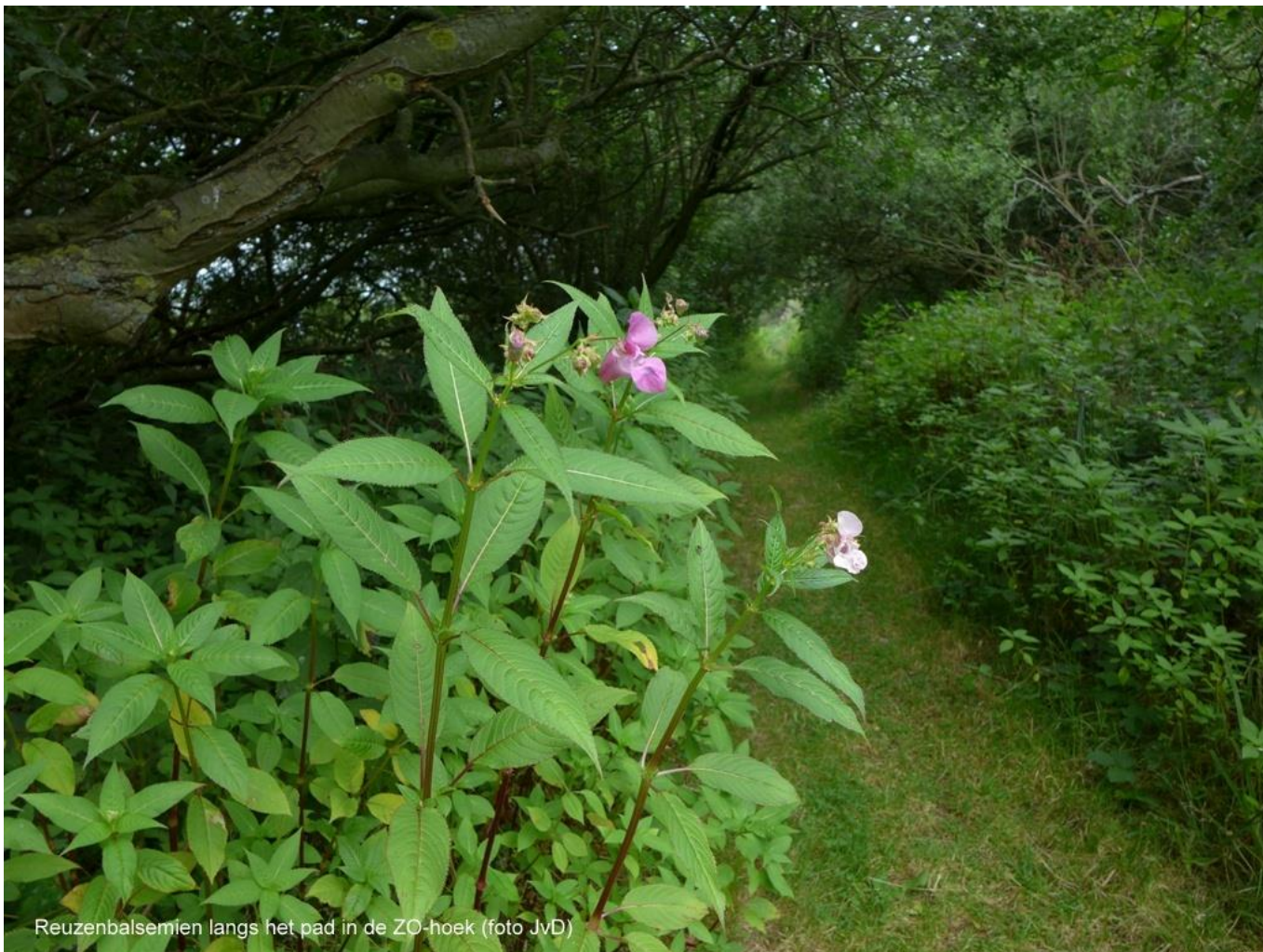
Flora van de oevers

Historie

In de jaren van de zandwinning zag je langs de westkant grote hopen zand liggen, vergelijkbaar met de situatie bij het Valkenburgse Meer nu. Toen het laatste zand naar

Hillegom was afgevoerd, bleef een brede, zandige oeverstrook over. Deze oeverstroken ontwikkelden zich binnen enkele jaren tot een bijzonder rijk plantengebied. De jaren '80 vormden het hoogtepunt in deze ontwikkeling. In juni waren vrijwel overal Rietorchissen te zien, bij elkaar vele honderden. Een opvallende soort was in die tijd ook het Strandduizendguldenkruid. In de NW-hoek waren delen van de bodem begroeid met soorten als Stijve ogentroost, Rode ogentroost, Sierlijke vetmuur, Gewone brunel, Borstelbies, Moeraszoutgras, Dwerzegghe en Zeegroene zegge. Op andere plaatsen zag het geel van de Grote ratelaar. Een bijzondere soort in de jaren tachtig en negentig was de Zilte zegge, een soort die vooral te vinden is in het Deltagebied en het Waddengebied.

Langs sommige oevers ontwikkelden zich na 1975 rietzomen. Een echt rietveldje ontstond in de ZW-hoek. Op diverse plaatsen in het rietmoeras zagen we in de jaren tachtig prachtige pollen Moerasandijvie verschijnen. Ook de zeldzame Moeraslathyrus was op verschillende plaatsen aanwezig. De oppervlakte met Riet nam in de loop der jaren langzaam af door de oprukkende begroeiing van wilgen. Alleen in de ZW-hoek werd de rietzone enkele keren gemaaid waarbij ook de meeste struiken werden verwijderd. Langs de noordoever gebeurde dit niet, waardoor hier nu alleen nog een zone met struweel aanwezig is. Ook het rietveldje in de ZO-hoek is door ongeremde groei van wilgen een stuk kleiner geworden.

Reuzenbalsemien langs het pad in de ZO-hoek (foto JvD)

Wat groeit er nu?

De oeverstrook tussen restaurant *India-invitation* (vroeger "de Duinvos" geheten) en restaurant *Como & Co* (de vroegere surfschool van Van Zijverden) is tegenwoordig lang niet meer zo interessant als vroeger. Soorten als Rietorchis, Rode ogentroost en Moerasandijvie zijn hier geheel verdwenen. In de rietzoom groeien nog wel Grote lisdodde, Pluimzegge, Harig wilgenroosje en Gele lis.

De zuidelijke oeverstrook is geheel als ligweide ingericht en is naar de waterkant afgezet met paaltjes. Bijzondere plantensoorten zijn hier niet meer te vinden. Dat is gelukkig nog wel het geval langs de oostelijke oever. In de ZO-hoek is een wilgenbosje ontstaan waar soorten als Schietwilg en Boswilg tot bomen zijn uitgegroeid. Verder staan hier Kraakwilg, Grauwe wilg, Smalbladige olijfwilg, Gelderse roos en Duindoorn. Aan de kant van het meer wordt het struweel begrensd door een zone met Harig wilgenroosje, Koninginnekruid, Pluimzegge en Gele Lis. Deze zone gaat over in een strook met Riet langs de waterkant. Een nieuwkomer in deze hoek is de Reuzenbalsemien die vooral langs het paadje te vinden is.

Door het openhouden van het pad over de oostelijke oever kan de Rietorchis zich hier goed handhaven. De telling van 2014 leverde hier bijna 100 bloeiende exemplaren op. Andere soorten langs het pad zijn: Moerasvergeet-mijnietje, Ruige leeuwentand, Waterscheerling, Pluimzegge, Scherpe zegge, Oeverzegge, Harig wilgenroosje, Gevleugeld hertshooi en Moerasmelkdistel.

Het pad eindigt bij een bijna ondoordringbaar bosje, dat loopt tot aan de plaats waar de zandschuiten zijn afgezonken. Hier staan enkele tientallen Rietorchissen naast moerasplanten als Kalmoes, Waterscheerling, Kleine

watereppe, Watermunt en Gele lis. Een bijzonderheid is de enig overgebleven groeiplaats van de Moeraslathyrus. Aan de overzijde van het 'zandschuitgat' hebben hengelaars ook een paadje met enkele visstekjes gemaakt. Hier groeien nog enkele Rietorchissen in een wildernis waar Harig wilgenroosje de dominante soort is.

De noordelijke oever is botanisch van geen betekenis meer. Alle open plekjes zijn in de loop der jaren dichtgegroeid en dicht struweel met veel Duindoorn en Grauwe wilg is er voor in de plaats gekomen. Langs het fietspad zijn Paardenkastanjes gepoot. De bodem is grotendeels begroeid met ruigtekruiden als Harig wilgenroosje, Kleefkruid en Koninginnekruid. Door deze zone is een ATB-pad aangelegd.

Zeer de moeite waard is wel de grote ligweide in de NW-hoek. Dit stuk wordt aan de kant van het meer afgeschermd door een vooroever. Deze bestaat uit grote stukken steen. In de loop der jaren is deze strook begroeid geraakt met struiken als Grauwe wilg, Ruwe berk en Zwarte els. Langs de eigenlijke oever zien we een gevarieerde flora met soorten als Gele lis, Grote lisdodde, Waterscheerling, Heen, Rode waterereprijs, Beekpunge, Gele waterkers, Valse voszegge, Waterzuring, Watermunt en Kleine watereppe.

De ligweide wordt helaas net zo vaak gemaaid als het gazon bij het badstrand. Hierdoor komen veel planten niet tot bloei. Op 31 mei 2014 trof ik hier 20 bloeiende Rietorchissen aan, ongetwijfeld een te laag aantal voor dit deelgebied. Veruit de talrijkste soort is hier de Zeegroene zegge; vele vierkante meters zijn volledig met deze soort bedekt. Op de hogere delen richting het fietspad zien we veel Rode klaver, Gewone veldbies en Muizenoor. Een bijzondere nieuwkomer is de Gevlekte rupsklaver, een soort die in ons land vooral in Zeeland is te vinden.

Gele lissen in de NW-hoek bij de vooroever (foto JvD)

Vogels

Broedvogels

In de Duin- en Bollenstreek zijn vrijwel nergens oevers met Riet te vinden. Alleen langs de trekvaart zijn hier en daar smalle rietzomen aan te treffen. Het is dan ook niet vreemd dat we rond het Oosterduinse Meer broedvogels aantreffen die verder in onze regio nauwelijks te vinden zijn. Bij de broedvogeltelling van 1984, toen de rietzomen zich optimaal ontwikkeld hadden, telden we maar liefst 26 territoria van de Kleine Karekiet, 3 van de Rietzanger en 4 van de Rietgors. De overige broedvogels (met vermelding van het aantal territoria) in dat jaar waren: Fuut 3, Waterral 1, Waterhoen 2, Meerkooet 7, Merel 1, Bosrietzanger 1 en Kneu 1.

Bij de inventarisatie van 2004 bleek, zoals verwacht, het aantal rietvogels afgenomen en het aantal struweelvogels toegenomen te zijn. Van de Kleine Karekiet wisten 20 paren zich te handhaven, de Rietzanger was verdwenen en de Rietgors handhaafde zich met 4 paren. Ook de roep van de Waterral werd nog gehoord. Van de toegenomen boom- en struweelbegroeiing profiteerden Nachtegaal, Braamsluiper, Tuinfluiter, Bosrietzanger, Grasmus, Koekoek en Zomertortel. Een paar jaar eerder had ook een Blauwborst in het struweel langs de oostelijke oever gebroed. Het onderzoek in 2013 en 2014 maakte duidelijk dat er nog 14 territoria van de Kleine Karekiet in de rietzone aanwezig zijn en dat de Rietgors hier met 4 paren vertegenwoordigd is. De Rietzanger en de Waterral werden in de broedtijd niet gehoord.

Een bijzonderheid vormen de Zomertortels bij het Oosterduinse Meer. Met name in de bosjes van de ZW- en NO-hoek is het lage gekoer regelmatig te horen. In het kustgebied tussen Hoek van Holland en IJmuiden is dit momenteel de enige plaats waar nog Zomertortels broeden.

De eenden en ganzen die in de broedtijd op het meer verschijnen hebben vrijwel altijd in de oeverzone of in de directe omgeving gebroed. Ze trekken na het uitkomen van de eieren met hun jongen naar het open water. Zo waren in recente jaren van de volgende soorten

Zomertortel bij Sollasi (foto Rob Jansson)

oudervogels met net uitgekomen jongen te zien: Fuut, Grauwe Gans, Nijlgans, Bergeend, Krakeend, Wilde Eend en Kuifeend.

In de eikenbosjes en de struwelen langs de westelijke oever broeden soorten als Merel, Zanglijster, Houtduif, Grote Bonte Specht, Nachtegaal, Tjiftjaf, Fitis, Tuinfluiter, Zwartkop, Braamsluiper, Koolmees en Pimpelmees. Ook de Zomertortel is hier regelmatig waar te nemen. Voor Havik en Buizerd zijn de bosjes vermoedelijk te klein. Ze laten zich hier wel regelmatig zien, maar broeden elders zoals op Sancta Maria en in de duinen. Voor de Sperwer lijken deze bosjes wel geschikt, maar deze soort wordt de laatste jaren zelden meer in de broedtijd gezien.

Wintervogels

Vanwege de diepte en het vrijwel ontbreken van waterplanten kunnen alleen viseters als Fuut en Aalscholver hier voldoende voedsel vinden. Langs de randen is de bodem bereikbaar voor Kuifeend en Tafeleend om mosseltjes en dergelijke op te vissen. Meerkooeten en Waterhoentjes zoeken hun voedsel op de grasstroken rondom het meer.

Voor de meeste watervogels heeft het Oosterduinse Meer vooral betekenis als rustgebied. Overdag slapen ze op de plas om in de nachtelijke uren sloten en graslanden op te zoeken om er te foerageren.

De functie van rustgebied wordt zeer belangrijk in een vorstperiode. Vanwege de kwel vanuit de duinen is er altijd uitstroom in de richting van het Steengrachtekanaal. Hierdoor is er in vorstperiodes een flink wak bij de plek waar de zandschuiten de doorvaart belemmeren.

Dit wak en de mogelijkheid om op het, voor schaatsers onbetrouwbare, ijs te rusten trekt bij strenge vorst grote groepen watervogels aan. Op veel dagen gaat het dan om 1000 vogels of meer. Bij vrijwel alle hoge aantallen in de bijgevoegde tabel gaat het dan ook om groepen die rust zochten op het ijs. Meestal bleven de vogels de gehele vorstperiode present zoals de grote groepen Smienten en Wilde Eenden. Soms was het verblijf van korte duur zoals bij de groep van 210 Brandganzen die op 8 januari 2010

Rietzanger in het struweel (foto Rob Jansson)

Tafeleenden en Kuifeenden rustend langs de rietzoom (foto Rob Jansson)

landerijen verspreiden om er te broeden. Zo waren hier op 15 maart 2012 82 ex. in een zogenaamde soos bijeen.

Soorten die tegenwoordig nog sporadisch worden gezien, zijn Kleine Plevier en Oeverloper. Van de laatste soort waren vroeger soms tientallen langs de oevers aanwezig. Andere soorten die vroeger nogal eens werden opgemerkt, zijn Kluut, Witgat, Groenpootruiter en Tureluur.

Toekomstplannen

Begin december 2014 vond in het gemeentehuis van

op het ijs neerstreken en de volgende dag weer vertrokken waren.

In het wak komen de vogels drinken, maar ook wordt hier naar vis gedoken door soorten als Fuut, Dodaars, Aalscholver en Grote Zaagbek.

Een bijzondere wintergast is de Roerdomp die bij vorst vrijwel nooit ontbreekt. Overdag houdt de vogel zich schuil in de rietvegetatie en is dan vanwege zijn schutkleur vrijwel onzichtbaar.

Foerageergebied

Voor viseters als Aalscholver en Fuut is het meer het gehele jaar van betekenis. In het zomerhalfjaar komen daar de Visdiefjes bij die in de omgeving broeden. Daarbij gaat het om hoogstens 6-10 vogels. Maar het open water trekt ook veel zwaluwen aan die, vooral bij koud en winderig weer, laag over het water scheren om vliegjes te vangen. Van half april tot in september komen de zwaluwen die in de omgeving nestelen hier regelmatig foerageren. Verrassend hoge aantallen zijn soms tijdens de voorjaars trek in begin mei te zien. Een topdag wat dit betreft was 4 mei 2010 met 140 Boerenzwaluwen, 80 Oeverzwaluwen, 65 Huiszwaluwen en 100 Gierzwaluwen. Ook komen begin mei af en toe groepjes Zwarte Sterns (max. 25 ex. op 30 april 2011) en Dwergmeeuwen (max. 10 ex. op 15 mei 2010) boven het meer op insecten jagen.

Steltlopers

Steltlopers komen graag foerageren langs een open, wat slikkige oever. De omstandigheden waren wat dat betreft in de jaren zeventig en tachtig een stuk gunstiger dan nu. Bovendien is het langs de laatste stukjes open oever nu veel drukker met wandelaars (en honden) dan toen. De enige steltloper die het gebied trouw is gebleven, is de Scholekster. In maart komen hier tientallen Scholeksters bij elkaar, die zich in april over de aangrenzende

Noordwijkerhout een presentatie plaats van mogelijke recreatieve ontwikkelingen op en rond het Oosterduinse Meer. In deze plannen werd onvoldoende met de aanwezige natuurwaarden rekening gehouden, vermoedelijk vanwege de bijbehorende natuurtoets waarin weinig over de flora en de avifauna van het gebied te vinden was. Van de mogelijkheid tot inspreken werd gebruik gemaakt, waarbij de betekenis van het Oosterduinse Meer voor vogels en planten nadrukkelijk naar voren werd gebracht. In grote meerderheid zegde de commissie toe wel degelijk met de natuurwaarden rekening te willen houden. Hierna volgde een gesprek met wethouder De Jong. De wethouder zei dat de plannen nog niet vastliggen en dat eerst een oplossing gezocht moet worden voor de jaarlijks optredende blauwalg. Dit kan een omvangrijke en dure operatie worden, waarbij methoden als machinaal ontluchten en het toevoegen van waterstofperoxyde tot de mogelijkheden behoren. Zie voor mogelijke oplossingen het uitvoerige rapport dat in de literatuurlijst wordt genoemd (te raadplegen via het internet). Verder benadrukte De Jong dat ook met de steenfabriek in Hillegom overleg gevoerd moet worden over de mogelijkheden op de oostelijke oever. Deze oever en ook het bollenland tot aan de Parallelweg is namelijk nog steeds eigendom van de steenfabriek met een concessie om hier zand te winnen.

Literatuur:

Aartse E., Bouwmeester J., van Dijk J., de Graaf M., Kuijper W. & Sluys R. 1994. *Flora van de Duin- en Bollenstreek*. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

de Boer E.J.F. & van Straalen D. 2013. *Ecologie bestemmingsplangebied Oosterduinse Meer Noordwijkerhout. De belangrijkste ecologische kenmerken*

als basis voor een nieuw bestemmingsplan. Bureau Waardenburg, Culemborg.

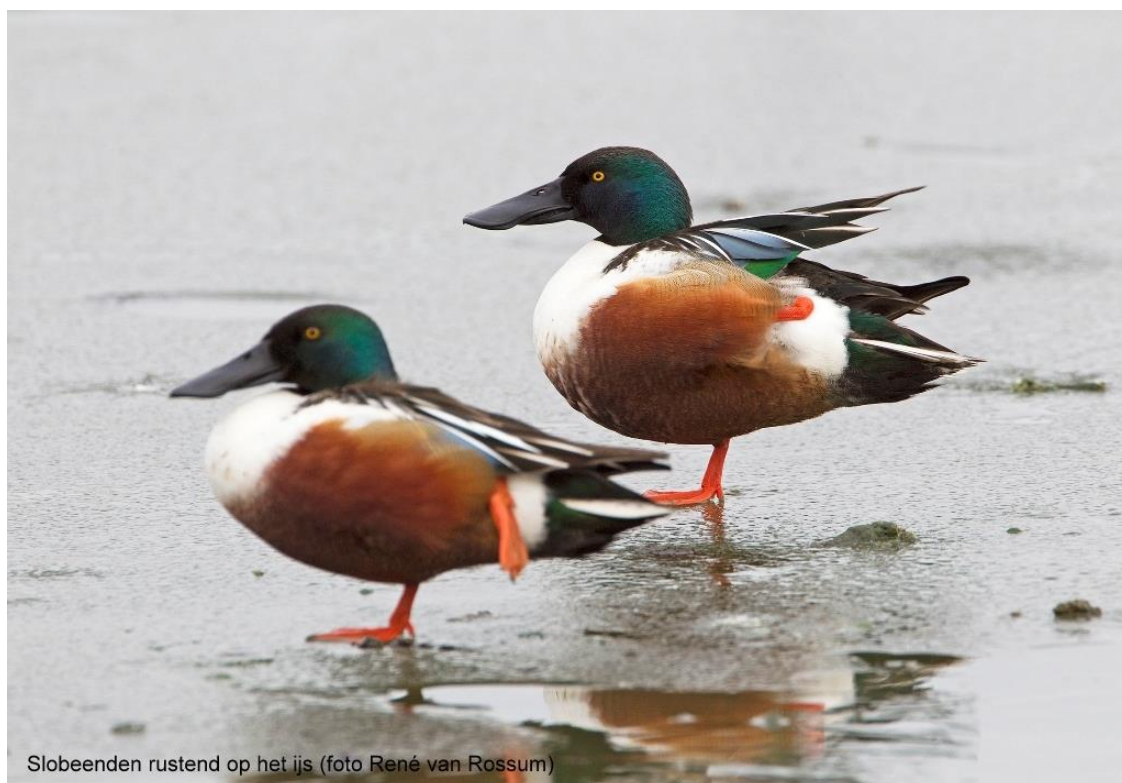
van Dijk J. & Hoek D. 1989. *Vogels van Noordwijk en omstreken*. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

van Dijk J., Kortselius J., Kuijper W. & Verweij K. 2000. *Natuurgids voor de Duin- en Bollenstreek*. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

van Dijk J., P.J. Spierenburg & van Stijn H.J. 2011. *Tussen tulpen en de zee. Vogels van de Duin- en Bollenstreek*. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Kort A. & Leibbrand R. 2013. *Het Oosterduinse Meer. Afstudeeronderzoek naar potentiële maatregelen tegen blauwalg in het Oosterduinse Meer*. Wageningen Universiteit.

Wintervogels Oosterduinse Meer. Maximumaantal in periode 2010-2014					
Bron: Watervogeltellingen Sovon; www.waarneming.nl					
Knobbelzwaan	22	Nonnetje	2	Fuut	56
Wilde Zwaan	15	Brilduiker	17	Roodhalsfuut	1
Kleine Zwaan	13	Grote Zaagbek	6	Waterral	2
Grauwe Gans	8	Krakeend	188	Waterhoen	4
Grote Canadese Gans	118	Smient	1880	Meerkoet	335
Brandgans	210	Slobeend	19	Kokmeeuw	72
Nijlgans	107	Wilde Eend	958	Stormmeeuw	420
Bergeend	8	Pijlstaart	4	Kleine Mantelmeeuw	6
Casarca	1	Wintertaling	29	Grote Mantelmeeuw	4
Krooneend	1	Roodkeelduiker	1	Zilvermeeuw	18
Tafeleend	52	Aalscholver	69	IJsvogel	1
Kuifeend	44	Roerdomp	1	Rietgors	7
Topper	1	Blauwe Reiger	2		
Zwarte Zee-eend	1	Dodaars	8		

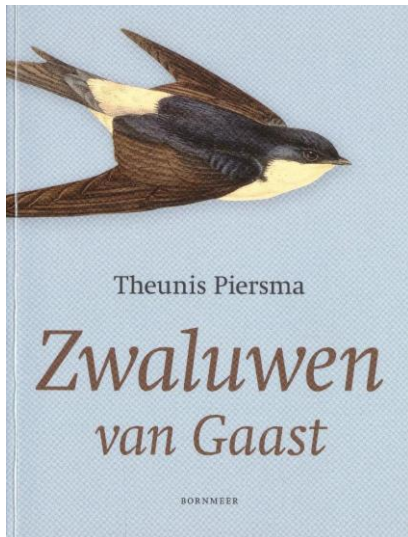

Slobeenden rustend op het ijs (foto René van Rossum)

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Theunis Piersma 2014. *Zwaluwen van Gaast*. Uitgever Bornmeer Fryslan. 140 pagina's. Prijs € 15. Ook in het Fries: *Sweltjes fan Gaast*.

Van alle boeken over natuur die ik in 2014 heb gelezen is dit veruit het aardigste. Theunis Piersma, gelauwerd onderzoeker op het gebied van trekvoegecologie (Spinozaprijs!), heeft in dit boekje het wel en wee beschreven van de broedende Huiszwaluwen aan zijn huis in Gaast. Het duwtje in de

rug dat nodig was om de pen ter hand te nemen, was de vraag van zijn buurman: "Waar blijven onze zwaluwen in de winter, Theunis?"

Het leven van de Huiszwaluwen in Gaast wordt in korte hoofdstukken beschreven op een wijze die van begin tot eind boeit. Natuurlijk gaat het over nestbouw, luisvliegen, jagende Boomvalken en voedsel. De vragen, waar Piersma nog geen antwoord op weet zijn: waar slapen ze en waar zijn ze in de winter? Dit zijn ook de vragen, waarop onderzoekers van Gierzwaluwen al jarenlang een antwoord proberen te vinden. Dankzij moderne technieken worden voor de Gierzwaluw langzaam maar zeker deze vragen beantwoord. Piersma vermoedt dat ook Huiszwaluwen in de lucht 'slapen' en dat hun gedrag in Afrika veel overeenkomst vertoont met dat van de Gierzwaluwen. Het ringen van Huiszwaluwen heeft heel weinig opgeleverd: van de miljoen geringde vogels werden er maar 21 teruggemeld ten zuiden van de Sahara. Met geolocators is bij de Huiszwaluw nog niet gewerkt. Nieuw is het onderzoek met isotopen van veertjes, geplukt van uit Afrika teruggekeerde Huiszwaluwen. Dit laat zien dat de zwaluwen van Gaast in Kameroen en Congo overwinteren.

Evert Jan Lammerts & Anton van Haperen (redactie) 2014. *De natuur van de kust*. Uitgeverij Natuurmedia, Amsterdam. 90 pagina's. Prijs € 19,45.

Het beheer van de zeereep bestond tot in de jaren negentig uit het vastleggen van stuivend zand door het planten van helm en plaatsen van takkenschermen. In deze eeuw zien we een totaal andere vorm van kustverdediging. Met uitgebreide zandsuppleties worden nieuwe zandbanken voor de kust gelegd, worden stranden verbreed en krijgen de zwakke plekken in de kustlijn een nieuwe duinenrij als zeewering. Zelfs voor de Hondsbossche Zeewering

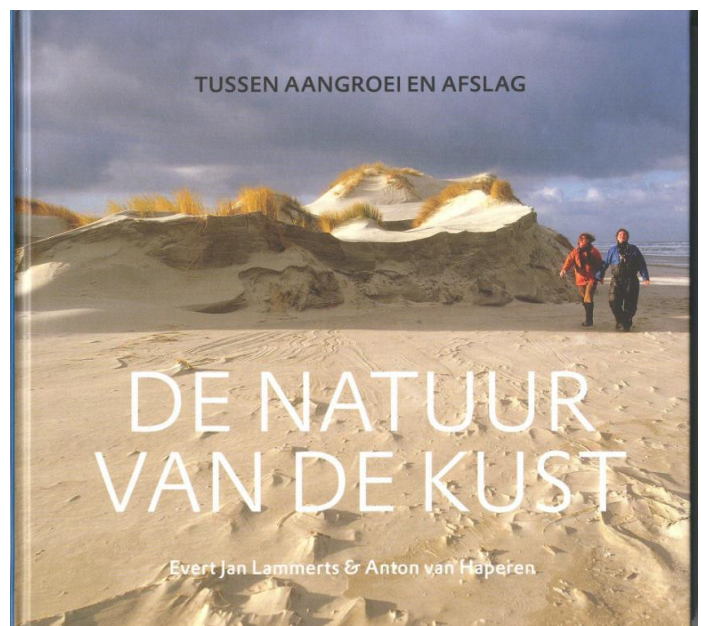
ontstaat momenteel een nieuw duingebied als versterking van de zeewering. Verder wordt gestreefd naar meer dynamiek in de zeereep door het verwijderen van helm- en duindoornbegroeiing. Dit alles heeft ingrijpende gevolgen voor de natuur van de kust.

Het deskundigenteam van het Kennisnetwerk *Ontwikkeling Beheer Natuurkwaliteit* (OBN) is een onafhankelijk, innovatief platform waarin beheer, beleid en wetenschap op het gebied van natuurbeheer samenkomen. Vanuit dit platform, is dit bijzondere boek tot stand gekomen.

Wat allereerst opvalt, zijn de prachtige foto's, niet alleen van dieren en planten, maar vooral van kustlandschappen. Daarbij zijn de luchtfoto's van bijvoorbeeld de zandmotor bij het Westland en de kustvorming op Schiermonnikoog bijzonder instructief.

Maar ook de tekst boeit van begin tot eind. De schrijvers onderscheiden drie kustgebieden: Waddengebied, vaste landsduinen en Deltagebied. Ieder gebied kent zijn eigen dynamiek. Onze aandacht gaat vooral uit naar de resultaten van recent OBN-onderzoek. Hier komen belangrijke zaken aan bod zoals: luchtverontreiniging verstoort de bodemchemie, effecten van suppleties op de duinontwikkeling, ecologische effecten van de zandsuppleties op de duinen, ontwikkeling van zoet-zoutgradiënten met en zonder dynamisch kustbeheer en begrazing van de kustduinen.

Met nieuwe duinen voor de boulevards van Katwijk en Noordwijk, de aanleg van een lange zandbank in ons kustwater en ingrepen in de zeereep bij de provinciegrens en bij de Wassenaarse Slag, kunnen we ook in onze omgeving de gevolgen van het nieuwe kustbeheer van nabij volgen. Dit prachtige boekje geeft hierbij boeiende achtergrondinformatie.

Marijke Drees, Heleen Goddijn, Sim Broekhuizen, Jasja Dekker & Dick Klees. 2008. *Wilde konijnen*. KNNV Uitgeverij, Zeist & Zoogdiervereniging VZZ. 94 pagina's. Prijs € 20, maar in de uitverkoop voor € 10.

Dit bijzonder aardige en informatieve boekje over konijnen had eigenlijk al direct bij verschijnen aangeschaft moeten worden. Een team van deskundigen heeft een grote hoeveelheid kennis op een prettige manier toegankelijk gemaakt. Bovendien is het boekje prachtig geïllustreerd met foto's, grafiekjes en tekeningen. Allerlei onderwerpen komen aan bod zoals de verspreiding in Europa, de vroegere fokkerijen (warandes) in de duinen, parasieten, ziekten, groepsleven en konijneneters. Interessant is ook het hoofdstuk waarin de relatie met hazen wordt besproken. In de duinen komen beide soorten voor en af en toe is er van enige interactie sprake (vooral informatie van jagers!). In het voorwoord wordt gewag gemaakt van de aanvraag in 2008 om het konijn op de Rode Lijst te zetten vanwege de sterk afnemende aantallen in grote delen van ons land. Gelukkig is de stand weer wat opgeleefd en staat het konijn nog niet op de Rode Lijst.

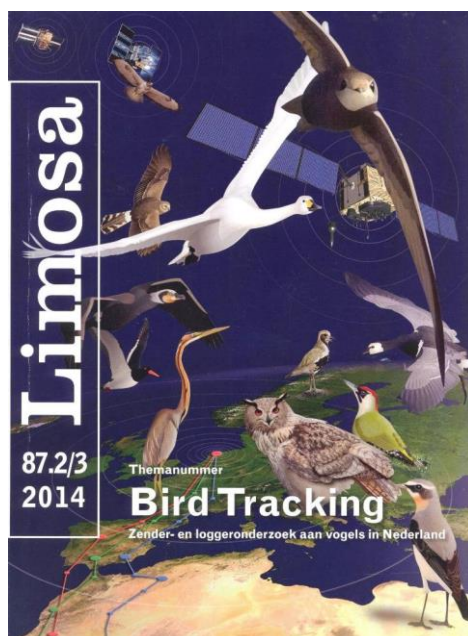
Raymond Klaassen & Jeroen Reneerkens (redactie) 2014. *Bird Tracking. Zender- en loggeronderzoek aan vogels in Nederland*. Themanummer van Limosa (jaargang 87 nr 3/4). 125 pagina's. Prijs € 10.

Tot eind vorige eeuw was onze kennis van vogeltrek gebaseerd op veldwaarnemingen, ringvondsten en het aflezen van kleurringen. Dat heeft veel kennis en inzichten opgeleverd. Maar modern onderzoek met vogels, die te volgen zijn met een zender of een geolocator heeft meer informatie opgeleverd dan 100 jaar ringonderzoek! In deze aflevering van het tijdschrift Limosa wordt een hele serie onderzoeken gepresenteerd, waarbij de moderne

techniek van groot belang is geweest. Vogels met een zender op de rug zijn zeer nauwkeurig te volgen via een satelliet. Bij een geolocator moet de vogel terug gevangen worden en moeten de gegevens in de computer worden afgelezen. In de geolocator worden gegevens over tijd en daglengte opgeslagen, waarmee achteraf een plaatsbepaling tot op enkele honderden km nauwkeurig mogelijk is. Dat lijkt erg grof, maar voor een enorm continent als Afrika krijg je toch een goede indruk, waar de vogels in de winter verbleven. Voor zenderonderzoek komen alleen grote vogels in aanmerking zoals zwanen, ganzen en roofvogels. De geolocator weegt slechts enkele grammen en kan worden toegepast bij veel kleinere soorten. Wel moet de vogel met de geolocator worden terug gevangen. Je moet dus wel werken met zeer plaatstrouwe vogels, zoals een Gierzwaluw, die jaren achtereenvolgens in dezelfde nestkast komt broeden. Een derde techniek, die wordt toegepast, is de GPS-datalogger in combinatie met een gecodeerde halsband. De datalogger slaat nauwkeurig de coördinaten op van elke plek waar de bewuste vogel zich bevindt. De halsband of kleurring maakt de vogel in het veld herkenbaar. Als de vogel tot op 400 m benaderd is, kan de onderzoeker een draadloze (bluetooth) verbinding met de datalogger tot stand brengen en de opgeslagen gegevens naar zijn eigen laptop halen. Een greep uit de onderwerpen:

- Met *zenders*: foerageerlocaties van Purperreigers, dispersie van jonge Oehoe's;
- Met *gps-dataloggers*: pleisterplaatsen Kleine Zwanen, Buizerden op vliegvelden;
- Met *geolocators*: trekroutes van Tapuiten, trekroutes van Gierzwaluwen.

Uit deze voorbeelden blijkt al dat de moderne techniek niet alleen wordt ingezet om de trekroutes in kaart te brengen, maar dat ook zaken als foerageergedrag (belangrijk om het leefgebied te beschermen) een stuk duidelijker kunnen worden.

Dit buitengewoon interessante themanummer begint met een uitgebreide inleiding over het onderzoek in Nederland met behulp van moderne technieken, geschreven door Jeroen Reneerkens (bekend van zijn onderzoek naar de Drieteenstrandloper) en Raymond Klaassen (bekend van o.a. onderzoek met gezenderde Visarenden). Beide biologen hebben in ons Jan Verwey Natuurcentrum een lezing over hun onderzoek gegeven!

Broedvogels in het Overbosch in 2014

Ineke Laroo

Sinds februari 2012 is het beheer van het Overbosch in Voorhout overgedragen aan de Stichting Vrienden van het Overbosch. Het bos ziet er schoon uit en is goed begaanbaar. Verschillende stinsenbollen zijn geplant en aan de kant van de Rijnsburgerweg langs het water zijn Rododendrons gezet. Jammer dat een nieuwe aanplant geen garantie is voor meer broedvogels of meer soorten broedvogels.

Dit jaar is er weer een inventarisatie geweest van broedvogels in het Overbosch. Er is in de periode van 13 maart tot 21 juni acht keer geteld.

Helaas is de Boomvalk dit jaar niet terug geweest.

Wel is er de Bosuil bijgekomen maar niet als broedpaar. Hij is niet alleen gehoord maar ook drie keer visueel waargenomen.

Extra dit jaar is de Heggenmus, Buizerd, Turkse Tortel en de Gaai.

Een keer werden we 's morgens door een Nachtegaal getrakteerd op een concert. Daarna is de Nachtegaal niet meer waargenomen.

De Halsbandparkieten zijn in aantal opvallend toegenomen in het bos.

Soort	2013	2014	Soort	2013	2014
Nijlgans	1	1	Roodborst	5	3
Wilde eend	2	2	Heggenmus		1
Buizerd		1	Merel	6	5
Boomvalk	1		Zanglijster	1	1
Waterhoen	1	1	Zwartkop	1	3
Houtduif	2	4	Tjiftjaf	3	4
Holenduif	1	1	Koolmees	10	9
Turkse tortel		1	Pimpelmees	9	9
Grote bonte specht	1	1	Boomkruiper	3	3
Groene specht	1	1	Gaai		1
Halsbandparkiet	2	4-6	Kauw	8	8-10
Winterkoning	6	8	Zwarte kraai	1	1
Vink	1	2			

Halsbandparkieten foto: Jan Hendriks

Rondje Groen op herhaling

In de vorige Strandloper kondigde onze columnist W. Andelaar aan dat het, na 100 Rondjes Groen, tijd werd er mee te stoppen. Wij hebben hier alle begrip voor en bedanken hem van harte voor al zijn bijdragen. Om deze rubriek niet te vergeten, willen we toch graag nog een paar oude Rondjes de revue laten passeren. Hieronder het eerste Rondje Groen dat in de Strandloper verscheen, in het september nummer van 1990. De redactie

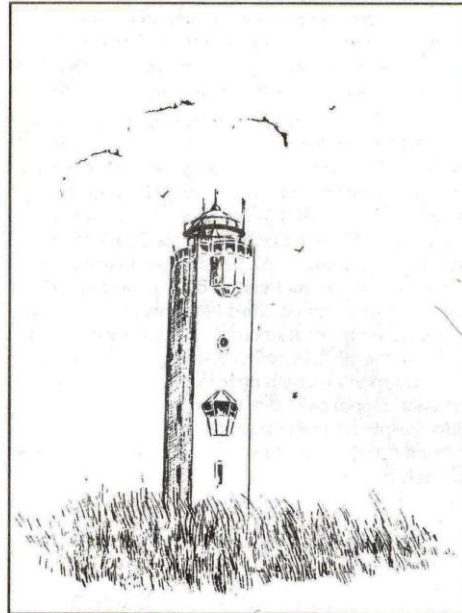
Rondje groen

W. Andelaar

Als geen andere plaats leent Noordwijk zich voor een rondje strand en duin. Met de vuurtoren als middelpunt iets oppikken van wat de natuur te bieden heeft.

Een alledaags tafereeltje: Twee Eksters plukkend aan een doodgereden konijntje langs het fietspad. Bezig met opruimingswerkzaamheden in de natuur. In die zin zou je Eksters de gieren van deze streken kunnen noemen. Desondanks, of juist daarom, heeft de vogel bij de mens een slechte pers. Als het gesprek op de Ekster komt dan hoor je al snel; "rotbeesten"; "er zijn er veel te veel van"; "rovers" en meer van zulke opmerkingen. Wat is dat toch? Waarom staat het beest bij zovelen in zo'n slecht blaadje? Want laten we wel wezen, het boven aangehaalde tafereeltje is heel gewoon, maar hebt u weleens gezien dat een Ekster een nest met eieren uithaalde of jonge zangvogeltjes aan hun eindje hielp? Misschien fungeert de vogel een beetje als zondebok. Wij mensen reageren onze onlustgevoelens over de verarming van de natuur om ons heen op de Ekster af. Een achteruitgang waar wij zelf als mens verantwoordelijk voor zijn. De zondebok wordt nu niet meer de woestijn ingestuurd, maar is goed voor een schot hagel. Dr. Gert Baeyens, als bioloog werkzaam in de Amsterdamse Waterleidingduinen, heeft de Ekster jarenlang bestudeerd. Haar conclusie is dat de beschrijving van de vogel in de jachtwet: "schadelijk wild", onverdiend is. Speciaal de gedachte dat de Ekster verantwoordelijk is voor het "uitmoorden van alle zangvogels" slaat nergens op.

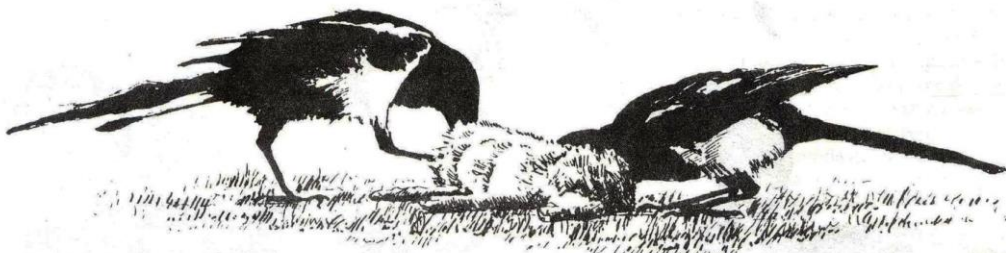
Hoewel het met een aantal vogelsoorten niet goed gaat, verschillende vogels verdwijnen vrijwel ongemerkt uit onze omgeving, doen de meeste zangvogels het juist uitstekend. neem bijvoorbeeld de Nachtegaal. Nog nooit, voor zover bekend, kwamen er zoveel van deze zangers rondom het dorp tot broeden als juist de laatste jaren. Direct ten noorden van het dorp, in het eerste bosje langs het fietspad, heeft de laatste jaren een paartje gebroed. Ook in het dorp, met name langs de Prins Hendrikweg, de Koepelweg en in "Tappieshol", is in zachte voorjaarsnachten de zang te horen. Een andere oorzaak van de "volkshaat" tegen Eksters is mogelijk gelegen in het feit dat alle roofvogels, voor het gemak rekent men kraaiachtigen daar ook maar bij, als voedselconcurrent van de mens worden gezien. Roofvo-

gels pakken weleens een jonge Fazant of een jong konijn en juist dat wild had de mens voor zichzelf bestemd. Zelfs vergrijpen ze zich weleens aan onze kippen (kiekendieven) en dat kan natuurlijk niet. Dieren dienen tevreden te zijn met de kruimels van onze tafel.

Een derde reden waarom Eksters niet zo geliefd zijn kan liggen in het brutale optreden van het beest. Het zijn echte cultuurvolgers. Bouwen tot midden in het dorp hun nesten en leven voor een groot deel van de restanten van onze welvaart. Het zijn daarbij, evenals een aantal andere vogelsoorten, alleseters. Hierin ligt ook de reden dat het met deze soorten goed gaat. Dit in tegenstelling tot de zogenaamde fijnproevers, vogels met een speciaal menu. Zo is bijvoorbeeld de Grauwe Klauwier als broedvogel uit onze duinen verdwenen. Zeer waarschijnlijk door het vrijwel ontbreken van grote insecten die de vogel als voedsel dienen. Al die Meien Junikevers, al die hagedissen zijn uit de duinen verdwenen.

Terug naar de Ekster. De vogel is het waard wat positiever benaderd te worden. Zwart-witdenken, hoe vreemd het ook mag klinken bij een vogels met dit verenpatroon is niet op zijn plaats.

Tuinvogeltelling 2015

Jelle van Dijk

Op 17 en 18 januari 2015 organiseerde Vogelbescherming Nederland (VBN) voor de twaalfde maal de Nationale Tuinvogeltelling. Dankzij een oproep in de plaatselijke kranten en op de website van onze vereniging, kreeg ik 36 tellingen doorgestuurd voor het maken van een plaatselijk overzicht. Hiernaast kwamen er nog vier tellingen uit Noordwijkerhout en twee uit het Langeveld binnen. De inzenders zijn nogal ongelijk over de Noordwijkse wijken verdeeld: Duinpark 4, Grashoek 4, Boerenburg 6, Vinkeveld 11, Centrum Noordwijk-Binnen 3, Centrum Noordwijk-Zee 5, De Zuid (waarbij Breloftpark en Prins Hendrikweg) 3.

In de onderstaande lijst zijn de soorten gerangschikt naar het aantal tuinen waar ze gezien werden. Tussen haakjes is het totaal aantal exemplaren van de soort vermeld. Zo zie je direct dat de Merel in 31 tuinen aanwezig was, met in totaal 60 exemplaren. Bij de Roodborst is het aantal tuinen vrijwel gelijk aan het aantal vogels. Dat betekent dat je eigenlijk altijd maar één Roodborst per tuin ziet. Uit de getallen blijkt ook dat soorten als Turkse Tortel, Groenling, Huismus en Kauw vaak in groepjes leven.

1.	Merel	31	(60)
2.	Koolmees	25	(70)
3.	Roodborst	24	(26)
4.	Huisumus	23	(112)
5.	Turkse Tortel	21	(69)
6.	Pimpelmees	20	(38)
7.	Kauw	19	(68)
8.	Vink	19	(56)
9.	Heggenmus	19	(26)
10.	Spreeuw	13	(39)
11.	Houtduif	13	(32)
12.	Ekster	12	(20)
13.	Groenling	9	(54)
14.	Halsbandparkiet	4	(7)
15.	Grote Bonte Specht	4	(5)
16.	Ringmus	3	(6)
17.	Gaai	3	(3)
18.	Zwarte Kraai	2	(3)
19.	Winterkoning	2	(2)
20.	Zwartkop	2	(2)
21.	Putter	1	(4)
22.	Staartmees	1	(4)
23.	Zilvermeeuw	1	(2)
24.	Stadsduif	1	(2)
25.	Glanskop	1	(1)
26.	Holenduif	1	(1)
27.	Zanglijster	1	(1)

Op de website van VBN is te lezen dat er dit jaar 41500 tuinen werden geteld. Dat is meer dan in 2014 (38000), maar duidelijk minder dan bij de sneeuwrijke telling van januari 2013 (49000). Op de website van VBN is een Top-

25 te vinden van de talrijkste soorten. Hierbij staat de Huismus duidelijk op de eerste plaats. Volgens VBN is dit vooral te danken aan de vele tellingen in de dorpen. In de steden werden namelijk maar weinig Huismussen gezien. Verder is de Top-10 vrijwel jaarlijks dezelfde. Wel is de Spreeuw landelijk gezien gezakt naar de tiende plaats. Interessanter dan die Top-25 is eigenlijk het lijstje waarin de soorten gerangschikt zijn naar hun aanwezigheidspercentage (presentie). Dus een rangschikking zoals die in de bovenstaande tabel ook is toegepast. Bij VBN staan Koolmees en Merel bovenaan met elk een presentie van 81%, gevolgd door de Pimpelmees met 65%. De hoge percentages voor de mezen wijzen er op dat in de tuinen van de deelnemende tellers heel wat vetbollen en pindanetjes te vinden moeten zijn. Als we de landelijke presentielijst vergelijken met de Noordwijkse valt op dat de volgende soorten in Noordwijk duidelijk (verschil > 10%) hoger scoren: Huismus, Turkse Tortel, Kauw en Heggenmus. De enige soort die duidelijk lager scoort is de Koolmees (69% tegen landelijk 81%).

Opvallend in Noordwijk in 2015

De Turkse Tortel is bij deze telling duidelijk minder gezien dan in voorgaande jaren. Zo stond deze soort vorig jaar nog op de eerste plaats wat presentie betreft. De Huismus is echter meer gezien. Ook nu springt de wijk Vinkeveld er weer uit als de woonwijk met veruit de meeste Huismussen (69 ex.). Alleen de tuin van de fam. Erkelens in Boerenburg had ook een flink aantal Huismussen (15 ex.).

Opvallend is de opkomst van de Halsbandparkiet. In voorgaande jaren verscheen er wel eens eentje in het Breloftpark, maar nu waren er vier tuinen met parkieten. Deze toename staat natuurlijk in verband met de slaapplek in de Grashoek waar in ieder geval sinds eind oktober tientallen parkieten komen slapen. De Groenling staat hoger dan in voorgaande jaren. Het hoge aantal komt geheel op rekening van tuinen aan de Beatrixstraat (12 ex.) en de Nieuwe Offemweg (29 ex.).

Ondanks het wegblijven van sneeuw en ijs verschenen er geen Tjiftjaffen in de Noordwijkse tuinen. Wel werd tweemaal een Zwartkop gezien, een soort die steeds vaker in West-Europa overwintert. Ineke van Dijk ontdekte een

vrouwte in de Grashoek en Petra Sonius zag een mannetje in haar tuin aan de Tolhoren. De Zanglijster laat zich maar heel weinig in tuinen zien. Vorig jaar werd er zelfs niet één gemeld. Nu kwam er een waarneming (met foto!) van Margeet Dekker uit het Vinkeveld. Zoals gebruikelijk kon Hein Verkade weer een Zilvermeeuw in zijn daktuin noteren. Ook de Holenduif kent jaarlijks maar één tuin waar hij zich vertoont, namelijk bij Jan Veeffind in het Breloftpark. Putters zijn ook nogal een kennig, want na de verhuizing van Piet Broekhof, is Jan Hendriks nu de enige tuinvogelaar die Putters noteerde.

Vogelrijke tuinen

De vogelrijkste tuinen liggen vaak bij grotere groengebieden zoals de Groene Long van Duinpark, de Algemene Begraafplaats en het landgoed Offem. Dit jaar waren er maar acht tuinen waar tien of meer soorten werden genoteerd. De meeste soorten waren aanwezig in een tuin aan de Nieuwe Offemweg (15 soorten, 70 ex.) en in een tuin in het Breloftpark (15 soorten, 31 ex.). Dat een kleine, beschutte tuin waar gevoerd wordt, veel vogels kan trekken, blijkt uit een tuin in Boerenburg (12 soorten, 42 ex.), een tuin in de Grashoek (9 soorten, 28 ex.) en in Duinpark (15 soorten, 35 ex.). Aan de andere kant waren er acht tuinen waar maar vijf soorten of minder werden genoteerd.

Bij de tuinen buiten Noordwijk vielen de twee tuinen in het Langeveld op. In de tuin bij het Kapellebos verschenen 2 Glanskoppen en 2 Boomklevers, soorten die we in de dorpen zelden zien. De zeer grote tuin bij Sancta Maria was goed voor soorten als Blauwe Reiger, Waterhoen, Wilde Eend en Staartmees (totaal 19 soorten, 97 ex.). Bijzonder vogelrijk was ook een tuin aan de

Schippervaatsweg in Noordwijkerhout (14 soorten, waaronder een Sperwer, 56 ex.).

Deelname aan de telling

Ondanks stukjes in de plaatselijke kranten en een oproep op de website van onze vereniging, hebben maar 36 mensen (waaronder 31 leden) hun telling aan mij doorgegeven. Dat er in veel meer tuinen, ook van onze eigen leden, is geteld, blijkt uit de gegevens die via de website van VBN opvraagbaar zijn. Daar kan namelijk per postcodegebied de Top-10 opgevraagd worden. Het aantal tuinen waar geteld is, wordt daarbij helaas niet genoemd. Maar gelet op de genoemde aantallen bij soorten die meestal met één of twee exemplaren per tuin aanwezig zijn (Merel, Heggenmus, Roodborst), moet het om zo'n 100 Noordwijkse tuinen gaan. Tellen we de aantallen van de postcodegebieden 2201, 2202 en 2203 bij elkaar op, dan bestaat de Top-5 uit: Huismus (336), Koolmees (206), Kauw (200), Merel (158), Turkse Tortel (156). Bij 'onze' Top-5 gaat het om dezelfde soorten, maar in veel lagere aantallen: Huismus (112), Koolmees (70), Turkse Tortel (69), Kauw (68) en Merel (60).

De telling in 2015 was de vijfde waarbij gevraagd werd mee te werken aan een plaatselijk overzicht. Na een bemoedigende stijging in de eerste jaren is de groei er nu uit. Onder de inzenders zit een aantal trouwe deelnemers uit de eigen vereniging. Sommige deelnemers van buiten de vereniging stuurde de telling wel naar mij, maar niet naar Vogelbescherming, gelet op meldingen van soorten als 'kraai', 'duif' en 'mus'. Op het telformulier van VBN moet je namelijk een plaatje aanklikken, waardoor je altijd een goede vogelnaam invult. Gelet op de geringe respons uit eigen vereniging, kan men zich afvragen of het zinvol is nog langer een plaatselijk overzicht samen te stellen.

Een aangespoelde Papegaaiduiker op het Noordwijkse strand en een reddingspoging

Wim Kuijper & Petra Sonius

Sinds 1977 lopen elke week een paar mensen op het stukje strand ten noorden van de uitwatering van Katwijk om te onderzoeken welke zeedieren en wieren er zijn aangespoeld. Dit onderzoek heet "Strandwacht Katwijk – Noordwijk". Dit traject is daardoor het best onderzochte stukje strand ter wereld!

Op zondag 11 januari 2015 waren wij (Marijke Kooijman, Petra Sonius en Wim Kuijper) aan de beurt. Het stormde en af en toe regende het. Plotseling zagen we, enkele meters boven de hoogwaterlijn, dat er iets bewoog in een zandheuveltje. Vlakbij gekomen bleek het een Papegaaiduiker (*Fratercula arctica*) te zijn, die stil in de zandstorm zat en het begin vormde van een nieuw duintje. Het dier was doorweekt, zat onder het zand en kon gemakkelijk opgepakt worden. Er werd besloten hem mee naar huis te nemen om te kijken hoe zijn toestand was,

De Papegaaiduiker op het strand foto: Wim Kuijper

*Na het schoonspoelen wordt de vogel geföhnd
foto: Petra Sonius*

omdat het dier op het strand geen overlevingskansen had. De plaats waar we de vogel aantroffen, lag ongeveer anderhalve kilometer ten noorden van de uitwatering van Katwijk.

Een half uur later was de situatie heel anders. De Papegaaiduiker – ondertussen met de naam Puffin – werd niet meer gezandstraald, maar zat nu in een rustige huiskamer, omdat op dat moment de vogel niet naar de zeevogelopvang gebracht kon worden. Bij de eerste controle kon, behalve dat de poten weinig kracht hadden, niets bijzonders opgemerkt worden. Er was geen stookolie aanwezig. Door de goede

opvang van Rogier van Vugt werd onder de kraan al het zand er voorzichtig met lauwwarm water afgespoeld; daarna werd de föhn van de burens geleend en het dier voorzichtig met warme lucht gedroogd. Zienderogen knapte Puffin op, keek rond en bewoog met poten en vleugels. In de loop van de avond ging er zelfs wat zalm en water naar binnen, de rest van de tijd verbleef het dier in een doos met een handdoek erin en eroverheen, vlakbij de verwarming om warm te blijven.

Het was een prachtig diertje. In de winter is de snavel wat kleiner en niet zo rood gekleurd als in het broedseizoen. Daardoor was de koptekening niet zo opvallend bont als op veel foto's. Na wat overleg werd besloten Puffin de volgende dag naar het vogelhospitaal in Haarlem te brengen.

Bij het zeevogelhospitaal werd het dier enthousiast ontvangen, gewogen, getemperatuurde, en besnoven. Hierdoor concludeerde men dat er waarschijnlijk bloed in de ontlasting zat, dus dat we er rekening mee moesten houden dat er een redelijke kans aanwezig zou zijn dat het dier het uiteindelijk niet zou redden. Helaas is de voorspelling uitgekomen; de volgende dag kregen we een telefoontje dat de Papegaaiduiker overleden was. De doodsoorzaak was waarschijnlijk een inwendige bloeding, mogelijk veroorzaakt door een klap op het water tijdens de zuidwester storm. Bij de zeevogelopvang vertelden ze ook dat ze vermoedden dat deze Papegaaiduiker afkomstig was van de Kanaal eilanden.

Jammer. We hadden ons al verheugd op het vrijlaten vanaf de pier van IJmuiden

N.B. Papegaaiduikers broeden in kolonies in kustgebieden. De grootste kolonies liggen o.a. op IJland en rond de Britse eilanden. De zuidelijkste kolonies liggen in Bretagne. In de Noordzee zijn ze in de winter vooral in het noordelijke, diepe deel te vinden. Langs de kust krijgen we in Noordwijk zelden een Papegaaiduiker te zien. Het aantal waarnemingen van langs vliegende Papegaaiduikers is nog kleiner dan het aantal vondsten. Tijdens de duizenden uren zeetrekten in de loop der jaren, is deze soort maar zestien keer gezien. Op het stukje kust van Noordwijk en Katwijk is dit de 29^e vondst (van Dijk, J., P. Spierenburg & H. van Stijn 2011, www.waarneming.nl).

Literatuur

van Dijk, J., P. Spierenburg & H. van Stijn 2011. *Tussen tulpen en de zee. Vogels van de Duin- en Bollenstreek*. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk. 368 blz.

Bijkomen van alle behandelingen foto: Petra Sonius

Verkoop tussen tulpen en de zee

Koene Vegter

Achtergrond

Eind 2011 verscheen *Tussen tulpen en de zee* mede in het kader van het 45-jarig jubileum van de vereniging. In totaal zijn er toen 2000 exemplaren gedrukt van dit kloeke werk met veel informatie over vogelsoorten en biotopen in de Bollenstreek en een keur aan prachtige foto's.

Sindsdien zijn er dan ook ca. 1500 boeken verkocht via de vereniging zelf, diverse boekhandels en instanties voor een totaal bedrag van bijna € 24.000. Daarnaast zijn er ruim 150 boeken weggegeven aan relaties, medewerkers, sponsors e.d. Op dit moment resteren er nog een kleine 350 boeken.

Tot dusver is het boek verkocht voor € 25 aan derden en in de boekhandel en voor € 15 aan leden en bij speciale acties of gebeurtenissen. Voor leden van het Zuid-Hollands Landschap gold een speciale prijs van € 20.

Verzendkosten bedragen in alle gevallen € 5. Informatie is te vinden op de website van de vereniging www.strandloper.nl onder de button Publicaties en via het e-mailadres vogelboeknoordwijk@gmail.com en contactpersoon Anneke Swanen.

Huidige situatie

De verkoop - met een piek in 2012 - is inmiddels behoorlijk afgenomen met in 2014 uiteindelijk nog een 50-tal verkochte boeken. Verkoop via de boekhandels is nu vrijwel nihil geworden. Een en ander is voor het bestuur van de vereniging aanleiding om t.a.v. de verkoop een nieuwe koers uit te zetten voor de komende jaren.

Verkoopstrategie 2015-2016

In **2015** wordt de prijs in de boekhandel en voor derden gelijk gesteld op € 15.

Voor leden geldt een nieuwe prijs van € 10 per boek en deze prijs geldt ook voor bezoekers van het Jan Verwey Natuurcentrum en voor de verkoop op markten/lezingen, bij speciale activiteiten, cursussen e.d. De speciale prijs voor leden van het ZHL wordt ook € 10.

De verzendkosten blijven in alle gevallen € 5 per boek.

In **2016** wordt - in het kader van het 50-jarig jubileum van de vereniging - een actie opgezet waarbij nieuwe leden een gratis exemplaar van *Tussen tulpen en de zee* kunnen ontvangen.

Zo hopen wij weer versnelling te krijgen in de verkoop van de laatste 300 exemplaren van dit prachtige vogelboek, waar kopers nog steeds bijzonder enthousiast over zijn.

Tegen deze lage verkoopprijs blijft het ook een uitstekend geschenk om anderen kennis te laten maken met de rijke en fotogenieke vogelwereld in de Bollenstreek.

Waarnemingen oktober, november, december 2014

Waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht te vinden van de vogels die deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

Zeesterren

*Gewone zeester 28-12-2014 Buitenwatering Katwijk
©Maarten Langbroek*

Winterstormen kunnen de bodem voor de kust flink omwoelen. Het strand verandert dan in een kerkhof van aangespoelde zeebodembewoners. Na de eerste stormachtige dagen rond 11 december spoelden er op het hele strand van Noordwijk grote aantallen verse Amerikaanse zwaardschedes aan. Daarbij waren ook Gewone zeesterren. Na de kerst waren het vooral de zeesterren die het strand bedekten, bij duizenden tegelijk. Een spectaculair tafereel. Opvallend was dat alle zeesterren van dezelfde grootte waren, blijkbaar één zelfde jaarklasse. Ze spoelden aan in het gebied tussen de Katwijkse Uitwatering en Zandvoort. Dit gebied is de laatste jaren sterk beïnvloed door zandsuppleties. Zo'n suppletie zet het leven op de zeebodem helemaal terug. Alles verdwijnt en de opgevallende ruimte wordt gekoloniseerd door pioniers. Eerder zagen we in 2009 al eens hoe na een suppletie de zeebodem massaal was gekoloniseerd door Amerikaanse zwaardschede. De onvolgroeide schelpjes vormden een prachtige voedselbron voor Zwarte Zeeëenden, waarvan we ineens grote groepen

zagen verschijnen. Het massale voorkomen van de zeesterren is wellicht een volgende fase in het herstel van de zeebodem. De zeester is een aas- en schelpdiereneter en ook de Amerikaanse zwaardschede staat op het menu. Wellicht is de eerste generatie zwaardschedes aan het eind van zijn levensduur gekomen en een interessante voedselbron voor zeesterren geworden.

Eenmaal op het strand beland vormden de zwaardschedes en zeesterren een feestmaal voor meeuwen. De massale stranding trok grote aantallen meeuwen aan, enigszins vergelijkbaar met de recente strandsuppleties in Noordwijk en Katwijk. In het midden van de maand waren het er al duizenden en dit liep naar het eind van de maand verder op. Het aanbod aan zeesterren was zo overvloedig dat de meeuwen zich vol konden proppen zonder dat de voorraad opraaakte. De meeste tijd stonden ze dan ook op het strand hun voedsel te verteren. Merkwaardige uitstulpingen in de nek verraadden dat ze net weer een verse zeester hadden opgeslokt.

Pontische Meeuwen

Zilvermeeuwen vormden de overgrote meerderheid van de meeuwen die op het zeesterbuffet afkwamen. Daarnaast waren er ook meer Pontische Meeuwen te zien dan ooit. In elke groep meeuwen was er met enige moeite wel één te ontdekken. Op 30 december zaten er bijvoorbeeld minimaal 8 Pontische Meeuwen op zo'n 2 kilometer strand bij Nora (PS) en op 31 december 14 op het strand van de Coepelduynen (MLO). In een vretende en bekvechtende groep meeuwen op een bank van zeesterren zijn de Pontische Meeuwen er qua gedrag makkelijk uit te pikken. Ze zijn agressief tegen de andere meeuwen en ze domineren over de Zilvermeeuwen, ook omdat ze groter zijn.

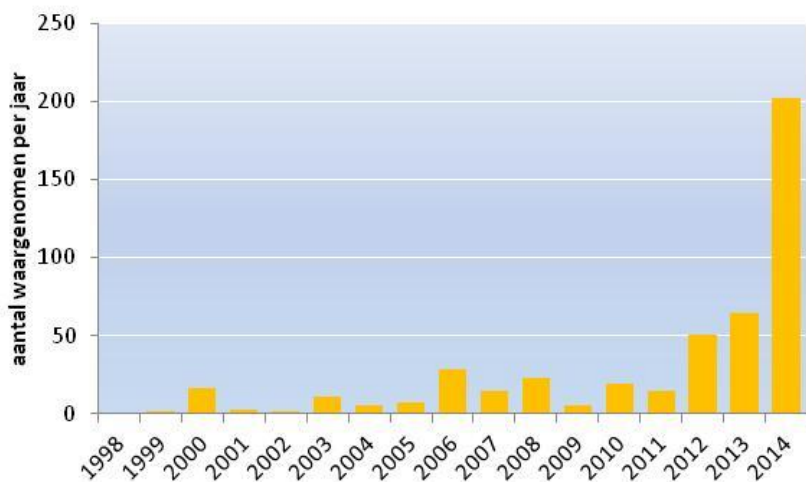

Pontische Meeuw 13-12-2014 Strand Noordwijk © Maarten van Kleinwee

Een Pontische Meeuw heeft in een groep vaak open ruimte om zich heen waar hij geen andere voedselzoekende meeuwen duldt.

Vanuit Oost-Europa is de Pontische Meeuw als broedvogel met een opmars bezig. Hij breidt zich onder andere uit in Polen (1500 broedparen in 2011) en het oosten van Duitsland (300 paar in 2013). In Polen is waargenomen dat hij ook in de broedkolonies dominant is over de Zilvermeeuw en deze in sommige kolonies zelfs verdringt. Ook in Nederland is de Pontische Meeuw nu broedvogel. In 2012 en 2013 broedde een mengpaar met Zilvermeeuw in Amerongen. In 2014 was er de eerste melding van een (waarschijnlijk) zuiver broedpaar op het vogeleiland de Kreupel in het IJsselmeer, gevolgd door nog een tweede melding van een paar met twee jongen langs het Markermeer.

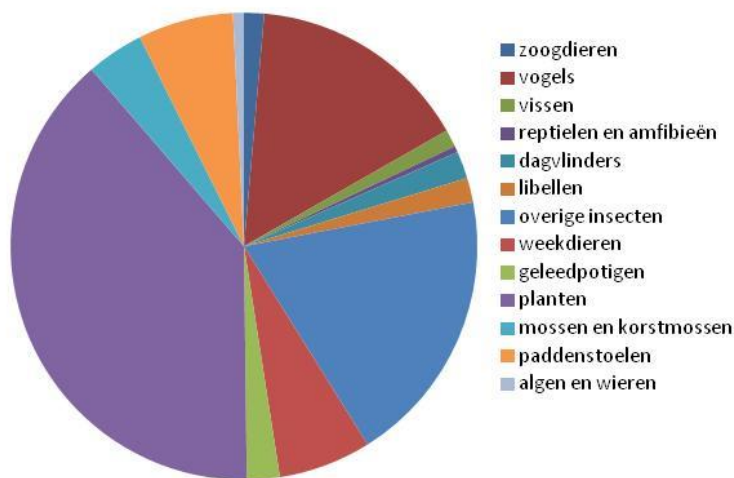
De opmars lijkt daarmee stevig door te zetten. Een deel van de toename kan verklaard worden doordat meer waarnemers de vogels nu herkennen. Maar in de SOVON telgegevens is sinds 2005/2006 zo'n sterke toename te zien dat die wel moet samenhangen met de populatiegroei in Oost-Europa. In figuur 1 is te zien dat er in ons waarnemingsgebied na de eerste waarneming in 1998 jaarlijks Pontische Meeuwen verschenen. De aantallen waren wisselend van jaar op jaar. Hierbij bleven mogelijk nog vogels onopgemerkt vanwege onbekendheid met de soort. In de afgelopen drie jaar zien we een sterke groei. Dat in elk geval een deel van de wintervogels op het strand inderdaad afkomstig is uit Oost-Europa, is te zien aan de gekleurringde vogels. Verschillende waarnemers zagen dit najaar minimaal 9 gekleurringde vogels, waarvan 6 als pul waren geringd in broedkolonies in Duitsland, Polen, Tsjechië en Slowakije. De meeste vogels worden steeds maar één keer gezien, dus blijkbaar is het Noordwijkse strand maar één stop op hun zwerftocht. Twee vogels die deze winter in Leiden en Amsterdam zijn geringd door Frank Majoor lijken wel wat meer in onze regio te blijven. De vogel met de kleurring J= kreeg op 2 december in Amsterdam zijn ring. Hij zat 21 december op het strand bij de Uitwatering en op 30 december op het strand bij Nora. Ook in Leiden wist Frank Majoor een Pontische Meeuw te vangen. Dit was op 23 december toen veel meeuwen vanwege de harde wind de wijk hadden genomen naar het binnenland. Deze vogel G= was op 30 en 31 december aanwezig bij de Uitwatering.

Figuur 1 Pontische Meeuwen in ons waarnemingsgebied

1622 soorten

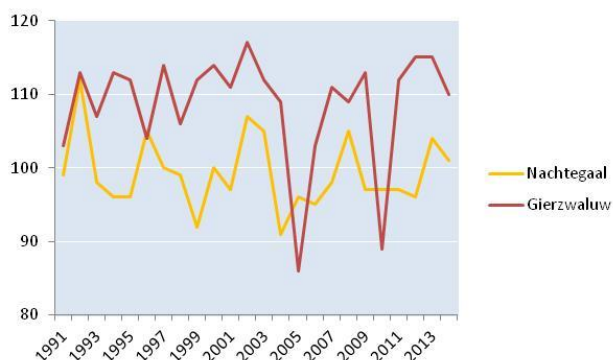
Het invoeren van waarnemingen via www.waarneming.nl heeft een hoge vlucht genomen. In 2014 zijn zo meer dan 14.000 vogelwaarnemingen voor ons werkgebied ingevoerd. Andere soortgroepen komen ook steeds meer in de aandacht. Zo speuren verschillende mensen allerlei plekken af naar bijzondere plantensoorten. Met andere soortgroepen erbij kwam het totaal aan waargenomen soorten op 1588 soorten (exclusief exoten). In 2013 waren dat er 1318. De groei zat vooral in het aantal waargenomen plantensoorten. Maar ook vissen en weekdieren (strandvondsten) konden zich in een grotere aandacht verheugen. Dat er meer en meer wordt gekeken, en ook naar de meer specialistische soortgroepen, is ook een landelijke trend. In de eerste nieuwsbrief van 2015 van www.waarneming.nl is een overzicht gemaakt van het aantal waargenomen soorten per gemeente. In de meeste gemeenten neemt het aantal waargenomen soorten toe. De gemeente Noordwijk staat op de 78^e plek van de 414 gemeenten, in de voorhoede dus. Dat er altijd meer mogelijk is bewijst koploper de gemeente Bergen. Daar werden in 2014 maar liefst 3591 soorten waargenomen.

Figuur 2 Aantal soorten waargenomen in ons waarnemingsgebied in 2014 (totaal 1622)

Aankomst zomergasten

Op het moment dat deze Strandloper in de bus valt zijn de eerste zomergasten van 2015 wellicht al gearriveerd. Het vorige jaar was het warmste ooit gemeten. Dat was te merken aan relatief vroege aankomsten in 2014. Over de hele linie arriveerden de zomervogels vroeger. Vooral het zachte weer en de zuidelijke stroming van eind maart gaf aankomsten van soorten die anders pas begin april arriveren. Uitschieters waren de Braamsluiper, die 14 dagen eerder arriveerde dan gemiddeld en Grasmus en Oeverzwaluw, allebei 11 dagen eerder en daarmee de vroegste ooit. Er waren ook uitzonderingen: Zomertaling, Grutto, Koekoek, Tapuit, Paapje en Wielewaal arriveerden later dan gemiddeld. Dit zijn allemaal soorten die in Nederland achteruit gaan. Het is dan niet vreemd dat in ons werkgebied de kans op vroeg terugkerende vogels steeds kleiner wordt. Je zou ook verwachten dat met een opwarmend klimaat vogels steeds vroeger arriveren. Dat zien we (nog) niet zo in deze gegevens. De Nachtegaal is bijvoorbeeld zeer voorspelbaar in zijn aankomstdatum en dat is sinds 1990 niet veranderd. Gemiddeld komt hij op 10 april aan. In de meeste jaren is dat niet meer dan 4 dagen vroeger of later, dus tussen de 6^e en de 14^e. Hetzelfde geldt voor de Gierzwaluw: gemiddeld op 20 april en in de meeste jaren tussen de 16^e en 24^e. Zoals in de figuur is te zien heeft de Gierzwaluw soms wel een uitschieter met een extreem vroege aankomst. Dan kan het gebeuren dat de eerste Gierzwaluw al is gezien voordat de eerste Nachtegaal zingt!

Figuur 3 Aankomstdata van Nachtegaal en Gierzwaluw in ons waarnemingsgebied

Aankomst zomergasten 2015

SVP invoeren op www.waarneming.nl (via website)

Soort	gemiddelde vroegste aankomst 1988-2014	vroegste aankomst ooit	2014	2015
Grutto	26 feb	2 jan 10	9 mrt	
Tijftjaf	2 mrt	overwinterend	overwinterend	
Witte Kwikstaart	6 mrt	overwinterend	overwinterend	
Roodborsttapuit	7 mrt	overwinterend	overwinterend	
Lepelaar	10 mrt	31 jan 98	8 mrt	
Zwarte Roodstaart	20 mrt	overwinterend	overwinterend	
Grote Stern	23 mrt	10 feb 01	12 mrt	
Zomertaling	23 mrt	4 mrt 73	24 mrt	
Tapuit	25 mrt	8 mrt 88	28 mrt	
Zwartkop	25 mrt	overwinterend	20 mrt	
Fitis	27 mrt	11 mrt 01	29 mrt	
Kleine Plevier	27 mrt	4 mrt 09	30 mrt	
Boerenzwaluw	31 mrt	19 mrt 96	28 mrt	
Visdief	1 apr	11 mrt 05	31 mrt	
Gele Kwikstaart	2 apr	13 mrt 95	30 mrt	
Boompieper	3 apr	14 mrt 08	30 mrt	
Gekraagde Roodstaart	5 apr	23 mrt 96	30 mrt	
Blauwborst	8 apr	2 apr 09	2 apr	
Beflijster	9 apr	25 mrt 03	29 mrt	
Oeverzwaluw	9 apr	29 mrt 14	29 mrt	
Nachtegaal	10 apr	31 mrt 04	11 apr	
Grasmus	12 apr	3 apr 14	3 apr	
Sprinkhaanzanger	12 apr	2 apr 93	11 apr	
Braamsluiper	16 apr	27 mrt 75	2 apr	
Koekoek	16 apr	4 apr 99	20 apr	
Huiszwaluw	18 apr	2 apr 99	16 apr	
Boomvalk	19 apr	22 mrt 83	20 apr	
Gierzwaluw	20 apr	30 mrt 10	20 apr	
Paapje	22 apr	14 mrt 91	3 mei	
Zomertortel	24 apr	20 mrt 05	13 apr	
Tuinfluit	26 apr	15 apr 58	22 apr	
Kleine Karekiet	2 mei	15 apr 79	21 apr	
Wielewaal	12 mei	26 apr 69	17 mei	
Bosrietzanger	15 mei	1 mei 96	19 mei	
Spotvogel	15 mei	28 apr 77	20 mei	

Maandoverzicht

oktober

Net als de andere maanden van 2014 (het warmste jaar ooit gemeten) was ook oktober warm. De maand begon met een aantal dagen met een temperatuur boven de 20°C. Op 18 en 19 oktober bereikte opnieuw zeer zachte lucht ons land en liep de temperatuur weer tot die hoogte op. Op 21 en 22 oktober hadden we de eerste en feitelijk ook enige herfststorm van het seizoen, met noordwest 7.

Bladkoning Willem v.d. Bergh Noordwijk 18 okt 2014 ©Peter van Duijn

over de Noordduinen (MW). **Bladkoningen** waren ook dit jaar weer opvallend ruim aanwezig, wellicht mede vanwege de aanhoudende zuidoostelijke stroming. In totaal werden er verspreid over het waarnemingsgebied minimaal 23 gezien, met de piek rond 11 oktober. Een aantal keer waren zelfs twee of drie vogels samen aanwezig: 3 op 11 oktober op de Algemene Begraafplaats aan de Oude Zeeweg (CZ), 2 op Willem v.d. Bergh op 11 en 17 oktober (JS), 3 op 12 oktober in de Noordduinen (MW) en 3 op 17 oktober in het Achterhaasveld in de AWD (FS). Op 16 oktober vloog nog een late **Boomvalk** over de AWD (HN). De dagen met harde wind op 20 en 21 oktober brachten goede zeetrek. Op 20 oktober vloog één **Grauwe Pijlstormvogel** langs en op 21 oktober twee (JD, NA). Op een september- en decemberwaarneming na waren dit ook de enige pijlen van het seizoen. Het enige **Vaal Stormvogeltje** fladderde langs op de 21e (HV), met daarnaast ook een **Vorkstaartmeeuw** (JD). Op 20 oktober vloog een late **Zwarte Stern** langs (JD, HV). Opvallend was het grote aantal **Kleine Jagers**, in totaal 30 van 20-22 oktober. Daarnaast passeerden ook enkele **Grote en Middelste Jagers** (JD, HV, NA). Op de laatste dag van de storm op 22 oktober was er massale trek van 1128 **Rotganzen** (1128) en 338 **Bergeenden** (JD e.a.). Op 25 oktober zat een **Ransuil** laag in een struik in de Noordduinen, ongetwijfeld uitrustend van een aankomst over zee (JH). Na de eurobirdwatch duurde het lang voordat de bulk van de landtrek over de Puinhoop op gang kwam. De eerste dag met massale trek was 17 oktober, met 30.000 **Vinken** (RR e.a.). Eind van de maand maakte de topdag 26 oktober de eerdere lage aantallen meer dan goed met 75.000 **Spreeuwen**. Krenten die dag waren een **Strandleeuwerik**, een **Grote Pieper** en 2 **Europese Kanaries** (RR, PS e.a.). Andere hoogtepunten waren een **Visarend** op 16 oktober (RR, HV e.a.) en een **Klapekster** die op 26 oktober hoog over de Puinhoop vloog (RR, HV e.a.). De laatste dagen van oktober brachten ook trek van honderden **Merels**, met een concentratie van 500 vogels op Willem v.d. Bergh op 30 oktober (BB). Invasies bleven uit dit jaar, met bijvoorbeeld maar één langstreckende **Zwarte Mees** langs de Puinhoop op 17 oktober (RR, WB, e.a.). Op 27 oktober liepen 3 **Kemphanen** en een **Groenpootruiter** op onder water gezet bollenland bij het Oosterduinse Meer (RJ). Op 15 oktober lag een dood gereden **Bunzing** op de N206 ter hoogte van Bronsgeest (HN).

Op 2 oktober vloog een **Vorkstaartmeeuw** ter hoogte van de Coepelduynen mee met een vissersboot (GT). Op 3 oktober zat een uitgeputte **Kleinste Jager** bij de Binnenwatering van Katwijk (FK e.a.). De Eurobirdwatch op 4 oktober viel dit jaar op een topdag voor de landtrek met een grote diversiteit aan soorten. Over de telpost Rinus z'n Trap vlogen een late **Boomvalk** en de eerste 3 **Kleine Rietganzen** van het seizoen (PS, JF e.a.). De **Zanglijster** was één van de meest algemene soorten, met 5000 vogels over de Puinhoop. Daar trokken ook 742 **Kneuen** over (RR, e.a.). Uit zee kwam een **Velduil** gevlogen. Naast een **Grote Pieper** kwam er ook een late **Duinpieper** langs. Deze werd achteraf ontdekt op een geluidsopname die was gemaakt (KM). Geluidsopnames bevestigden ook de determinatie van een overvliegende **Bosgors** die dag (WH). Ook van de 2 **Dwerggorzen** die op 7 oktober kort na elkaar over de Duindamseslag trokken kon van één de determinatie worden bevestigd met een geluidsopname (MW). Dankzij geluidsopnames lukt het ook vaker om met zekerheid **Siberische Boompiepers** uit de stroom overtrekkende zangvogels te pikken. Op 3 en 10 oktober vloog er één over de Puinhoop (RR, GT) en op 11 oktober één

Klapekster de Puinhoop Katwijk 27 okt 2014
©René van Rossum

november

In november waren er geen herfststormen. De maand bracht veel rustig, zonnig weer met een aanhoudende zuidelijke tot oostelijke stroming. De maand begon bijna zomers met een maximum temperatuur van 18 °C. In de laatste week kregen we voor het eerst wat kou met een gure oostenwind. Maar nachtvorst bleef uit.

Spreeuw 5 dec 2014 Noordwijk 's-Gravendijck ©Peter van Duijn

De massale trek van **Spreuwen** zette ook in november door. Op 1 november vlogen er 62.000 over de Puinhoop. Die dag was er ook opvallend late doortrek van **Tjiftjaffen**, met 6 vogels over de Puinhoop (RR, JZw e.a.). Op 1 november liep er een **Beflijster** in de Bronsgeest (JF). Op 21 november was er één aanwezig in de AWD (TH). In de eerste dagen november waren er nog **Bladkoningen** aanwezig op de Algemene Begraafplaats aan de Oude Zeeweg (1 en 2 november, CZ) en de Coepelduynen (11 november CZ). Op 11 november zat een **Bruine Boszanger** op de Estec, de tweede waarneming voor ons gebied (SH). Op 17 november verbleef er een **Siberische Tjiftjaf** in de bossen van de Noordduinen (CZ). Dankzij het zachte weer trokken er nog laat zomergasten door. Op 1 november trok een **Tapuit** over de Puinhoop (RR, PS e.a.) en op 6 en 11 november was er nog één aanwezig in de Coepelduynen (ML, PP). Op 1 en 11 november trok een **Bruine Kiekendief** over zee (JD). Die dag trokken ook de laatste 2 **Grote Sterns** van het seizoen langs (RR, e.a.). Op 9, 10, 11 en 13 november vlogen nog één of

twee **Boerenzwaluwen** over de Puinhoop (RR e.a.) en op de 9e en 11e ook langs de zeetrekhut (JD). Een dag met echte massale trek van **Kramsvogels** bleef uit, en het maximum bleef steken bij 1500 op 5 november (RR). Op 2, 11 en 13 november vlogen er in totaal 5 **Roeken** over het strand en de Coepelduynen (JD, RR, e.a.). Op 9 november trokken **1400 Aalscholvers** langs de Puinhoop (RR). Langs de zeetrekhut vlogen op 7 november 6 **Middelste** en 4 **Grote Jagers** (HV) en op 8 november een **Rosse Franjepoot** (PS). Van 15 t/m 27 november verbleef een **Heilige Ibis** in Polder Hoogeweg (JD, MG, e.a.). Op 24 november vloog een **Parelduiker** langs de zeetrekhut (JD) en op 26 november een **Kuifduiker** (JD, HV). Op 10 november vond Arie Twigt een vers dood **Vaal Stormvogeltje** op het strand van de Coepelduynen (AT). Op 18

Rosse Franjepoot 23 dec 2014 Noordwijk - Noordduinen - strand ©Casper Zuyderduyn

november was er nog een **Grote Pieper** aanwezig in de Coepelduynen (AT). De opbouw van de meeuwenaantallen op het strand was op 26 november al te zien aan het flinke aantal van 180 **Grote Mantelmeeuwen** op het strand tussen Noordwijk en de provincie grens (HV). Op 12 november waren nog 549 **Kleine Mantelmeeuwen** aanwezig op dit traject, maar waren daarna snel vertrokken (HV).

Dankzij het zachte weer bleven insecten lang actief. Op 1 november werden nog 6 soorten vlinders gezien (CZ e.a.). Op 21 november vloog er nog een **Atalanta** in Noordwijk aan Zee (CZ).

december

December begon koud en somber met temperaturen rond het vriespunt. Daarna zorgde een zuidwestelijke aanvoer voor alweer een zachte maand. Pas na de kerst daalden de temperaturen weer naar rond het vriespunt. Van 10 tot 12 december trok de westenwind stevig aan tot stormachtig. De rest van de maand bleef er, op enkele dagen na, veel wind staan vanuit het zuidwesten tot westen.

De hele maand waren er af en toe onvolwassen **Middelste Jagers** te zien vanuit de zeetrekthut (JD), een teken van een goed broedseizoen voor jagers in het hoge noorden. De stormachtige wind van 10-12 december leverde in totaal 6 **Middelste Jagers** op en op de 12^e een **Grauwe Pijlstormvogel** (JD). Na het luwen van de wind vloog op 13 december een **IJsdruiker** langs (JD, AS). Op 25 december kwamen twee zeevogels langs die dit jaar bijzonder schaars waren, een **Kleine Alk** (AS,JD,PS) en een **Noordse Stormvogel** (JD, PS). In de wijk Grashoek bleek zich vanaf 12 december een slaapplek van **Halsbandparkieten** te hebben gevormd (JD, KV). In de bomen op een eilandje slapen hier 70 parkieten. Bij de Uitwatering van Katwijk zat op 20 december een **Rosse Franjepoot** (AT, CZ). Vanaf 21 december verbleef hier en tussen de voedselzoekende meeuwen op het strand af en toe een eerstejaars **Grote Burgemeester** (RG, JS e.a.). Mogelijk was dit dezelfde vogel die op 30 december achter een vissersboot vloog ter hoogte van Nora (PS). Daar was ook een adulte **Kleine Burgemeester** kort aanwezig tussen de voedselzoekende meeuwen (PS). In de Elsgeesterpolder verbleven vanaf 20 december een aantal dagen 1-4 **Velduilen** (JW, JD, MG). Blijkbaar waren er veel muizen want de vogels waren volop aan het jagen. Om dezelfde reden verbleven er meerdere **Torenvalken** in de polder (5 op 26 december MG) en wellicht werden ook de 3 **Grote Zilverreigers** aangetrokken door de muizen (28 december HV, RG). Bijzonder was de **Kleine Zilverreiger** die van 22 t/m 26 december in de polder verbleef (JW, JD, MG). Op 28 december zat er een overwinterende **Zwarte Roodstaart** (SG). In het Langeveld verbleef een overwinterend paartje **Roodborsttapuiten** (RG). Er bleven de hele maand veel **Tijftjaffen** hangen: tot 2 op de Algemene Begraafplaats (CZ), 1 in Boerenburg (RM), 3 op Willem v.d. Bergh (CZ) en 5 in Rijnsoever Katwijk (PD). Op 27 december was een **Appelvink** aanwezig in Rijnsoever Katwijk (PD). Na de eerdere talrijkheid leken er in december nog maar relatief weinig **IJsvogels** aanwezig te zijn. Ze werden alleen gemeld van de Uitwatering (PP), Rijnsoever (AM, PD), de AWD (MG) en het Oosterduinsemeer.

IJsvogel 14 dec. 2014 Katwijk aan Zee - Rijnsoever © Johnny van de Zwaag

Waarnemers

AM	Annelies Marijn	JH	Jan Hendriks	PP	Piet van der Panne
AS	Ab Steenvoorden	JS	Joost van der Sluijs	PS	Peter Spierenburg
AT	Arie Twigt	JW	Jan Wierda	RG	Reinder Genuit
BB	Bas van der Burg	JZw	Johnny van der Zwaag	RJ	Rob Jansson
CZ	Casper Zuyderduyn	KM	Kees de Mooij	RM	Rob de Mooij
FK	Fred Klootwijk	KV	Koene Vegter	RR	René van Rossum
FS	Frank van Spelde	MG	Mariska de Graaff	SG	Stephen Gorren
GT	Gijsbert Twigt	ML	Maarten Langbroek	SH	Sarah Humphrey
HN	Hans de Nobel	MLo	Merijn Loeve	TH	Thomas van Haaster
HV	Hein Verkade	MW	Maarten Wielstra	WB	Wijndelt Boelema
JD	Jelle van Dijk	PD	Peter van Duijn	WH	Wouter Halfwerk
JF	Jaap Faber				

bron: www.waarneming.nl

Heilige Ibis 20 nov 2014 Noordwijk - Polder Hoogeweg – Zuidwesthoek ©Mariska de Graaff

b.v.

TELEVISIE- EN RADIO SPECIAALZAAK KOELKASTEN EN WASAUTOMATEN

Joop Faase BV
Prins Bernhardstraat 90
2202 LR NOORDWIJK

T 071 - 361 35 58

F 071 / 362 03 92

E joopfaase@wanadoo.nl

Good morning beautiful

Word beschermer van het Zuid-Hollands Landschap

Tussen vele gebouwen en wegen laat onze provincie zich van haar beste kant zien. U ook? Sta stil bij uw natuur en help ons om de unieke natuur-

gebieden in Zuid-Holland te behouden en uit te breiden. Word nu beschermer van het Zuid-Hollands Landschap. Van ons krijgt u elk kwartaal een gratis tijdschrift.

010-2722222

Zuid-Hollands Landschap
www.zuidhollandslandschap.nl

BESCHERM DE DUINEN

Stichting Duinbehoud geeft 4x per jaar het magazine DUIN uit, met foto's, artikelen en wetenswaardigheden over de duinen. Actuele duinberichten worden regelmatig op de website geplaatst. Hier kunt u zich ook aanmelden als donateur en onder andere gratis een digitaal nummer van DUIN downloaden.

WWW.DUINBEHOUD.NL

bedden
SPECIALIST.NL

beddenspecialist VERKADE

V. Limburg-Stirumstraat 38 2201 JP Noordwijk 071 3612661
www.beddenspecialist.nl/verkade

LinLux

Uw grafisch dienstverlener

...zowel particulier als zakelijk

MultiCopy Katwijk/Noordwijk

De Scheysloot 3, 2201 GN Noordwijk

T 071 408 10 03

E katwijk@multicopy.nl

I www.multicopy.nl/katwijk

MultiCopy Teylingen

Wattstraat 64, 2171 TR Sassenheim

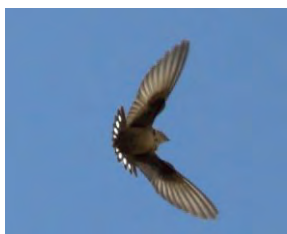
T 0252 21 50 99

E teylingen@multicopy.nl

I www.multicopy.nl/teylingen

MULTICOPY
THE
COMMUNICATION
COMPANY

KOM VOGELN IN DE KAUKASUS

Geheel verzorgde vogel-
en natuurreizen in een
ruige en vogelrijke regio
o.l.v. Nederlandse gids.

Vogelreis Georgië

28 april t/m 10 mei 2015

o.a. kans op 215 soorten vogels

Vogel-, Natuur- en Cultuurreis Armenië

19 juli t/m 1 aug 2015!

incl. culinaire hoogtepunten!

Aanbod, prijzen en data:

www.kaukasusplus.nl

info@kaukasusplus.nl

t. 0031(6)234 60236

Kaukasus Plus Reizen

Reizen met een Plus in de Kaukasus!

www.strandloper.nl

HEERLIJK UITWAAIEN AAN DE KUST

Natuur bij u in de buurt

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

ANTIQUARIAAT

Moby Dick

*gespecialiseerd
in natuurboeken*

Schoolstraat 31

2202 HD Noordwijk

Tel. (071) 361 94 98

www.mobydicknoordwijk.nl

Nu verkrijgbaar!

Houdt u ook van vogels en natuur?

Bestel dan nu het GRATIS magazine 'Vogels dichterbij' van Vogelbescherming Nederland. Vol met tips over vogels kijken en hoe u van uw tuin een klein vogelparadijs maakt. Zodat we samen de vogels beschermen.

Ga na vogelbescherming.nl/dichterbij en bestel; u ontvangt het magazine binnen een week thuis.

Haal ook de natuur in huis met dit prachtige magazine.

Vogelbescherming
NEDERLAND

Bestel 'm GRATIS op
vogelbescherming.nl/dichterbij

DE BESTE Boekverkoper
van Nederland

Online boeken
bestellen?

Sta achter je
Noordwijkse
boekhandel en ga
naar onze webshop

www.boekhandelvandermeer.nl

Vandaag besteld en morgen
overal in Nederland
thuis bezorgd.

L Boekhandel van der Meer
Libris Noordwijk > www.boekhandelvandermeer.nl

ALTIJD WAT TE BELEVEN IN DE VEENWEIDEN

Natuur bij u in de buurt

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL